

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**2023 VİZYONU ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE’NİN UZUN
DÖNEMLİ BÜYÜME HEDEFLERİ: TÜRKİYE VE
GÜNEY KORE ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR
ANALİZ**

AYŞE BÜŞRA ÇAY
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. MUSTAFA ACAR

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Büşra ÇAY		
	Numarası	168109011003		
	Bölümü	İKTİSAT		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa ACAR		
Tezin Adı	2023 Vizyonu Çerçevesinde Türkiye'nin Uzun Dönemli Büyüme Hedefleri: Türkiye ve Güney Kore Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

27/09/2019

Ayşe Büşra ÇAY
İmzası

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe Büşra Gay
	Numarası	168103011003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İKTİSAT
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa Acar
	Tezin Adı	2023 Vizyonu Gerçevesinde Türkiye'nin Uzun Dönemli Büyüme Hedefleri : Türkiye ve Güney Kore Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ..... başlıklı bu çalışma 27.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Mustafa Acar	
2	Doc. Dr.	Ahmet SAHBAZ	
3	Prof. Dr.	Ferhan Sever	

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	AYŞE BÜŞRA ÇAY		
	Numarası	168109011003		
	Bölümü	İKTİSAT		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa ACAR		
Tezin Adı	2023 Vizyonu Çerçevesinde Türkiye'nin Uzun Dönemli Büyüme Hedefleri: Türkiye ile Güney Kore Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz			

İktisadın sosyal bir bilim olarak kabul edilmesinden beri ülkeler refah seviyelerini artırmak için çok çeşitli politikalar deneyimlemiştir. Farklı ülkelerin nispeten benzer politikaları uyguladıkları halde gelişmişlik bağlamında farklı sonuçlar elde ettikleri sıkça görülmüştür. Bu hususta rol oynayan birçok siyasi, ekonomik, tarihsel ve sosyolojik faktörden söz edilebilir. Türkiye ve Güney Kore kurtuluş savaşlarından çıkarak benzer politikalar uygulayan ülkelerdir. Bu çalışmada Türkiye'nin ve Güney Kore'nin kalkınma deneyimleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Türkiye'nin ekonomik göstergeleri bir zamanlar Güney Kore'den daha iyi durumda iken kalkınma sürecinde bu ülkeden geride kalmasının nedenleri analiz edilmiş, uzun vadeli hedeflere ulaşılabilmesi için uygulanması gereken politika önerilerine yer verilmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin uzun dönemli hedeflerine ulaşması için gerekli olan büyüme oranları hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar Türkiye'nin bugünkü koşullarda 2023 hedeflerine ulaşmasının pek mümkün olmadığını gösterse de, Türkiye uzun vadede ilerlemeler kaydedebilecek potansiyele sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, 2023 Vizyonu ve hedefleri, Uzun Dönemli Büyüme, Planlı Kalkınma, Güney Kore.

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	AYŞE BÜŞRA ÇAY		
	Student Number	168109011003		
	Department	Economics		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. MUSTAFA ACAR		
Title of the Thesis/Dissertation	Turkey's Long Term Growth Targets in the Context of 2023 Vision: A Comparative Analysis on Turkey and South Korea			

Since the adoption of economics as a social science, countries have experienced a wide range of policies to increase prosperity. It has often been observed that different countries have achieved different results in the context of economic development even though they applied somehow similar policies. One can think of many political, economic, historical and sociological factors playing a role in this process. Following an independence war, Turkey and South Korea implemented similar policies. Turkey and South Korea's development experiences were comparatively investigated in this study. We analyzed the causes why Turkey over time fell behind South Korea even though Turkey's economic indicators were better once and suggested what needs to be done to achieve long term targets. Growth rates necessary to reach Turkey's long-term targets are calculated. Although our findings indicate that probably it will not be possible for Turkey to reach 2023 targets, yet Turkey still has the potential to make progress in the long term.

Keywords: Turkey, 2023 Vision and Targets, Long Term Growth, Planned Development, South Korea.

ÖNSÖZ

2023 Vizyonu Çerçevesinde Türkiye'nin Uzun Dönemli Büyüme Hedefleri: Türkiye ile Güney Kore Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz başlıklı bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, 1960-2018 yıllarını kapsayan bir karşılaştırmalı analiz yapılmış olup, Türkiye ile Güney Kore'nin vaktiyle benzer ekonomik yapılara sahipken zaman içinde Güney Kore'nin büyüme yarışında Türkiye'den neden ve nasıl farklılaştığı incelenmiştir. Bu çerçevede çalışmanın sonunda Türkiye'nin 2023 Vizyonu hedeflerine ulaşabilmek için gerçekleştirmesi gereken reform önerilerine yer verilmiştir.

Çalışmamın her aşamasında desteklerini esirgemeyen, tecrübesi, donanımı ve hayat görüşü ile bana daima yol gösteren çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Acar'a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca verdiğim tüm kararlarda yanımda olan, maddi manevi her zaman destekleyen üzerimde sonsuz emekleri olan, sevgili annem Fadime Çay'a, babam Nuri Çay'a ve kardeşlerim Betül ve Ertuğrul'a yürekten teşekkür ederim.

Son olarak yol arkadaşım Hamza Kırbıyık'a ve her daim benimle olan arkadaşlarım Esra Aydoğan'a ve Zeynep Şahin'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA

1.1. Ekonomik Büyüme ve Kalkınmanın Tanımı, Büyüme-Kalkınma İlişkisi.....	4
1.1.1. Ekonomik Büyümenin Ölçülmesi.....	5
1.1.2. Ekonomik Büyümenin Belirleyici Göstergeleri	7
1.2. Büyüme Modelleri	8
1.2.1. Klasik Büyüme Modelleri.....	8
1.2.2. Post-Keynesyen Büyüme Modelleri (Harrod-Domar Büyüme Modeli).....	9
1.2.3. Neoklasik Büyüme Kuramı (Dışsal Büyüme Modeli).....	11
1.2.4. İçsel Büyüme Kuramı	12
1.3. Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Sanayileşme Stratejileri ve Dış Ticaret Politikaları	13
1.3.1. İthal İkamesine Yönelik Sanayileşme Stratejisi	14
1.3.2. Dışa Açılma ve İhracata Yönelik Sanayileşme Stratejisi	15

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNEY KORE'NİN EKONOMİK MUCİZESİNİN TEMEL DİNAMİKLERİ	17
2.1. Kore'nin Kısa Tarihi: Coğrafi, İdari, Siyasi ve Ekonomik Görünüm.....	17

2.1.1. Ülke Tarihinin Başlangıcından XIX. Yüzyıla Ekonomik ve Siyasal Bir Bakış	18
2.1.1.1. Üç Krallık Dönemi.....	19
2.1.1.2. Goryeo Dönemi.....	19
2.1.1.3. Joseon Dönemi.....	20
2.1.2 XIX. Yüzyıl Sonrasında Kore’de Ekonomik ve Siyasal Gelişmeler	21
2.1.2.1. Japon İmparatorluğunun Joseon’u İşgali	21
2.1.2.2. Kore’nin Bağımsızlık Mücadelesi ve İçinde Bulunduğu Ekonomik Şartlar.....	23
2.1.2.3. II. Dünya Savaşı ve Sonrasında Güney Kore Ekonomisinin Genel Görünümü	26
2.2. Yakın Tarih: Kore Cumhuriyeti’nin Kuruluşu ve Syngman Rhee Hükümeti: Demokrasiye Geçiş	27
2.3. Kore Savaşı (1950-1953)	29
2.4. Güney Kore’nin Ekonomik Mucizesinin Temel Dinamikleri ve Ekonomik Kalkış Döneminin Temel Özellikler (1960-1990)	31
2.4.1. Kore Savaşı Sonrası İyileşme Dönemi ve Dış Yardımlar: 1953-61	34
2.4.2. İhracatı Geliştirmek İçin Uygulanan Politikalar ve 1962-1971 Dönemi	36
2.4.3. Ağır Sanayi ve Kimya Sanayisine Geçiş ve Ortaya Çıkan Makroekonomik Sorunlar (1970-1979 Dönemi).....	39
2.4.4. Ekonomik Kalkış Döneminin İlk Krizi: 1980 Krizi ve Sonrasında Yaşanan Gelişmeler.....	40
2.4.5. Asya Krizi ve Sonrasında Güney Kore’de Uygulanan Ekonomi Politikaları..	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLETÇİLİK, PLANLI KALKINMA VE DIŞA AÇILMA: TÜRKİYE’NİN CUMHURİYET DÖNEMİNDE UYGULADIĞI EKONOMİ POLİTİKALARININ TARİHİ SEYRİ

3.1. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Ekonomik Gelişmeler ve Dönüşümler	44
3.2. Ulusal Ekonomiye Geçiş ve Yeniden İnşa Dönemi: (1923-1929).....	47
3.3. Devletçilik ve Korumacılık Dönemi: 1930-1940.....	50

3.4. İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Türkiye'nin İçinde Bulunduğu Siyasi ve Ekonomik Durum (1940-1950).....	52
3.5. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dışa Açık Ekonomi Modeli: 1950-1960 Dönemi	53
3.5.1. Kore Savaşı ve Türkiye'nin Kore Savaşına Girmesinin Nedenleri	54
3.6. Planlı Kalkınma Dönemi (1960 – 1980)	56
3.7. Yüksek Enflasyon ve Kamu Açıkları ile Mücadele Dönemi: (1980-2000)....	57
3.8. 2000 Sonrası Ekonomi Politikaları	58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE GÜNEY KORE'NİN UZUN DÖNEMLİ EKONOMİK BÜYÜME KARŞILAŞTIRMASI

4.1. Kore ve Türkiye'de Uygulanan Kalkınma Planları ve Karşılaştırılması	60
4.1.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1962-1966)	60
4.1.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1967-1971).....	61
4.1.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1972-1976).....	63
4.1.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1977-1981)	66
4.1.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1982-1986)	68
4.1.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1987-1991).....	70
4.1.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı BYKP (1992-96).....	72
4.2. Güney Kore ve Türkiye'nin Kalkınmasında Başlangıç Koşulları ve Uzun Dönemli Büyüme	73
4.2.1. Sermaye Birikimi	74
4.2.2. Nüfus, İşgücü Artışı ve Eğitim	77
4.2.3. Teknolojik Gelişme ve Ar-Ge Faaliyetleri	80
4.2.4. Doğal Kaynaklar	84
4.2.5. Siyasal İstikrar ve Hukukun Üstünlüğü Göstergeleri	85

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN UZUN DÖNEMLİ BÜYÜME HEDEFLERİ: 2023 VİZYONU ÇERÇEVESİNDE EKONOMİK HEDEFLERİN GERÇEKLEŞTİRİLEBİLİRLİĞİ

5.1. Türkiye'nin 2023 Hedefleri.....	93
5.2. Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023).....	94
5.2.1. Sekizinci Kalkınma Planı, IMF İstikrar Programı ve 2001 Krizi.....	95
5.2.2. 2001 Sonrası Makroekonomik Gelişmeler: 2001-2018 Yılları Arası Türkiye Ekonomisi.....	96
5.2.3. Siyasi Partilerin Seçim Bildirgelerinde 2023 Vizyonu Hedefleri.....	97
5.2.4. Türkiye Ekonomisinin Dünya Sıralamasında İlk 10'a Girmesi.....	104
5.2.5. İhracatta 500 Milyar Dolar Hedefi.....	106
SONUÇ.....	112
KAYNAKÇA.....	119
ÖZ GEÇMİŞ.....	128

ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4. 1 Türkiye’de ve Güney Kore’de Yıllara Göre GSMH İçinde Tasarruf Oranı	76
Grafik 4.2 Üniversiteler, Akademik Yayın, Nüfus ve Kadının İşgücüne Katılım Oranı OECD Endeksi 2016 (OECD=100)	80
Grafik 4.3 Güney Kore ve Türkiye’nin GSYH’sinde Yıllar İtibariyle Ar-Ge Harcamalarına Ayrılan Pay	83
Grafik 4.4 Ar-Ge Harcamaları, Patent Başvuruları, Tescilli Markalar, 2016 (OECD Ortalamaları=100).....	84
Şekil 4. 1 Politik İstikrarsızlık - Düşük Büyüme Döngüsü	87

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Mal İhracatı ve İthalatı (1945-1953)	29
Tablo 2.2. Güney Kore'nin Temel Ekonomik Göstergeleri (1960-1989).....	32
Tablo 2.3. Kore'ye Yapılan Yabancı Yardımlar (1951-1960)(1000 ABD Doları)... 34	
Tablo 3.1. 1923-1929 Büyüme Oranları (%) ve Dış Ticaretin Gelişimi (Milyon Dolar).....	49
Tablo 3.2. 1931-1940 Büyüme Oranları (%) ve Dış Ticaretin Gelişimi (Milyon Dolar).....	51
Tablo 4.1. Türkiye- Güney Kore Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması	61
Tablo 4.2. Türkiye-Güney Kore İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması...	63
Tablo 4.3. Türkiye-Güney Kore Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması	65
Tablo 4.4. Türkiye-Güney Kore Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması.....	68
Tablo 4.5. Türkiye-Güney Kore Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması	69
Tablo 4.6. Türkiye-Güney Kore Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planları Karşılaştırması	71
Tablo 4.7. Güney Kore'nin Kalkınma Politikaları	72
Tablo 4.8. Hukukun Üstünlüğü Endeksi 2019.....	90
Tablo 4.9. Türkiye ve G. Kore Ekonomilerinin Karşılaştırılması (1980-2018)	91
Tablo 5.1. Türkiye Ekonomisinde 2002-2018 Döneminde Gerçekleşen Ekonomik Göstergeler.....	100
Tablo 5.2. 2018-2023 Tahmini GSYH Değerleri	101
Tablo 5.3. 2018-2023 Tahmini Kişi Başı GSYH Değerleri	102
Tablo 5.4. Ülkelerin GSYH Karşılaştırması	105
Tablo 5.5. 1980-2001 Dış Ticaret İstatistikleri.....	108
Tablo 5.6. 2002-2011 Dış Ticaret İstatistikleri.....	109
Tablo 5.7. Türkiye'nin 2011-2018 Dönemi Dış Ticaret İstatistikleri.....	110

GİRİŞ

Adam Smith’le beraber iktisadın bir bilim olarak kabul edilmesinden önce bile ülkelerin temel hedeflerinden biri, tanımlandığı biçimiyle zenginliğe ulaşmaktır. XVI. Yüzyıldan itibaren iktisadi düşüncenin evriminde ilk ortaya çıkan egemen iktisadi öğretinin takipçileri olan Merkantilistler, altın ve gümüş biriktirmekle, daha sonra gelen Fizyokratlar tek verimli sektör olarak görülen tarımı iyileştirmekle, ardından öne çıkan Klasikler iş bölümü, uzmanlaşma ve serbest ticaret ile zenginleşmenin mümkün olacağını öne sürmüşlerdir. Klasik düşüncenin 1929 Buhranı’nı açıklamakta yetersiz kalması sonucunda Keynes’in devlet müdahalesini öne çıkaran talep yanlı ekonomi politikası uygulanmaya başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından 1980’li yıllara dek teknolojiyi dışsal faktör olarak büyüme modellerine dâhil eden ve yatırımların büyümenin kaynağı olduğunu savunan Neoklasik görüş hâkim olmuştur. Ülkelerin, hızlanan büyüme yarışında elde ettiği büyüme hızlarını nasıl elde ettiği ya da geri kalan ülkelerin niçin geri kaldığı, benzer politikalar izleyen ülkelerin niçin farklı sonuçlar elde ettiği mevcut büyüme teorileriyle açıklanamamıştır. Teknoloji, iktisâdi olmadığı düşünülen beşeri sermaye, Ar-Ge faaliyetleri, ölçek ekonomileri gibi faktörlere yeterince önem verilmeyen bu dönemin ardından, 1986 yılında Romer’in çalışması ile birlikte teknoloji içsel olarak modele dâhil edilmiş ve modern büyüme teorileri doğmuştur. Modern büyüme teorilerini başarıyla uygulayan Güney Kore, Japonya gibi gelişmekte olan ülkeler büyüme yarışında öne geçerken Türkiye gibi yapısal sorunlarla mücadele eden ülkeler geride kalmıştır.

Aynı dönemde birbirine benzeyen ekonomik yapılara sahip olan ülkelere uygulanan nispeten benzer politikalar farklı refah seviyelerine ulaşmaya neden olmuştur. Bu duruma en güzel örneklerden biri İkinci Dünya Savaşı sonunda neredeyse aynı gelişmişlik düzeyine sahip olan ve aynı dönemde kalkınma planları uygulamasına geçen Güney Kore ve Türkiye’dir. Bu nedenle çalışmanın daha somut ve anlamlı karşılaştırmalar içermesi bakımından Türkiye ile karşılaştırılacak ülke olarak Güney Kore seçilmiştir. Türkiye’nin 1960 yılında ekonomik göstergeleri

nispeten daha iyi olsa da zamanla Kore, Türkiye'yi geçerek dünyanın önde gelen ekonomilerinden biri haline gelmiştir.

Ülkelerin büyüme başarılarını değerlendirmede çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bunlardan ilki belli bir dönemdeki ortalama büyüme hızının geçmiş dönemlerle kıyaslanmasıdır. Bu kıyaslama belli şartlar altında ve kısa dönemlerde faydalı olsa da, uzun dönemde anlamsız sonuçlar ortaya koymaktadır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısı ile beraber birçok ülkede daha önce hiçbir dönemde görülmemiş hızda bir büyüme meydana gelmiştir. Bu hızlı büyüme ülkelerin hepsinin çok başarılı olduğu yanılgısına neden olmaktadır. Oysa ülkeler köklü bir yapısal dönüşüm geçirmekte olduğundan önceki dönemlerin şartlarıyla değerlendirmek sağlıklı sonuçlar vermeyecektir. Yöntemlerden ikincisi, ülkenin potansiyel büyüme hızının gerçek büyüme hızı ile karşılaştırılmasıdır. Ülkelerin büyüme potansiyellerini belirlemek zor olsa da, büyümeyi etkileyen çeşitli faktörlerden söz edebiliriz. Ülkelerin niçin farklı hızlarda büyüdüğünü açıklama gayreti bu faktörlerin büyüme üzerindeki etkilerini ortaya koymaktan ibarettir. Bu çaba ise, ikinci yöntemin kullanılmasını da kaçınılmaz kılacaktır. Çalışmanın anlamlı sonuçlar meydana getirebilmesi bakımından bu yöntem ile üçüncü yöntem olan, aynı dönemde diğer ülkelerde gerçekleşen ortalama büyüme hızlarının karşılaştırılması yöntemi beraber kullanılacaktır. Ülkeler arasında bu tür karşılaştırmalar yaparken yöntemsel sorunların en aza indirilmesi bakımından benzer özellikte ülkelerin karşılaştırılması yarar sağlayacaktır. Güney Kore uzun sayılamayacak bir süre içinde geri kalmışlıktan kurtularak başarı örneği sergilemiş az sayıdaki ülkelerden biridir. Bu başarının kaynağına ilişkin araştırmalar ülkemizin niçin aynı performansı gösteremediği sorununa bir ölçüde ışık tutabilecektir. Kore ve Türkiye 1960 ile 1980 yılları arasında süregelen Soğuk Savaş'ın aynı tarafında yer alan iki "cephe ülkesi" konumunda olmuşlardır. ABD ile yakın ilişkiler bu iki ülkenin askeri siyasi iktisadi alanda gelişmelerini doğrudan etkilemiştir. Ancak Kore'nin büyümesine hızlandırıcı katkı sağlayan bu dış koşulların niçin Türkiye'nin büyümesine aynı derecede katkı sağlamadığı, üzerinde durulması gereken bir husustur (Günay, 2005: 1-2).

Güney Kore ile Türkiye arasındaki büyüme yarışında Güney Kore'nin aradaki farkı açmasının nedeni olarak, bu ülkedeki ihracata dayanan sanayileşme politikalarının, Ar-Ge ve teknoloji politikaları ile yakaladığı uyum gösterilmektedir. Güney Kore, dışa açılma sürecini Türkiye'den ve diğer birçok koruma politikası izleyen ülkeden erken başlatmıştır. Beşeri sermayenin iyi eğitilmiş olması da Güney Kore'yi büyüme yarışında öne çıkaran en önemli faktörlerden biri olmuştur.

Bu bağlamda bu çalışmanın amacı 2023 vizyonu çerçevesinde Türkiye'nin uzun dönemli büyüme hedeflerini incelemek ve Güney Kore ile Türkiye'nin ekonomik performansıyla ilgili karşılaştırmalı bir analiz yapmaktır. Çalışma kapsamında Türkiye ve Kore'nin gelişmişlik düzeylerinin bu denli farklılaşmasının sebepleri ve bu ülkelerin iktisadi performansı ile büyümesinde belirleyici olan faktörler incelenecek; Türkiye ile Güney Kore'nin uzun dönemli büyüme karşılaştırması bağlamında 1960-2018 yıllarını kapsayan bir analiz yapılacak ve bunun ışığında Türkiye'nin 2023 hedeflerinin gerçekleştirilebilirliği irdelenecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde, ekonomik büyüme ile kalkınma kavramlarına, büyüme modellerine ve gelişmekte olan ülkelerin sanayileşme stratejileri ile dış ticaret politikalarına, ikinci bölümde Güney Kore'nin ülke tarihinin başlangıcından günümüze coğrafi, idari, siyasi, ekonomik görünümüne yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ekonomik gelişmeler ve dönüşümler, devamında ise Türkiye Cumhuriyeti'nin günümüze kadar genel ekonomik ve siyasi tarihçesi incelenmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde aynı dönemde planlı kalkınma uygulamalarına geçen Türkiye ve Güney Kore'nin uyguladıkları planlar incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde uzun dönemli ekonomik büyüme başlığı altında iki ülkenin sermaye birikimleri, nüfus, işgücü artışı ve eğitim düzeyleri, teknolojik gelişme ve Ar-Ge faaliyetleri, doğal kaynakları ile siyasal istikrar ve hukukun üstünlüğü göstergelerine de karşılaştırmalı olarak yer verilmiştir. Beşinci bölümde Türkiye'nin uzun dönemli büyüme hedefleri ve 2023 vizyonu çerçevesinde ekonomik hedeflerin gerçekleştirilebilirliğine ilişkin değerlendirmeler yapılmış, uzun vadeli hedeflerin tutturulabilmesi için yapılması gerekenlere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA

1.1. Ekonomik Büyüme ve Kalkınmanın Tanımı, Büyüme-Kalkınma İlişkisi

Ekonomik büyüme kavramı, Adam Smith'in 1776 yılında "Milletlerin Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Deneme" eserini yayınlamasından bu yana iktisat dünyasını meşgul eden ve iki yüzyılı aşkın süredir yeni gelişmelerle güncellenen bir kavramdır. Büyüme süreci ülkelerin çeşitli özelliklerine bağlı olarak kendine has biçimde ve hızda ilerlemektedir. Ülkelerin sahip olduğu doğal kaynaklar, sermaye birikimleri, işgücü, teknoloji düzeyleri gibi faktörler ülkeler arasında büyüme farklılıklarının nedenini oluşturur. Bu faktörlerin belirlediği ekonomik büyüme, bir ülkenin bir yıl içinde reel gayri safi yurtiçi hasılasında veya üretim kapasitesinde meydana gelen sayısal olarak ölçülebilen artışlar olarak tanımlanmaktadır. Kişi başına gelir açısından bu tanım genişletildiğinde ise büyüme bir toplumun ekonomik faaliyetlerinde artış meydana gelmesinin yanında ayrıca kişi başına gelir artışını da ifade etmektedir. Hasılda ve kişi başına gelirdeki artışın sürekli olması gerekir. Nitekim büyüme kısa dönemli statik bir olgu olmanın aksine uzun dönemli ve dinamik bir olgudur (Taban, 2016: 1).

Bir ülkenin ekonomik büyümesi iki farklı biçimde gerçekleşebilmektedir. İlki tam istihdamın altında kullanılan iktisadi kaynakların etkin biçimde kullanılmaya başlanması, mevcut olan teknolojiden yararlanmanın iyileştirilmesi ve üretim miktarının artırılarak eksik istihdamdan tam istihdama geçilmesidir. İkincisi ise tam istihdamda kullanılan kaynak miktarının artırılması, teknolojik bir atılımla üretimde ileri teknolojiden yararlanmaya başlanmasıdır. Büyüme teorilerinin temel uğraşı olan ikinci durum yani tam istihdamda büyüme, ekonominin gövdesiyle genişlemesi, doğal kaynak, sermaye, teknoloji, emek gibi faktörlerin birlikte artmasıyla meydana gelen uzun dönemli hasıla artışıdır (Kaynak, 2011: 9).

İktisadi büyüme yaşam standartlarının iyileştirilmesinden (nitelikten) daha çok sayısal olarak (nicelik) bir üretim artışını ifade etmektedir. Eğer bir ülkede yaşayan insanların hayat standartlarının iyileştirilmesi ve sosyo-kültürel yapının geliştirilmesi hedefleniyorsa iktisadi kalkınmadan bahsedilmektedir. Gelişme sürecini henüz tamamlayamamış olan ülkeler için amaç yalnız gelişmiş ülkelerin milli gelir düzeylerine ulaşmak değil aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel imkanların da geliştirilmesidir (Taban, 2016: 3).

Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla bir ülkede genellikle 1 yıl gibi belli bir dönemde yerli ve yabancı herkes tarafından piyasada üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin parasal ifadesidir. Reel gayrisafi yurtiçi hâsıla rakamları sabit fiyatlar üzerinden fiyat artışlarından arındırılmış haliyle hesaplanmaktadır (Kaynak, 2011: 1-2).

1.1.1. Ekonomik Büyümenin Ölçülmesi

İktisadi büyüme genel anlamda yıllık bazda tanımlanmasına rağmen daha çok uzun vadeli olarak ele alınmaktadır. İktisadi büyümeyi refah artışı yani kişi başı reel GSYH'nin yükselmesi olarak tanımlarsak tek yılın esas alınması doğru olmayacaktır. Kişi başı reel GSYH bireylerin yaşam standartlarını etkileyen değişkenlerden biridir. Bu uzun vadeli artışlar üretim faktörlerinin potansiyelinin artması sayesinde ortaya çıkmaktadır (Apaydın, 2013: 1).

GSYH'de meydana gelen artışın temel yıla bölünüp 100 ile çarpılmasından elde edilen değer gayrisafi, brüt büyüme oranıdır (Kaynak, 2011: 5):

$$g = \frac{GYH_{t+1} - GSYH_t}{GSYH_t} \cdot 100$$

g: Gayrisafi büyüme oranı

GYH_{t+1} : t+1 yılına ait Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla

$GSYH_t$: t yılına ait Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla

Reel GSYH'nin yıllık belli oranlarda artış sergilemesi kümülatif bir süreç olan büyümenin zaman içinde katlanması anlamına gelmektedir. Ekonominin n yıl boyunca g oranında bir büyüme sürdürmesi ve başlangıç yılında reel GSYH'nin değeri Y_0 olması durumunda, reel GSYH'nin n yılın sonundaki değerini ifade eden formül aşağıdaki gibi ifade edilir (Taban, 2016: 9):

$$Y_n = (1 + g)^n \cdot Y_0$$

Diğer taraftan Y_0 değerinden başlayıp, her yıl eşit ya da eşit olmayan bir büyümeyle n yılı sonunda Y_n değerine ulaşan reel GSYH'deki yıllık ortalama büyüme oranı şöyle hesaplanmaktadır.

$$g = \left[\frac{Y_n}{Y_0} \right]^{1/n} - 1$$

İktisadi büyüme bir ülkede yaşayan insanların hayat standartlarını yükseltmenin tek yoludur. Bu nedenle tüm ülkelerin temel makroekonomik hedeflerinden bir tanesi ve şüphesiz en önemlisi iktisadi büyümeyi gerçekleştirmektir. (Ünsal, 2011: 14). Türkiye'nin 2023 hedeflerinden biri de sürdürülebilir yüksek büyüme oranlarıdır. Ekonomik büyüme daha yüksek hayat standartlarıyla ilişkilendirildiğinde ekonomik büyüme tanımının refah artışını gerçeğe yansıtmadığı görülmektedir. Çünkü pozitif büyümeye sahip olmanın yanında nüfus artış hızının üretim artışını aştığı durumlarda, kişi başına üretim azalmakta ve bu durum kişisel ölçüde refahın azalmasına neden olmaktadır. Yani üretimdeki artışın artan nüfusu besleyememesi ülke refahında artışa değil azalışa neden olacaktır. Bu nedenle ekonomideki gerçek büyüme hızı hesaplamalarında üretimdeki artış hızından nüfustaki değişikliklerin çıkarıldığı, reel GSYH'nin yıl ortası ülke nüfusuna bölünmesiyle elde edilen kavram olan kişi başına düşen reel GSYH en doğru yöntemdir (Taban, 2016: 10-11).

1.1.2. Ekonomik Büyümenin Belirleyici Göstergeleri

Bir ekonomide uzun dönemde ülkenin sahip olduğu iş gücü, doğal kaynaklar, fiziki sermayedeki artışlar ve teknolojik gelişmeler ekonomik büyümede belirleyici olan temel faktörlerdir. Nüfus artışına dayalı olarak belirlenen iş gücü artışı, üretim fonksiyonu olan emek faktörünü artırırken aynı zamanda tüketimi de artırmaktadır. Sermaye birikimi, gelecekteki üretimde ve refahta artışın sağlanması için bugün gelirin bir bölümünün tasarruf edilmesi ve yatırıma dönüştürülmesiyle gerçekleşir. Bir ülkedeki iş gücüne karşılık, sermaye miktarı ne kadar yeterliyse işgücü o kadar üretken olacaktır. Sermaye birikimindeki yetersizlik ülkelerin ekonomik olarak geri kalmalarının en büyük nedenidir. Doğal kaynaklar büyümeyi gerçekleştirmede yalnız başına etkili olmasa da büyüme üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Teknolojik gelişmeler ekonomik büyüme için özellikle sanayileşmiş ülkelerde en önemli belirleyicilerdendir. Teknolojik gelişmeler ülkelerin bilimsel çalışmaları ile de yakından ilgili olduğundan bireylerin eğitim düzeyinin yükseltilmesi, teknolojik yenilik meydana getirme potansiyelini artıracaktır (Taban, 2016: 31-36); (Apaydın, 2013: 8-9).

1700'lü yılların başlarında dünyanın neredeyse bütün bölgelerinde ülkelerin gayri safi yurtiçi hasılları ve kişi başına düşen gelirleri arasında büyük farklılıklar bulunmamaktaydı. 1700 yılından 1820'ye kadar kişi başına düşen gelirden önemli değişiklikler görülmemekle birlikte verimlilik ancak %3 oranında artmıştır. ABD Çin Hindistan gibi ülkelerde yaşama standardında meydana gelen tüm artışların temelinde verimlilikteki artışlar vardır. Gelişmiş ülkelerde 1750'den 1977 yılına kadar kişi başına düşen gelir 182 dolar seviyesinden 2737 dolara yükselirken bu dönemde geri kalmış ülkelerde kişi başına düşen gelir ancak 355 dolar seviyesine yükselebilmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki kişi başına düşen gelirdeki artışın en önemli nedeni, teknolojik yenilikler sayesinde verimlilik artışlarının süregelmesi, yani yeni üretim yöntemleriyle yeni ürünlerin üretilip piyasaya sunulması olmuştur (Çalışır & Gülmez, 2010: 51-52). Güney Kore gibi son yüzyılın hızla gelişen ülkeleri teknolojik yenilikler ve verimlilik artışlarını büyümenin motoru haline getirmişlerdir.

1.2. Büyüme Modelleri

1.2.1. Klasik Büyüme Modelleri

Klasik iktisadi düşünceye göre sermaye birikimi, iş bölümü ve makinalaşma ile birlikte büyümeye kaynak oluşturan tasarruflar, üretim artışının temeli olan teknolojik gelişme ve sermaye birikimi büyümenin temel dinamiklerini meydana getirmektedir. Klasik düşünceye göre para mübadelenin üstünü örten peçedir. Dikotomi ilkesine göre para yansızdır ve uzun dönemde işgücü, mal piyasası gibi reel piyasalar üzerinde etkili değildir. Bu görüşü destekleyenler tam istihdam düzeyinde üretim yapıldığını, ekonomiye dışarıdan herhangi bir müdahalenin yapılmaması gerektiğini ileri sürerler. Adam Smith, Ricardo, Malthus, Mill, Marshall, Pigou gibi iktisatçılar klasik iktisadın temsilcileridir (Külünk, 2018: 9).

XVIII. yüzyılın son dönemleri ile XIX. yüzyılda büyük yankılar uyandıran Klasik iktisadi düşüncenin kurucusu Adam Smith ve bu düşüncenin gelişmesine en büyük katkıyı sağlayan iktisatçılardan biri de David Ricardo'dur. Bu dönemin düşünürleri arasında bazı görüş farklılıkları da bulunmaktadır. Adam Smith çalışmalarında daha çok zenginliğin kaynakları, büyüme ve gelişme problemlerine yer verirken, David Ricardo üretim faktörlerinin üretimde sahip oldukları payı ve bölüşüm sorunlarını incelemektedir. Smith, "Ulusların Zenginliği'nin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme" isimli ünlü eserinde iş bölümünün ülkelerin zenginleşmesinde etkili bir değişken olduğunu, üretimin artırılması için gereken beceri ve ustalığın iş bölümü ve uzmanlaşma sayesinde ortaya çıktığını savunmaktadır. Klasik modele en büyük katkıyı sağlayan Ricardo ise büyüme probleminden ziyade gelirin paylaşımı konusu üzerinde durmuştur. Ricardo'ya göre üretim girişimci, toprak sahibi ve emek sahibi arasında paylaştırılmaktadır. Smith ve Ricardo'ya ait bu model gelişmiş ülkelerin başarısını açıklamakta yetersiz kalmış ve azgelişmiş ülkelerin ilerlemesine de katkı sağlayamamıştır (Özsağır, 2008: 3-4).

Klasik teoriden daha önce ortaya çıkan Merkantilizme göre zenginliğin kaynağı altın ve gümüştür ve bu kıymetli madenler dünyada sabit miktarda yer almaktadır. Bu nedenle uluslararası ticaret bir ülkenin kazanırken diğerinin kaybettiği sınırdır.

toplamlı bir oyuna benzetilmektedir. Ancak, Smith, yayımladığı eserinde ticaretin serbestleştirilmesinin ve uluslararası düzeyde uzmanlaşmanın yararlarını Mutlak Üstünlükler Teorisi ile açıklamış, dış ticaretten ticarete katılan tüm ülkelerin fayda sağlayacağını savunmuştur. Mutlak Üstünlükler Teorisi'ne göre bir ülkede bir malın üretim maliyeti diğer ülkedeki üretim maliyetinden mutlak manada daha düşükse, ülke o malın üretiminde uzmanlaşmalıdır. Uzmanlaşılacak ürünlerin ihraç edilmesi ve mutlak üstünlüğe sahip olunmayan malın ithal edilmesi kaynakların daha etkin alanlara yönlendirilmesini sağlayacaktır. Teori, uluslararası uzmanlaşma ve iş bölümü ile serbest ticaretin gerekliliği konusuna vurgu yapmıştır. David Ricardo'nun 1817'de yayımladığı "Politik Ekonominin Prensipleri ve Vergilendirme" adlı eserinde ise günümüz ticaret teorilerinin temeli sayılan Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi yer almıştır. Smith'in Mutlak Üstünlükler Teorisi'ni geliştiren Ricardo, ticarete mutlak olarak üstünlük sağlanmadığında bile ticaret yapmanın ülkeler için kazançlı olacağını savunmuştur. Buna göre ticareti yapılması planlanan iki üründe de maliyet bakımından avantajlı olan ülke, hangi malı daha düşük maliyetle üretiyorsa kaynaklar o malın üretimine aktarılmalıdır (Yavuz, 2018: 11-13).

Özetle Adam Smith ve David Ricardo'nun temellerini attığı Klasik iktisat öğretisi, yeryüzünde zenginliğin sabit olduğu ve zenginliğin kıymetli madenler (altın ve gümüş) biriktirmekle sağlanabileceği varsayımına dayanan ve dış ticarete korumacılığı savunan Merkantilist öğretiye karşılık, zenginliğin eldeki üretken kaynakları akıllıca kullanmak, iş bölümü ve uzmanlaşma ile sağlanabileceğini ileri sürmüş, korumacılığa karşı serbest dış ticareti savunmuştur. Ricardo'nun bir ülke her iki malda da mutlak üstünlüğe sahip olsa bile yine de iki ülke arasında kârlı dış ticaretin mümkün olduğunu kanıtlayan Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi son ikiyüz elli yıllık dönemde geliştirilen bütün dış ticaret kuramlarının temeli olmuştur (Skousen, 2005).

1.2.2. Post-Keynesyen Büyüme Modelleri (Harrod-Domar Büyüme Modeli)

1936 yılında Keynes'in Genel Teorisi'ni yayımlamasının ardından, ekonomistlerden bazıları bu kısa vadeli ve statik teoriyi genişleterek ekonomide

uzun vadeli analizler yapmışlardır. Harrod ve Domar bu bağlamda birbirlerinden bağımsız olarak büyüme oranını sermaye stoku ile ilişkilendiren bazı analizler yapmışlardır. Keynes yatırımın toplam talep üzerindeki etkisini vurgularken, Harrod ve Domar ekonominin üretken kapasitesinin yatırım harcamaları ile nasıl artırıldığını ortaya koymuşlardır. Harrod-Domar modeli sabit sermaye emek oranı, sabit sermaye-çıktı oranını ve egzogen bir işgücü artışı oranını temel alarak modelin gücünü basitliğine dayandırmıştır. Modeldeki büyüme oranı tasarruf oranıyla pozitif ilişkili olduğu için, 1950'lerdeki kalkınma ekonomistleri, daha az gelişmiş ekonomilerin kendi kendilerine yeterli olabilecekleri özel tasarruf oranlarının nasıl artırılacağıyla ilgilenmişlerdir. Modeldeki üretim fonksiyonları arasında sıfır ikame edilebilirlik varsayımı uzun vadeli büyüme ile ilgili bir model için oldukça önemli ancak uygunsuz bir varsayımdır. Uzun vadede ekonomik bir sistemin en iyi şekilde bıçak sırtı üzerinde dengede olduğu varsayımı bilinen dengesizlik özelliğine yol açmaktadır. Harrod'un modelinde tam istihdam ile istikrarlı bir büyüme sağlama olasılığı zayıftır. Bir ekonomi yalnız nadir durumlarda hem emeğin hem de sermayenin tam istihdamı ile dengede kalacaktır. Problem, inelastik bir teknolojiye sahip olan üretim fonksiyonunun varsayımlarından kaynaklanmaktadır. Harrod-Domar modelinde Sermaye/Hâsıla oranı (K/Y) ile Sermaye/Emek oranı (K/L) sabit kabul edilmektedir. Sermaye ve çıktı dengelerini korumak için büyümenin daima aynı oranda gerçekleşmesi gerekmektedir. Model aynı zamanda sabit bir emek-sermaye oranını (K/L) varsaydığından dengede kalmak için, K ve L de aynı oranda büyümelidir (Snowdon & Howard, 2005: 598-602).

Harrod-Domar modelinin en güçlü karakteristik özelliği, uzun vadede bile ekonomik sistemin bir bıçak sırtı dengesi ile dengelenmiş olacağını ifade etmesidir. Kilit parametrelerin büyüklükleri, tasarruf oranını, sermaye-çıktı oranını, işgücünün merkezden kaymasına neden olan artış oranını etkileyecek, bunun sonucu olarak işsizlik artışı ya da uzun süreli enflasyon meydana gelecektir. Harrod-Domar modelinin dikkat çekici bir özelliği de, normal kısa yol araçlarıyla uzun vadeli problemleri sürekli olarak incelemesidir (Solow, 1956: 66).

1.2.3. Neoklasik Büyüme Kuramı (Dışsal Büyüme Modeli)

Harrod'ın 1939 yılında ve Domar'ın 1946 yılında çalışmalarını yayımladıkları dönemden itibaren ekonomistler yaşam standardı artışını açıklamak için sermaye oluşumunu araştırmışlardır. Sermaye derinleşmesinin dinamik bir yatırım ve büyüme sürecinde emek üretkenliğinde artışa sebep olabileceği düşüncesini resmileştiren ise 1956 yılında yaptığı çalışmasıyla Solow olmuştur. Geleneksel yaklaşım sermaye oluşumunu ekonomik büyümenin arkasındaki en büyük güç olarak kabul etse de bilgi birikiminin oynadığı destekleyici rol kesinlikle göz ardı edilmemiştir. Bilgi birikimi, Solow' un ve onun haleflerinin çoğunun yazılarında iki ayrı işlevi yerine getirmektedir. İlk olarak, teknolojik ilerleme, her yerde bulunan Solow artığının, ulusal üründe girdilerin birikimi ile ilişkilendirilemeyen büyümenin bir bölümünü açıklamaya yardımcı olmuştur. İkinci olarak teknolojik ilerleme, sermayenin birincil kaynaklara oranı artmaya başladığında bile sermaye oluşumunun devam etmesini sağlamıştır. İlk modellerin çoğu, teknolojik ilerlemeyi yalnızca zamanın yönlendirdiği dışsal bir süreç olarak değerlendirmiştir. Teknik bilgideki ilerlemeler, büyük ölçüde ekonomik sektörün dışında gerçekleşen faaliyetlerden kaynaklandığı takdirde, bu uygun bir varsayım gibi görünecektir (Grossman & Helpman , 1997: 22-23).

Solow ve Swan'ın 1956 yılında yaptığı katkıların ardından neoklasik model, en azından akademi içinde, büyümenin analizinde baskın bir yaklaşım haline gelmiştir. 1956 ve 1970 yılları arasında ekonomistler, Solow' un neoklasik ekonomik büyüme modeli olarak bilinen eski büyüme teorisini yeniden şekillendirmişlerdir. Neoklasik bir üretim fonksiyonu çerçevesine dayanan Solow modeli, devlet sektörü olmayan kapalı bir ekonomi ortamında tasarruf artışı, nüfus artışı ve teknolojik ilerleme üzerindeki etkiyi vurgulamaktadır. İçsel büyüme teorisindeki son gelişmelere rağmen Solow modeli, ekonomik büyümenin tartışılması için temel başlangıç noktası olmaya devam etmektedir. Mankiw' in belirttiği gibi, pratik makroekonomistler uzun vadeli büyüme hakkındaki soruları cevaplamak zorunda kaldıklarında genellikle basit bir neoklasik büyüme modeliyle başlamışlardır. Solow modelinin temel varsayımları, basitlik için ekonominin, yatırım veya tüketim amacıyla kullanılabilir bir tür meta

üreten bir sektörden oluşması, ekonominin uluslararası işlemlere kapalı olması ve kamu sektörünün ihmal edilmesidir. Solow modelinde ayrı bir yatırım fonksiyonunun bulunmaması, Keynesyen güçlüklerin ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Model uzun vadeli olduğu için Keynesyen stabilite problemi ortadan kalkmaktadır (Snowdon & Howard, 2005: 602-603)

1.2.4. İçsel Büyüme Kuramı

İkinci Dünya Savaşının ardından, büyüme konularına, 1980'li yıllara dek hâkim olan Neoklasik görüş literatüre büyük katkılar sağlamış, büyümenin dengede olduğu durumu bıçak sırtı koşulları ile ilişkilendirmiştir. Ancak durağan durum dengesi hususuna takılmış, büyümenin esas itibariyle dışsal değişkenlere dayandığı görüşünü savunmuştur. 1950'li yıllardan sonra yatırımlar büyümenin temel kaynağı olarak kabul edilmiştir. Büyüme modellerine dâhil edilmesine karşın teknolojik gelişmeye yeterince önem verilmemiştir. 1986 yılında yayımlanan çalışması ile Romer'in İçsel büyüme modellerine öncülük ettiği düşünülmektedir. Bu dönemde firmaların maksimum kâr ve tüketicilerin maksimum fayda elde edebilmeleri için gerçekleştirdikleri yenilik faaliyetleri içsel büyüme modeli olarak adlandırılmıştır (Yağcı, 2016: 47).

İçsel Büyüme modelleri sermaye birikiminin tek başına uzun dönem iktisadi büyümeyi açıklamada yetersiz kalacağını ortaya koymuşlardır. Bu nedenle büyümenin kaynaklarının kendinden önceki teorilerde hak ettiği değeri bulamayan beşeri sermaye, bilgi birikimi, araştırma-geliştirme faaliyetleri, teknolojik gelişme, artan getiriler, ölçek ekonomileri, dışsallıklar, piyasa genişliği, uzmanlaşma gibi unsurlardan oluştuğunu ileri sürmüşlerdir. 1980'li yıllarda ortaya çıkan içsel büyüme kavramı çok çeşitli teorik ve deneye dayalı yani empirik çalışmalara konu olmuştur. İçsel büyüme modelinin ayırt edici özelliği, ekonomik büyümenin, neoklasik büyüme teorisinde ileri sürüldüğünün aksine, dışsal faktörlerin sonucu değil, iktisadi bir sistemin içsel bir sonucu olduğunu savunmasıdır. Buna göre, kişi başına düşen gelirin sanayi devriminden bu yana büyük bir oranda artmış olmasını açıklamak için mutlaka dışsal teknolojik değişime başvurmak gerekmemektedir. Bunun yerine, büyüme oranının ülkelere göre değişmesine neden olan özel ve kamu sektörü

tercihlerini ortaya çıkarmaya çalışır. Neoklasik büyüme teorisinde olduğu gibi, içsel büyüme teorisi de ekonominin bir bütün olarak davranışı üzerinde odaklanmaktadır (Romer, 1994: 3).

Neo-klasik modelin eksik yönlerinden biri de azalan verimler kanununa tabi olan sermayenin, sürdürülebilir büyümeyi mümkün kılmayıdır. Modelin öncülerinden olan Barro'ya göre kamusal alt yapılar büyümenin temelini oluşturmaktadır. Lucas'ın 1988 yılında geliştirdiği modele göre ise büyümenin temel kaynağı, azalan verimler yasasına tabi olmayan beşeri sermayedir. Beşeri sermayenin en mühim unsuru şüphesiz eğitimidir. Eğitimli insanlar üretimde teknik bilgiyi kullanabilmeleri ve iş hayatında yeni teknolojileri hızlı benimsemeleri üretimi artırmak bakımından önemlidir. Lucas'a göre piyasada eksik rekabet koşulları hâkimdir ve sermaye artan getiriye sahiptir. Beşeri sermayesi daha güçlü olan ülkeler, büyüme konusunda diğer ülkelerden daha başarılıdır. Bu yaklaşımda devlete de eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve aynı zamanda fırsat eşitliğinin sağlanması gibi görevler düşmektedir (Şimşit, 2019: 41-44).

1.3. Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Sanayileşme Stratejileri ve Dış Ticaret Politikaları

Doğu Asya ülkelerinin sanayileşme tarihleri sanayileşmenin sürdürülebilmesi için tarımsal ve emek yoğun üretimden, teknoloji ve bilgi yoğun sanayi üretimine dönüşümün ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermiştir. Alfred Marshall bu dönüşümün ihracat ile desteklenmesi gerekliliğine, güçlü sanayilerin ihracat ve ticaret kapasitesini artıracığına bir asır öncesinden vurgu yapmıştır. Sanayi devriminden sonra İngiltere'nin sanayi lideri olmasının arkasında üretim fazlası ve bu fazlanın ihraç edilmesi belirleyici olmuştur. Sanayileşme stratejilerinin temelini de sanayileşme ile ihracatın bu yakın ilişkisi meydana getirmektedir. Dış ticaret ve ihracat ile olan bağlantıları kapsamında sanayileşme stratejileri genel olarak ithal ikamesine yönelik sanayileşme stratejisi ile ihracata yönelik sanayileşme stratejisi olarak ikiye ayrılmaktadır. Yang (1994) ise Doğu Asya ülkeleri kapsamında *kapalı sanayileşme* ve *açık sanayileşme* ifadelerini kullanmıştır.

Ticaret (ihracat) olmadan da ülkelerin sanayileşebileceğini ifade eden kapalı sanayileşme, katı milliyetçi iktisatçılar ve politikacılar tarafından kabul görmüş olsa da sanayileşmenin ticaretten soyutlanamayacağı ve dışa açık olması gerektiği iktisatçıların genel olarak mutabık olduğu bir konudur (Demiral, 2014: 116).

Gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkelere uygulanan ekonomi politikaları 1929 ekonomik bunalımından ve İkinci Dünya Savaşından önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu dönemlerde bazı kritik sanayi ürünlerinin ithalatı mümkün olmadığından Latin Amerika gibi ülkelerde bu mallar yerli üretimle karşılanmaya çalışılmıştır. Bu şekilde başlayan içe dönük sanayileşme yaygınlaşarak kalkınma stratejisi durumuna gelmiştir. Ancak kalkınmalarına ithal ikamesi ile başlayan ülkelerin küreselleşme ile beraber ihracata dönük sanayileşme modellerine geçiş yaptıkları da tarihsel bir gerçektir (Seyidoğlu, 2013: 539).

1.3.1. İthal İkamesine Yönelik Sanayileşme Stratejisi

İthal ikamesi ekonomik yapıyı modernleştirmenin, sanayileşmiş ülkelere benzer yapıda sanayiler kurmanın bir aracı olarak kabul edilmiştir. Bu stratejide yerli sanayiler için ucuz ithal girdi sağlamaya yönelik düşük kur uygulamaları uygulanmıştır. Yerli sanayi ithalat karşısında ithal yasakları yüksek gümrük tarifeleri ile kotalar aracılığıyla korunmaya çalışılmıştır. İthal ikamesinin amaçları; ekonominin dışa bağımlılığını azaltmak, yerli sanayilerin üretim gücünü ve ihracatın arz esnekliğini artırmak, dış ticaret hadlerini düzeltmek, döviz tasarrufu sağlayarak ödemeler dengesini iyileştirmektir. Aynı zamanda yurtdışı pazar bulma zorunluluğunu ortadan kaldırmak, yurtiçi talebi ve istihdamı genişletmek, yurtiçi tasarrufları ve sermaye birikimini artırmak ve küresel ticari krizlerin yurtiçine bulaşmasını engellemektir (Demiral, 2014:116-117).

Temelleri Prebish ve Singer'in 1950 yılında yaptığı çalışmalara uzanan ithal ikameci sanayileşme stratejilerine göre, ülkelerin sanayileşebilmelerinin ilk ve en önemli adımı talebin ithal mallar yerine yerli mallara kaydırılmasıdır. Ülkemizde Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminden, 24 Ocak kararlarının alındığı 1980

yılına dek öncelikle tüketim mallarında ve devamında ara mallar ile yatırım mallarında ithal ikameci sanayileşme stratejileri uygulanmıştır. Üretim iç piyasanın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olup, hammaddesi ülke içinden temin edilebilecek endüstrilere öncelik verilmiştir. Burada amaç dışarıya olan bağımlılığı azaltmaktır. Sanayileşme yarışında önde olan ülkelerin çoğu endüstrilerini rekabete hazır olana dek dış piyasadan korumayı tercih etmişlerdir (Şahbaz & Bilgin , 2009: 178).

Uygulamada ithalat ikamesine genellikle yurt içinde önceden talebi olduğu bilinen tüketim malları endüstrilerinden başlanır. Bu endüstriler için kurulacak firmalar yoğun sermaye ve ileri teknoloji gerektirmeyen küçük çaplı işletmelerdir. Bu uygulama ithal ikamesinin kolay aşamasını oluşturmaktadır. İç piyasaya yönelik üretimle birlikte giderek bu mallarda ihracatçı olması beklenir. Güney Kore ve Tayvan gibi ülkeler bu yolu izlemişlerdir. İkinci ve karmaşık durumda ise Türkiye’de ve çoğu gelişmekte olan ülkede olduğu gibi sanayileşmenin kapsamı ara ve yatırım mallarına kaydırılır (Seyidoğlu, 2013: 542).

Gelişmekte olan ülkelerde XX. yüzyılın sonlarına kadar korumacı gümrük tarifeleri uygulanmıştır. ABD ve Almanya’da XIX. Yüzyılda ve Japonya’da 1970’li yıllara kadar yoğun ithalat kontrolü ve kısıtlamaları uygulanmıştır. Günümüzde ise Gümrük Birliği, NAFTA, AFTA ve Serbest Ticaret Anlaşmaları haricindeki uluslararası ticarete, düşük oranlarda gümrük tarifeleri uygulaması devam etmektedir (TMMOB Sanayi Kongresi, 2007: 22-35).

1.3.2. Dışa Açılma ve İhracata Yönelik Sanayileşme Stratejisi

İthal ikameci sanayileşme başlangıçta hızlı büyümelerle sanayileşme meydana getirmiş olsa da 1980’li yıllarda sanayi gelişimi yetersiz kalmış ve ekonomik yapı zorlanmıştır. Yerli sanayiler gümrük duvarları ile korunma rahatlığına kapılıp Ar-Ge ve inovasyona yeterli önemi gösterememiş, yeni ürün geliştirmede yetersizlikler yaşamış ve küresel rekabette silinme tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır. Serbest dış ticaret yoluyla rekabetten uzak kalan sanayi rekabete çekilmiştir. Dış talep iç talebe göre önem kazanmıştır (TMMOB, 2007).

Dış ticarete uzun süre devam ettirilen ithalat kısıtlamaları, aşırı koruma ve düşük kurlar sanayilerin dışa açılmasını zorlaştırmıştır. Verimlilik ve etkinlik düşmüş, dış piyasalarda ise rekabet azaldığından ihracata yönelimler engellenmiştir. Sanayileşmenin temel kaynağı bu stratejide ihracat teşvikleridir. Bu teşvikler ihracat sektörüne yönelik uygun vergiler, faiz hadlerinin piyasa düzeyinin altında tutulması, ihracatı özendiren sübvansiyonlardır. İhracata yönelik sanayileşme stratejisinin başarısı, ihraç edilecek üretim fazlasının sağlanması ve bu fazlanın dünyaya rekabet koşullarına uygun olarak sunulmasına bağlıdır. Bunu sağlayacak olan ise serbest dış ticaret politikasıdır. 1970-2010 döneminde en yüksek değişimi yaşayan ülkelerden biri Türkiye'dir. Türkiye 1980 öncesi dönemde, bu stratejinin gereği olarak, yurtiçi ithal ikameci sektörleri korumak ve onların rekabet gücünü artırmak için, yoğun olarak dış ticareti kısıtlayıcı önlemlere başvurmuştur (Demiral, 2014: 226-229). Bu modelleri ülkelerinin içinde bulunduğu koşullar toplumsal birikimler ile uyumlu bir çerçevede sağlayabilenler, sanayileşmede kalkınma ve istihdamı temel alarak teknolojik atılım gerçekleştirebilmişlerdir. Böylece bazı ülkeler gelişmiş sanayi ülkelerini yakalama şansını elde etmişken pek çok ülke, bu şansı yakalayamamıştır. Dış borçları artmış, gelir dağılımı bozulmuş, kamu borçları ve cari açıklar büyümüştür. Ülkeye kalkınma ve refah gelmediği gibi, dışa bağımlı bir yapı ortaya çıkmıştır (TMMOB, 2007).

Türkiye'de 1980 yılında, 24 Ocak kararları ile ihracata yönelik sanayileşme stratejisi uygulanmaya başlamıştır. Bu strateji ile ekonomik yapının dinamizmi için kambiyo rejimi büyük ölçüde serbestleşmiş, uygulanan politikalar özel sektör tarafından desteklenmiş, uluslararası düzeyde rekabet ortamı hazırlanmış, yabancı sermayenin ülkeye çekilmesini sağlayan, ihracatı destekleyici nitelikte politikalar uygulamaya gayret edilmiştir. Dolayısıyla, dış ticaretteki yükselme ile ihracat ve büyüme arasındaki ilişki 1980'li yıllarla beraber ön plana çıkmış, 1990'lı yıllardan sonra da hız kazanmıştır (Şahbaz & Bilgin , 2009: 182).

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNEY KORE’NİN EKONOMİK MUCİZESİNİN TEMEL DİNAMİKLERİ

2.1. Kore’nin Kısa Tarihi: Coğrafi, İdari, Siyasi ve Ekonomik Görünüm

Güney Kore; Asya kıtasının kuzey doğusunda, Çin ve Rusya ile komşu olan Kore Yarımadasının güneyinde yer alır. 100.222 kilometrekarelik bir alana sahip olan Güney Kore; doğuda Japonya (Doğu) Denizi ve ötesinde komşusu Japonya, güneyde Doğu Çin Denizi, kuzeyde Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve batıda da Sarı Deniz ve ötesinde komşusu Çin ile çevrilidir. Kore yarımadasının çevresinde Güney Kore’ye ait olan yaklaşık 3000 ada bulunur. Kuzey Kore sınırı 238 km uzunluğundadır ve bu uzunluğa sınır hattı boyunca 4 km genişliğinde mayın tarlaları eşlik eder (Hyug-Baeg Im Chan Lee Bae-ho Hahn Woo-ik Yu Young Ick Lew, 2019) (Sarıay, 2006: 8-9).

Kore tarihinin en belirgin özelliği coğrafyasının ona hazırladığı tuzaktır. Asırlar boyunca etrafını saran güçlü komşular ve okyanus ötesi güçlerle mücadele etmek zorunda kalmış ve birçok istilaya uğramıştır. Çin’in Japonya’ya uzanması için bir tabii yol, Japonya’nın Asya’ya uzanması içinse bir köprü vazifesi görmüştür. Kore yarımadası Asya’nın kalbine giden kara ve demiryollarının kavşak noktasını oluşturmuştur. Asya kıtası ile Japon adaları arasında köprü görevi görmüş, Mançurya, Çin ve Asya’nın diğer bölgelerine hâkim olmak isteyenler için bir sıçrama noktası olmuştur. Japonya’nın askeri ve ticari merkezlerinin Kore’de üslenecek bombardıman uçaklarının menzili içerisine girmesi ve Rusya’nın donmayan limanlara sahip olma arzusu da Kore’nin Uzak Doğudaki stratejik önemini artırmıştır. Nitekim Doğu Asya Devletlerine stratejik imkânlar veren Kore, aynı imkânları Pasifik’i geçip, Asya’nın iç kısımlarına ilerlemek isteyen Uzak Doğu ve Batı Devletleri ordularına da verebilir. Japonya gibi ada devletlerinde adanın kıtaya en yakın olan noktası bir geçiş noktası görevi göreceğinden çok önemlidir. Ada devletleri adalarına yakın olan kıta kıyılarının büyük devletlerin eline geçmemesine, kendileri ele geçiremediği takdirde ise oralarda küçük devletlerin

kurulmasına dikkat ederler. Bu nedenlerle Kore Japonya için daima önemli bir stratejik nokta olmuştur ve her zaman baskı altında tutulmaya çalışılmıştır (Denizli, 1994: 5-6).

Güney Kore doğal kaynaklar bakımından zengin bir ülke değildir. Ancak İkinci Dünya Savaşı öncesine kadar tüketiminden fazla üretim yapma kapasitesine sahipti. Japon sömürgesi altındayken, hammadde üretimi ve yiyecek bakımından hayati bir önemi hâiz olmuştur (Güven, 2007: 80).

Güney Kore'nin genel siyasi ve idari görünümüne bakıldığında kuvvetler ayrılığı ilkesine dayalı bir siyasi yapı söz konusudur. Güney Kore'de başkanlık sistemi hâkimdir. 1972 Anayasasıyla Ulusal Konferans yürütme görevini beş yıl için seçilen cumhurbaşkanına vermiştir. 299 üyesi bulunan Güney Kore Parlamentosu yasama görevini yürütmektedir. Cumhurbaşkanının meclisi feshetme yetkisi vardır. Güney Kore'de başkanlık sistemi sebebiyle yönetimdeki rolü azalan başbakan, yönetimde etkisini daha çok meclis ve cumhurbaşkanı arasında bir köprü görevi kurarak yerine getirmektedir. Ülkede 9 il ve 7 büyükşehir belediyesi mevcut olup, idari yapı bu şehirler çerçevesinde geliştirilmiştir. Bunların dışında daha küçük yapıda sayıları 230'u bulan belediyeler mevcuttur. 2019 itibariyle 24,5 milyon nüfusa sahip Seul Başkenttir ve başkent dışında Güney Kore'nin 5 metropol şehri daha vardır (Karabulut, 2013:60-61).

2.1.1. Ülke Tarihinin Başlangıcından XIX. Yüzyıla Ekonomik ve Siyasal Bir Bakış

Mançurya ve Kore yarımadası günümüzden 700.000 yıl¹ kadar önce Kore ulusuna ev sahipliği yapmaya başlamıştır (Kore Kültür ve Enformasyon Ajansı, 2015:185). Tamamen aydınlatılamasa da Kore'nin Çin kadar eski bir medeniyet olduğu son dönemlerde yapılan çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Kore'nin eski tarihini anlatan mitolojik öykülere göre Kore'de bilinen ilk devletin kurucusu Tangoon'dur.

---

¹ Kuzey Kore'nin başkenti Pyeongyang yakınında bulunan Geomeunmorudonggul'dan çıkarılan taş aletlerin 500.000 yıldan daha eski olduğu görülmüştür. Bölgeye yakın olan Pekin'de ise 700.000 yaşında bir Homo Erectus kemiklerine rastlanmıştır (Kore Tarih Öğretmenleri Birliği, 2014: 25).

Tangoon ülkesine “sabah serinliği” anlamı taşıyan “Chosen” ismini vermiştir. Kore, bazı kaynaklara göre M.Ö 2333’te, bazılarına göre de M.Ö 1122’de kurulmuştur. İlk Kore hanedanlığı M.Ö II. Yüzyıla kadar hüküm sürmüştür. Ancak M.Ö 220-25 yılları arasında egemen olan Han Hanedanlığı zamanında Kore’nin büyük bölümü Çin İmparatorluğuna bağlanmış ve Çin kültürünün etkisi altına girmiştir (Sipahi, 2007: 6).

2.1.1.1. Üç Krallık Dönemi

Milattan önce XIII. Yüzyılda Puyi ve Goguryeo (Kore) kabileleri birlikte egemenliklerini sürdürmüşler ve sonrasında kuzeye Geguryeo, güneye Baekje hanedanlıkları hâkim olmuştur. Milattan sonra ilk yüzyılda Goguryeo Hanedanlığı ülkede mutlak egemenliği sağlamış ve 313 yılında da Kore Yarımadası’ndan Çinlileri çıkarmıştır. Üç Krallık Devri² olarak anılan Shilla, Baekje ve Goguryeo devletleri döneminde köklü bir değişim ve kültürel gelişime neden olan Budizm kabul edilmiştir. Saf aristokrasi merkezli Budist kültürü bu dönemde gelişmiştir ve Japonya’yı da birçok yönden etkilemiştir. Milattan sonra 668 yılıyla birlikte Shilla Hanedanlığı kuzeyde Goguryeo ve batıdaki Baekje hanedanlıklarına son verip güneydeki kaya krallıklarını yıkarak Kore Yarımadası’nda egemenliği tek merkezde toplamıştır (Demir, 2006: 12-13). Eski Goguryeo topraklarında Balhae Devleti ortaya çıkmıştır. Kore Yarımadası’nda Çin ile büyük mücadelelerin geçtiği Üç Krallık Devri’nin ardından Parhea (Balhae) (669-928), Büyük Şilla (661-935), Goryeo (935-1392) ve Joseon (1392-1910) hanedanlıkları yarımadaya hâkim olmuşlardır (Sarıay, 2006: 6).

2.1.1.2. Goryeo Dönemi

Goryeo’nun kuruluşu hanedanlık yönetim sisteminin ve politik otoritenin değişimine yol açmış liberal toplumun gelişim sürecine katkı sağlamıştır. Ülkede memurların test usulüyle seçildiği Devlet Sınav Sistemi benimsenmiş ayrıca eğitim

---

² Antik Kore Tarihi’ni anlatan güncel çalışmalar önemli iki tarihsel kayda dayanır. Bunlardan ilki XII. yüzyılda Kim Bu-shic tarafından yazılan Üç Devlet Devrini anlatan Samguksagi’dir. İkincisi ise XIII. yüzyılda Il-yeon tarafından yazılan Balhae tarihi ile Joseon’un kuruluşunu anlatan Samgukyusa’dır (Kore Tarih Öğretmenleri Birliği, 2014: 118).

sistemi güçlendirilmiştir. Çin ve Kuzey Kabileler ile diplomasi yoluna gidilmiş halk sosyal ve ekonomik etkileşim yoluyla yeni fikirler benimsemiş, ticari mal ihracı başlamıştır. Arap tacirlerin Goryeo'yu ziyaret etmesiyle dünya "Corea" adıyla Goryeo'yu tanımaya başlamıştır. Ancak 1231 yılında Moğolların işgaline uğrayan Goryeo 1270 yılında imzaladığı anlaşmayla 80 yıldan daha fazla süre yabancı istilalara maruz kalmıştır (Kore Tarih Öğretmenleri Birliği , 2014: 91-110).

2.1.1.3. Joseon Dönemi

1392 yılında askeri bir darbeyle, General Yi Song Gye'nin başında bulunduğu Yi Hanedanı iktidarın sahibi olmuştur. Yi Hanedanı başta toprak reformu olmak üzere toplumu derinden etkileyen, birbirinden önemli reformlar yapmıştır. Kore'de beş yüzyıl kadar etkisini gösterecek olan Konfüçyüs felsefesini topluma tanıtmıştır (Okan, 1998: 1). Siyasetin halkın yararına tasarlanacağına yemin ederek tahta çıkan Yi Seong ülkenin ismini Joseon ve başkentini Hanyang (Günümüzde Seul) olarak değiştirmiştir. Bağımsız takvimler ile Korelilerin harf sistemi de bu dönemde oluşturulmuştur (Kore Tarih Öğretmenleri Birliği, 2014: 130-131). Konfüsyüç'e dayanan toplum akademik bilgiyi üstün tutmuş üretim ve ticaretin önemi küçümsenmiştir.

1592 yılına gelindiğinde Joseon'u Çin akınlarının önünde engel olarak gören Japonya işgal hareketine başlamıştır. Joseon'un en saygıdeğer askerlerinden olan Amiral Yi Sun-sin 1590 İmjın Savaşı'nda kaplumbağa gemiler olarak bilinen dünyanın ilk zırhlı savaş gemileri Gebuksonlar ile başarılı bir dizi saldırılar düzenlemiştir. Savaş Lordu Toyotomi Hideyoshi'nin ölümü üzerine Japonlar Kore'den çekilmeye başlamışlardır. 1598'de savaş sona ermiş ve her iki ülke için de yıkıcı etkiler meydana getirmiştir. Asya tarihinde düzenli ordu, silah ve teçhizatla yapılan ilk savaş olması bakımından önemlidir (Kore Kültür ve Enformasyon Ajansı, 2011:183-184).

XVI. Yüzyılın sonları itibariyle Batılıların Ümit Burnu'nun dolaşarak Hindistan'a giden yolu keşfetmesi, Güneydoğu Asya'nın Batı Devletleri tarafından

sömürge haline getirilmesi Asya için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Sanayi Devrimiyle buharlı gemilerin kullanılması; Rusya'nın, Amerika'nın ve diğer Batı Devletlerinin Pasifik'e kıyısı olan Uzak Doğu devletleriyle ilişki kurmalarını kolaylaştırmıştır (Sipahi, 2007: 10).

XVII. yüzyılda Kore'de pirinç tarımı yaygınlaşmış, sulama sistemleri geliştirilmiş ekonomide geniş kapsamlı bir değişim sürecine girilmiştir. VII. yüzyılda Avrupa ile kurulan ilişkiler 1785 yılına kadar batı felsefesi ve öğretilerine karşı fazlasıyla katı bir tavır sergilenmesine neden olmuştur. Çinli misyonerler aracılığıyla ülkeye giren ve Konfüçyüsçülükle bağdaşmayan Hristiyanlık'a karşı 1801 yılında başlatılan hareket Japonya'da olduğu gibi Kore'de de dış dünyaya kapanma ile sonuçlanmıştır (Okan, 1998: 1-2). XVIII. yüzyılda Sanayi Devriminin meydana gelmesiyle Batı ülkelerinde kapitalizm gelişmeye başlamış ve büyük ölçekli şirketler ortaya çıkmıştır. Avrupa'nın zenginleşen ülkeleri kolonilerini genişletmek amacıyla Asya ve Afrika'ya kadar uzanmışlardır. King Hanedanlığı ve Japonya XIX. Yüzyıl ortalarında ticaret için batılı ülkelere kapılarını açmışlardır. Joseon'a gelen ticaret teklifleri ise hükümet tarafından reddedilmiştir (Kore Kültür ve Enformasyon Ajansı , 2015: 20). 1866 yılında Seul'u işgal etmeye çalışan Fransız filosu ve ardından 1871 yılında istilacı Amerikan filosu yenilgiye uğratılmıştır. Bu arada 1868 yılında Japonya'da meydana gelen batılılaşma siyaseti hareketi "Meiji Restorasyonu" adı verilen bir merkezi hükümet sisteminin oluşumuyla sonuçlanmıştır (Kore Tarih Öğretmenleri Birliği, 2014: 194-195).

2.1.2 XIX. Yüzyıl Sonrasında Kore'de Ekonomik ve Siyasal Gelişmeler

2.1.2.1. Japon İmparatorluğunun Joseon'u İşgali

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Joseon'da geri kalmışlık hayatın tüm alanlarında hissedilir hale gelmiştir. 1876 yılında Japonya ile yapılan Kangwha Anlaşması'nın ardından yabancı ülkelerin incelenmesiyle başlayan 'Doğu Yolu Batı Teknolojisi Reformu' gerçekleşmiştir. Bu reform ile dış ticaret, gemi yapımı, yabancı dil eğitimi gibi on iki birime ayrılmış bir dışişleri bakanlığı kurulmuştur. Sanayi, askeri ilişkiler, tıp gibi alanları incelemek için Japonya'ya heyetler gönderilmiştir.

1894 yılında gerçekleşen Çin-Japon Savaşı sonrasında Japonlarca dayatılan Gabo Reformları gerçekleşmiştir. Ekonomik alanda ülkenin finans kontrolünün Finans Bakanlığı'na geçmesi, gümüş tabanlı para sisteminin ve paraya dayalı vergi sisteminin getirilmesi, Japon gümüşünün kullanılması, tahıl ihraç yasağına son verilmesi gibi değişiklikler gerçekleşmiştir. Son olarak Gwangmu Reformları Kral Gojong'un Rus Elçiliğine sığındığı dönemde yenedünya düzenine uyum sağlamak amacıyla yapılmıştır (Banbal, 2015: 14-26). Ancak yapılan reformlar yeterli olmamış ve Kore'yi istiladan kurtaramamıştır.

XIX. yüzyılın sonlarında emperyalizm Asya için en yüksek seviyeye ulaşınca Japonya, kalbini hedef almış bir hançer gibi gördüğü, kıyılarına yetmiş beş kilometre mesafedeki konumuyla stratejik açıdan çok önemli olan Kore'yi içine alacak şekilde egemenliğini genişletmeye karar vermiştir. Kore İmparatorluğu bağımsızlığını Rusya ve Japonya'nın menfaat çatışmasından yararlanarak bir süreliğine devam ettirmiştir. Çin ile yapılan Sino-Japon muharebeleri (1894-1895) ve 1905 yılında Rusya'nın Japonya tarafından mağlup edilmesiyle Japonya için Çin ve Rusya tehditleri ortadan kalkmıştır. Kore savaşın başında tarafsız kalmaya çalıştıysa da Japon kuvvetleri tarafından 1905 yılında başkent Seul işgal edilmiştir. Meiji Anayasasının mimarı, ülkenin ilk başbakanı olan Ito Hirobumi'nin yönetimine bırakılan Kore'de ordular dağıtılmış ve bütün kanunlar, önemli kararlar, yüksek memurların atamaları Japon yetkililerin onayına muhtaç hale getirilmiştir. Ülkede 1900 ile 1910 arasında yaklaşık on kat kadar artan Japon varlığı modern bankacılık sistemi ve yol sisteminin kuruluşuna zemin hazırlamıştır. Kore yönetimine verilen ödeneklerle kurulan sistemler Korelileri ağır biçimde Japonya'ya borçlandırmıştır. Bir Kore milliyetçisinin Ito Hirobumi'ye suikast düzenlemesiyle birlikte borçlar da bahane edilerek Kore 1910 yılında Japon yönetimince sömürge olarak ilhak edilmiştir (Holcombe, 2016: 283-284).

2.1.2.2. Kore'nin Bağımsızlık Mücadelesi ve İçinde Bulunduğu Ekonomik Şartlar

Japonya 1910'da Kore'yi sömürgeleştirmeden önce bile ülkenin geleneksel ekonomik ve sosyal dönüşümünü başlatan önlemler almıştı. Kore'deki ekonomik dönüşümden en fazla yararlananlar Japonya ve Kore'ye yerleşmiş olan Japonlar olmuştur. Kore ekonomisinin 1910-1935 yılları arasında büyüme hızı % 4 olmasına rağmen Korelilerin refahı mutlak anlamda kötüye gitmiştir. Yani ülkede Kişi Başına GSYH önemli ölçüde artarken Koreliler için Kişi Başı GSYH gerçekte azalmıştır (Harvie & Lee, 2003: 8).

Sömürge Kore İmparatorluğu üzerindeki etkileri oldukça yıkıcı olmuştur. Sömürge yönetimi boyunca Kore Kültürünü asimile etmek için okullarda Korece yerine Japonca eğitim verilmesi başta olmak üzere birçok girişimde bulunmuşlardır (Diamond, 2010: 415-416). Ülkenin doğal kaynakları yağmalanmış, alfabeleri ve dilleri değiştirilmeye çalışılmış, vatandaşları savaşta işgücü ve askeri güç olarak zorla kullanılmıştır. Koreliler bağımsız olmak için Kore Kurtuluş Birliği, Joseon Bağımsızlığı Kurtarma Birliği gibi direniş örgütleri kurmuşlardır. Bağımsızlık hareketine Çin, Rusya ve ABD gibi ülkeler destek vermişlerdir. 1 Mart 1919'da tüm vatandaşların desteğiyle ülkede Bağımsızlık Bildirgesi ilan edilmiştir (Kore Kültür ve Enformasyon Ajansı, 2015). Protesto gösterileri Ülke çapında binlerce insanın ölümüyle sonuçlanan bir felakete dönüşmüştür. Bağımsızlık Hareketi başarıya ulaşamamıştır ancak Koreliler 'in ulusal kimliğini ve vatandaşlık bağlarını güçlendirmiştir. Ayrıca 1 Mart Hareketi Şanghay'da geçici hükümet kurulmasını ve Mançurya 'da sömürge yönetimine karşı silahlı ve örgütlü bir mücadelenin başlamasını sağlamıştır. Sömürge altında geçen yıllarda Koreliler için şartlar gittikçe zorlaşmış ve bu durum Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'nı kaybettiği 1945 yılına dek sürmüştür (Karabulut, 2013: 58).

Kore'de sömürge yönetiminin ilk on yılında ülke sıkı denetim altına alınmıştır ve Japon Genel Valisine bağlı merkezi bir yönetim kurulmuştur. Tarım sayımı ve modern mülkiyet ilişkilerine göre düzenlemeler yapılmış, bankacılık sektörü ile vergi sisteminde uygulanan reformlar bireysel ve kurumsal tasarruf

miktarını ciddi biçimde artırmıştır. 1930'lu yıllarda sanayi atılımını finanse etmek üzere sömürge yönetiminin satışa çıkardığı devlet tahvilleri yerli sermaye birikiminde önemli artışlar meydana getirmiştir ancak yatırımlarda kullanılan kaynakların büyük kısmı Japonya'dan sağlanmıştır. Japon sömürge yönetimi bazı yönleriyle Batı sömürgelerinden farklı temeller üzerine kurulduğunu ortaya koymaktadır. Japonya'nın sömürge imparatorluğu kurulduğunda dünyada birçok bölge diğer sömürgeci devletler tarafından paylaşılmıştır. Japonya diğer sömürgecilik hareketlerinden çıkardığı derslerle komşu ülkelerini sömürgeleştirilmiş ve buralarda sanayi ulaşım haberleşme altyapısı kurmuştur. Hammadde ve işgücü sanayi yakınlarına taşınmamış, sanayi ve işgücü hammaddeye sahip bölgeye götürülmüştür. Sömürge imparatorluğu gücünü asker polis denetimlerinin yanında kalkınmanın sıkı devlet denetimi altında olmasından da almıştır ve Kore üzerindeki sömürgesinde büyük bir yönetsel başarı elde etmiştir. Kore'de 1930'lu yıllara dek öncelikli olarak tarımsal ürünlere el koyan Japonya bilimsel yöntemleri kullanarak tohum türlerini geliştirmiş, gübreleme ve sulama sistemlerinde yenilikler getirmiş nihayetinde verimliliği artırmıştır. Japon sömürge yönetimine savaş ekonomisi yön vermeye başladığında, Kore'deki sanayi ağırlıklı olarak kuzey bölgede hidroelektrik enerji, hafif metaller, demir-çelik, gıda, kimya, tekstil, çimento, petrol rafineri, madencilik, kağıt, tütün gibi çok çeşitli alanlarda gelişim göstermiştir. Japonya, Kore kaynaklarından askeri gücünü artırmak amacıyla faydalanırken Kore ekonomisi de önemli ilerlemeler kaydetmiştir (Günay, 2005: 20-21).

Kore ekonomisinin yapısal görünümü, Japon İmparatorluğu tarafından Kore'ye verilen rolle şekillenmiştir. 1910'dan 1920'ye kadar olan üretim faaliyetleri, devlet onayına tabi yeni şirketlerin oluşumunu sağlayan "Şirket Yönetmelikleri" tarafından aktif olarak denetlenip sınırlandırılmıştır. 1920'de düzenlemelerin kaldırılmasından sonra, çok sayıda küçük fabrika kurulmuşsa da 1920'lerin sonlarına kadar fabrika çıktısının büyüme hızının ev sanayisinininkinden daha fazla olduğu görülmemiştir. 1930'lu yıllara gelindiğinde ise imalat sanayinin gelişmesi önem kazanmıştır. Bu dönemde küçük ölçekli tarımsal işletmeler ile tüketim malları tedarik eden ev sanayileri öne çıkmıştır. 1930 yılında fabrika üretiminin %23'ü olan ağır sanayi, ancak 1940 yılında %50 oranına ulaşmıştır. Bu büyümenin itici gücü

kuzeydeki bol ve ucuz hidroelektrik enerjiden yararlanan kimya endüstrisi olmuştur. Üretici malların üretimi Japon endüstrisine katkı sağlamıştır ve ihracatın toplam üretimdeki payı 1930'lu yıllarda %30 iken 1940 yılında %60 seviyelerine çıkmıştır. Öyle ki Japonlar tekstil de dâhil olmak üzere birçok sektörde küçük ölçekli işletmeler yerine entegre modern sistemler kurma yoluna gitmişlerdir. Böylece önceki dönemin ortak tarımsal düalizmi, benzersiz bir imalat düalizmi ile tamamlanmıştır (Jones & Sakong, 1985: 23-24).

Kore ekonomisi 1910-1945 yılları arasında sömürge yönetimi altında iken, teknoloji, sermaye, yönetim bakımından Japonya'ya bağımlı hale gelmiştir. Japonlar, Kore'deki işletme kuruluşlarının toplam yetkili sermayesi olarak 1940 yılı itibariyle yaklaşık %94'lük bir paya sahip olmuştur. 1944'te Kore'de inşaat, imalat ve kamu alanlarında çalışan Japon mühendis ve teknisyenler, ülkedeki teknik işgücünün yaklaşık %80'lik kısmını oluşturmuştur. Koreli mühendis ve teknisyenler özellikle metal ve kimya endüstrilerinde %11 gibi küçük paya sahiptirler. Kore'de bu dönemde ticari kuruluşların nispi sayısı, metal ve kimya endüstrilerinde %10, makine endüstrisinde %25 ile sınırlıdır. Kore'deki kuruluşlar çoğunlukla Japon şirketlerinin yan kuruluşları olan küçük kurumlardır ve Japonlardan daha basit bir teknoloji kullanmışlardır. Bu nedenle, Japonların ani bir geri çekilmesi ve ekonominin Japon ekonomik blokundan ayrılması, Kore'de birçok üretim faaliyetinin askıya alınmasına neden olmuştur. 1940 yılında Kore'nin, Güney nüfusu 15,6 milyon ve Kuzey nüfusu da 7,9 milyondur. Bununla birlikte, yıllık ortalama enerji üretiminin yaklaşık %92'si Kuzey'de yer alan tesislerden sağlanmaktaydı ve ülkenin maden kaynaklarının çoğu da orada bulunmaktaydı. 1940'da metal ürünlerin yaklaşık %90'ı ve kimyasal ürünlerinin %83'ü Kore'nin kuzeyinde üretiliyordu. Buna karşılık, ülkenin güneyi aynı yıl makine üretiminde %72'lik, tekstil üretiminde %85'lik, işlenmiş gıda üretiminde %64'lük ve baskı ve yayıncılık üretiminde %89'lük paya sahipti. Böylece sömürge döneminin sonunda elektrik enerjisi, metaller, kimya endüstrileri ağırlıklı olarak Kore'nin kuzeyinde, makine üretimi ile hafif sanayi ise güneyde bulunma eğilimindeydi. Japon işgali, 15 Ağustos 1945'te sona ermiştir. Güney Kore'nin sanayi kuruluşları ile istihdam sayısı, Japonlar gittiğinde ve firmaların elektrik yetersizliği nedeniyle kapandığı 1945'ten sonra keskin bir şekilde azalmıştır. Üretim

tesisi sayısı işgalin sona erdiği Ağustos 1945'ten Kasım 1946'ya kadar %43,7 oranında azalma göstermiştir. II. Dünya Savaşı sonrası dönem ülke için aşırı ekonomik düzensizlik ve durgunluk ile karakterize edilmiştir (Frank, Kim, & Westphal: 6-7).

Özet olarak sömürge dönemi 1910-1919, 1920-1929 ve 1930-1945 yılları olarak üç aşamaya ayrılabilir. İlk aşama, Kore'de Japon sömürge yönetimi ve tarımsal gelişim için kurumsal temel oluşturulmasıdır. İkinci aşama, sömürge hükümeti tarafından artan tarımsal üretimin sürekli olarak teşvik edilmesinin yanı sıra, önceki dönemde uygulanan tarım dışı yatırımlara getirilen kısıtlamaların hafifletildiği dönemdir. Çin-Japon Savaşı ve II. Dünya Savaşı'nın gerçekleştiği üçüncü aşamada ise, Japonya'ya askeri mal tedarik etmek için gereken ağır ve kimyasal endüstrilerin inşasına vurgu yapılmıştır. Japon sömürge yönetimi dönemi için ne ulusal hesap verileri vardır, ne de zaman serisi endüstriyel üretim indeksleri; sadece emtia üretim verileri mevcuttur. Bu durum söz konusu dönemlerle ilgili değerlendirmeleri zorlaştırmaktadır (Kim & Kim, 1997: 5).

2.1.2.3. II. Dünya Savaşı ve Sonrasında Güney Kore Ekonomisinin Genel Görünümü

Pasifik ve Doğu Asya'da büyük bir Japon İmparatorluğu kurmak isteyen Japonya'nın, 1941'de Pearl Harbour Limanı'nda bulunan ABD donanmasına şiddetli bir hava saldırısı yapmasıyla neredeyse tüm ABD donanması imha edilmiştir ve akabinde Dünya Savaşı uzak doğu ile pasifik kıyılarına sıçramıştır. Savaşın bitmesiyle 14 Ağustos 1941'de ilan edilen Atlantik Bildirisi uluslara kendi kendilerini yönetme hakkı tanımıştır. Kore de bağımsızlığını zamanı geldiğinde kazanacaktır. 1 Aralık 1943'te yapılan Kahire Konferansı'nda Kore sorunu ilk defa İngiltere ve Çin tarafından gündeme getirilmiştir. 4 Şubat 1945'te düzenlenen Yalta Konferansı'nda Kore'den Japonya'nın çıkarılması görevi SSCB ve ABD'ye verilmiştir. Aynı yılın Ağustos ayında yapılan Postdam Konferansı'nda ise bu karar teyit edilmiştir (Güven, 2007: 88-90).

İkinci Dünya Savaşı esnasında ABD Dışişleri Bakanlığı, Japonya'nın sömürgesi olmaktan kurtarılan Kore'nin dört devletin vesayeti ile yönetilmesini planlamıştır. En az otuz yıl sürdürülmesi planlanan bu vesayet planı Yalta Konferansı'nda ABD Başkanı Roosevelt tarafından Sovyet Rusya Lideri Stalin'e aktarılmıştır. Japonya'nın beklenen süreden erken teslim olması ve Amerika'nın savaş süresince Kore ile yeterince ilgilenememesi sonucu Sovyet Rusya Kore Yarımadası'nın kuzeyine 9 Ağustos 1945'te girmiştir. Tarihler 8 Eylül'ü gösterdiğinde ise Amerikan işgal güçleri yarımada'nın güneyinden giriş yapmışlardır. Amerika adaya erken gelen Sovyetlerin işgalinden endişe duymuştur ve ortak bir harekât planı yapılmıştır. Amerika ve Sovyetler bölgelerini birbirinden ayıran otuz sekizinci paralel coğrafi ve kültürel özelliklerine bakılmaksızın Pentagon tarafından rastgele belirlenmiştir (Holcombe, 2016: 337-338). 38. paralel ile bölünen Kore Yarımadası'nda fiilen birbirini tanımayan, biri Batıya ve Amerika'ya diğeri Rusya ve o sırada Rusya'nın müttefiki olan Çin'e bağlı iki ayrı devlet meydana getirmiştir (Öztuna, 2005: 253).

2.2. Yakın Tarih: Kore Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Syngman Rhee Hükümeti: Demokrasiye Geçiş

14 Kasım 1947'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Güney Kore ile Kuzey Kore'de seçimlerin yapılmasına ve bu seçimlerin sonunda tek bir hükümete bağlı kalınmasına karar verdiyse de SSCB tarafından seçim heyetinin kuzeye geçişine müsaade edilmemiştir (DEİK , 2011). Genel seçim Güney Kore'de bazı siyasi partiler ve birçok kişinin karşı çıkmasına rağmen, Birleşmiş Milletler Geçici Komisyonu'nun gözetiminde 10 Mayıs 1948'de %75 katılım oranı ile gerçekleşmiştir. Güney Kore Millet Meclisi 13 Mayıs 1948'de yapılan seçimle 198 milletvekili ile toplanmıştır. 12 Temmuz 1948'de Kore Anayasası kabul edilmiş ve Ağustos ayında hükümet kurulmuştur. Cumhurbaşkanlığına Syngman Rhee seçilmiştir ve 15 Ağustos 1948'de resmen Kore Cumhuriyeti kurulmuştur (Güven, 2007: 94).³

---

³ Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde Güney Kore'den Kore olarak da bahsedilecektir. Başka bir deyişle, çalışma boyunca Kore dendiği zaman Güney Kore kastedilmektedir.

Güney Kore'nin Amerika'da eğitim görmüş Cumhurbaşkanı Syngman Rhee göreve başladığında vakit kaybetmeksizin Serbest Pazar ekonomisi uygulamaya koyulmuştur. Yeni devletin hızla kalkınmasından ziyade kurumsallaşması ve ithal ikamesine yönelik politikaların benimsenmesi sağlanmıştır. Bu dönemde çok önemli iki gelişmeden söz edilebilir. İlki 1948-1950 yılları arasında geleneksel toplum yapısının aristokrat sınıfı olan 'yangban'lara ait toprakların toprak reformuyla dağıtılması ve sınıf ayrımının kaldırılması, ikincisi ise Japonların ülkede kurdukları işletmelerin gelecekte ekonomik gelişmede rol oynayacak iş insanlarına devredilmesidir (Atay, 2012: 241). Anayasal demokrasi üzerine kurulan Kore Cumhuriyeti'de demokrasi hemen problemsiz şekilde işlemeye başlamamıştır. Kısa süre içinde bir savaş patlak vermiştir. Cumhurbaşkanı Syngman Rhee Kore'nin sınırında gerçekleşen olaylara kayıtsız kalmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Kore'de bir savaş çıkacağına ihtimal vermemekle beraber Kore'ye olası saldırılara karşı Birleşmiş Millet kuvvetlerinin sorumlu olduğunu savunmuşlardır (Güven, 2007: 325).

Güney Kore'nin 1946 yılından 1953'e kadar ulusal gelir verileri ya da genel bir sanayi üretim endeksi savaş sırasında kayıtların tahrip olması nedeniyle mevcut değildir. Tablo 2.1'de 1946 yılından 1953'e kadar gerçekleşen mal ihracatı ve yardım ithalatı hariç mal ithalatı verilmektedir. Bu döneme ilişkin ithalat ve ihracat verileri WON para birimi ile tablolandırıldığından, Kore'nin ticaret eğilimi yalnız Seul Toptan Eşya Fiyat endeksi kullanılmak suretiyle ihracat ve ithalat fiyatları belirlenerek incelenmiştir. Güney Kore'nin 1946'daki ihracatı ve ithalatı, ülke II. Dünya Savaşı'ndan henüz çıktığından anlamlı değildir. Ancak 1949 yılına gelindiğinde, ihracat ve ithalat, sırasıyla yaklaşık 17 milyon dolar ve 22 milyon dolar gibi düşük seviyelerde gerçekleşmiştir. Ardından Kore Savaşı ticaret düzenini ciddi bir şekilde bozsa da, 1953'te ihracat 1949 seviyesini % 32'den fazla aşmış ve ithalat 1949'dan neredeyse altı kat artmıştır. Bu dönemde Güney Kore'nin neredeyse tüm ihracatları birincil ürünlerdir ve ana ithalatları da gıda taneleri ve mamul mallardır. 1946, 1952 ve 1953'te gıda tahıl ithalatı, toplam yardım dışı ithalatın % 34 ila 44'ünü oluşturmuştur. Diğer yıllarda, tahıl ithalatının yüksek olmadığı durumlarda, mamul mal ithalatı toplam ithalatın % 39 ila 59'unu oluşturmuştur. Güney Kore'de 27

Temmuz 1953’de yapılan ateşkes sonucunda tahmini savaş zararı 3 milyon dolar civarındaydı ki bu miktar 1952 ve 1953 yıllarına ait tahmini GSMH’ye neredeyse eşittir (Frank, Kim & Westphal, 1975: 9-10) .

Tablo 2. 1. Mal İhracatı ve İthalatı (1945-1953)

**Mal İhracatı ve İthalatı, 1945-1953
(Milyon Won)**

	Cari Fiyatlar		Seul Toptan Eşya Fiyat Endeksi (1947=100)	1947 Sabit Fiyatlar	
	İhracat	İthalat		İhracat	İthalat
1946	0.05	0.16	55.0	0.09	0.29
1947	1.11	2.09	100.0	1.11	2.09
1948	7.20	8.86	162.9	4.42	5.44
1949	11.27	14.74	222.8	5.06	6.62
1950	32.57	5.21	348.0	9.36	1.50
1951	45.91	121.83	2,194.1	2.09	5.55
1952	194.96	704.42	4,570.8	4.27	15.41
1953	398.72	2,237.01	5,951.0	6.70	37.59

Kaynak: (Frank, Kim & Westphal, 1975: 10)

Bu dönemde, Japonlardan kalan ve devlet kontrolüne geçen bazı mülkler ile işletmeler siyasal destek karşılığında gerçek değerinin altında yandaşlara dağıtılmış, dış yardımlar ve ithal izin ve kotaları yandaşlara tahsis edilmiş ve bankalar özelleştirilmiştir. Yandaş sanayiciler tarafından alınan bankaların bedelleri yine bu bankalardan alınmış olan kredilerle ödenmiştir Rhee dönemi ekonomi politikalarının siyasal yandaş kazanmaya yönelik olduğu; rüşvet, kayırma ve plansızlığın ön plana çıktığı bir dönem olarak nitelenmiştir ve Nisan 1960’ta öğrenci ayaklanması ile devrilmiştir (Günay, 2005: 9).

2.3. Kore Savaşı (1950-1953)

25 Haziran 1950’de İkinci Dünya Savaşı’nın üstünden henüz beş yıl geçmeden büyük Kore Harbi başlamıştır. Üç gün sonra Kuzey Kore, esasen sınırına çok yakın olan Güney Kore’nin başkenti Seul’u işgal etmiştir. Karargâhı Tokyo’da bulunan Japonya işgal kuvvetleri (Uzak Doğu Amerikan Kuvvetleri) başkumandanı Mareşal Mac Arthur Seul’u geri alıp 38. Paralelin kuzeyine doğru geçmiştir. Kuzey

Kore başkenti Pyongyang ve bütün Kore işgal edilmiştir. 25 Ekim 1950 tarihine gelindiğinde ise Çin'in gönüllü ordusu ile Güney Kore'yi istilası başlamıştır. Amerikan Başkanı Truman, Çin sınırına ilerleyerek atom bombası kullanmak isteyen Mareşal Mac Arthur'u azletmiştir. Birleşmiş Milletler Ordusu kurulmuştur. Türkiye'nin de bir Tugayla katıldığı bu savaşta asıl kuvvetler Amerikalılardan oluşmuştur. Uzun savaşlardan sonra 27 Temmuz 1953 yılında Kore Savaşı sona ermiştir (Öztuna, 2005: 253).

İkinci Dünya Savaşı öncesinde Japonya tarafından sömürülen ve çarpıtılan Kore ekonomisi, sanayi üretim kapasitesi ile sosyo-ekonomik istikrarın iyileştirilme çabaları esnasındayken savaş patlak vermiştir. Kuzey ve Güney olarak ayrılan iki Kore'nin iç savaşı olarak başlayan ancak Türkiye'nin de katıldığı 16 ulustan meydana gelen Birleşmiş Milletler güçleri ile Çin ve SSCB'den oluşan Kuzey Kore müttefikleri arasında sert bir savaş olarak gerçekleşmiştir ve her iki Koreliye de hain ve tedavi edilemez yaralar bırakmıştır. Yaklaşık dört milyon insanın öldüğü tahmin edilmektedir. Kore savaşı, endüstriyel tesislere büyük çapta zarar verilmesiyle üretken faaliyetlerde kesintiye neden olmuştur. Aşırı para ihracının yarattığı aşırı enflasyon ve ulusal ekonomik reform politikalarının durdurulması veya çarpıtılması gibi etkiler de meydana getirmiştir. Savaşın ilk dört ayında başlıca sanayilerin imha oranları kimya ve tekstil endüstrilerinde %70, tarım makineleri endüstrisinde %40 olarak gerçekleşmiştir. Kore Ulaştırma Bakanlığı verilerine göre, savaş sırasında toplam 500 km'lik yol, yaklaşık 600 bin konut, demiryolunun %46,9'u ve toplam 49 km'lik 1.453 köprü tahrip olmuştur. Madencilik endüstrisinin %51'lik kısmı tahrip edilmiş ve tahmini hasar miktarı, tüm endüstriyel zararların %23,3'ünü oluşturan 549 milyon ABD doları kadar yüksek olmuştur. Santrallerin zarar görmesi ve %80'inin tahrip edilmesi de yıkıcı olmuştur. Savaşın başlamasından itibaren iki ay içinde, elektrik üretimi, 1948 üretim seviyesinin sekizde biri olan yaklaşık 11 bin kwh seviyesine düşmüştür. 1945'te Elektrik tesislerinin bu türden büyük bir yıkımı, üretken faaliyetlerin sert bir şekilde düşmesine neden olmuştur. Savaşın hasar bilançosu 41.23 milyar won ve resmi döviz kuru ile yaklaşık 6,9 milyar ABD Doları olarak tespit edilmiştir. Bütün bu faktörler ciddi enflasyona yol açmıştır. Aşırı para ihracı bu dönemde dörtlü enflasyonu daha da şiddetlendirmiştir. Dolaşımdaki

toplam para savaşın ilk üç ayında %72 oranında artmıştır. Ulusal bütçenin neredeyse %50'sine tekabül eden savaş giderlerini karşılamak üzere, geçici olarak artırılan vergiler yeterli etkiyi sağlayamamıştır (Lee, 2001:97-99).

Savaşın ekonomik tahribatının yanında sosyal tahribatı da büyük olmuştur. Kardeş Koreliler birbirlerinin aşamayacağı engelleri sınırlarında yükseltmişler farklı kültürel ve ekonomik etkiler altına girmişlerdir İki Kore'nin birleştirilmesi için birçok girişimlerde bulunulduysa da sonuç olarak bir başarı elde edilememiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan 1960'ta iktidardan düşene kadar Güney Kore'yi Syngman Rhee yönetmiştir ve ardından General Park Chung Hee 1961 yılında iktidarı ele geçirmiştir (Yeni Kültür Ansiklopedisi, 2004: 74-75).

2.4. Güney Kore'nin Ekonomik Mucizesinin Temel Dinamikleri ve Ekonomik Kalkış Döneminin Temel Özellikler (1960-1990)

Güney Kore Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla başlayan, 1960 yılına kadar devam eden dönem yeniden yapılanma dönemidir. Bu dönem, ekonomik, politik ve sosyal anlamda birçok soruna sahne olmuştur. Ülke, serbest bırakılmasının hemen ardından on yıl boyunca ciddi bir ekonomik bozulma ve durgunluk yaşamasına rağmen, ateşkes sonrası GSMH büyüme hızında kademeli bir hızlanma sağlayarak halkın yaşam standartları büyük ölçüde iyileştirilmeye çalışılmıştır (Kim & Kim, 1997: 3-6)

Kore Savaşı'nın ardından (1950-53) dünyanın en yoksul ülkelerinden biri olan Güney Kore'nin ekonomisi, 1953-1961 döneminde ABD'den gelen desteğe büyük ölçüde bağımlı yavaş bir toparlanma sürecine girmiştir. İthal ikamesine odaklanmış bir ekonomi politikası tercih etmiş ve eğitime büyük yatırımlar yapmıştır. İthal ikamesi üzerine yapılan vurgu bir hata olsa da, eğitime yapılan özel ve kamu yatırımları daha sonra, 1960'ların başından itibaren gelişen emek yoğun sanayinin bel kemiğini oluşturup iyi eğitilmiş bir işgücü sağlamıştır. 1960 yılında, savaş sırasında verilen zararın onarılmasından sonra bile Kore'nin kişi başına düşen geliri oldukça düşük olup, yalnızca 79 dolardır. Çok az sayıda gözlemci, Kore'nin yoksulluk içindeki ekonomisinde ciddi bir iyileşme konusunda iyimser tavır

sergilemiştir (Harvie & Lee, 2003:11). Güney Kore'nin 1960-1989 dönemine ait temel ekonomik göstergeleri Tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. 2. Güney Kore'nin Temel Ekonomik Göstergeleri (1960-1989)

Yıllar	Kişi Başına Düşen Gelir ABD Doları	GSYH (Milyar Dolar)	Büyüme Oranı (%)	Tüfe (%)	Tasarruf Oranı (%)	Yatırım Oranı (%)	Dış Ticaret Dengesi (Milyon Dolar)	İhracat (Milyon Dolar)	Dış Borçlar (Milyon Dolar)	İşsizlik Oranı
1960	79	2	1.2	-	0.8	10.9	-273	33	-	11.7
1962	87	2.3	2.1	-	3.3	12.8	-335	55	-	9.8
1964	103	2.9	9.7	-	8.7	14.0	-245	120	177	7.7
1966	125	3.6	12.2	12	11.8	21.6	-430	250	392	7.1
1968	169	5.2	11.3	11.3	15.1	25.9	-836	486	1199	5.1
1970	248	8	8.8	16.9	16.2	24.6	-992	882	2245	4.5
1972	316	10.6	4.9	11.9	15.7	20.9	-574	1676	3589	4.5
1974	542	18.8	7.4	24.8	19.3	31.8	-1938	4516	5937	4.1
1976	806	28.9	11.2	15.4	22.2	25.7	-590	7814	10533	3.9
1978	1407	52	9	14.7	27.3	31.9	-1780	12711	14871	3.2
1980	1632	62.2	-2.1	28.7	20.8	32.1	-4384	17214	27170	5.2
1981	1797	69.6	6.5	21.3	20.5	30.3	-3849	20747	32433	4.5
1982	1892	74.4	7.2	7.1	20.9	28.6	-2827	20934	37083	4.4
1983	2062	82.3	10.7	3.4	25.3	29.9	-1849	23272	40378	4.1
1984	2242	90.6	8.2	2.2	27.9	31.9	-1089	26486	43053	3.8
1985	2289	93.4	6.5	2.3	28.6	31.1	-19	26442	46729	4
1986	2611	107.6	11	2.8	32.8	30.2	4299	34128	44500	3.8
1987	3248	135.2	11	3.1	36.8	37.7	7529	46560	35600	3.1
1988	4302	180.8	10.5	7.1	38.6	39.1	11283	59973	31500	2.5
1989	5199	220.7	6.1	5.7	35.4	35.9	4597	61408	-	2.6

Kaynak: (Harvie & Lee, 2003: 3)

Kore Savaşı'nın ardından girilen yeniden yapılanma döneminde (1953-1960), ülkeye büyük miktarda dış yardım girmesine rağmen, ekonomik büyüme oranı nispeten düşük gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, bu dönemde başlayarak, ekonomi

iki olağandışı yıl olan 1956 ve 1980 dışında sürekli bir büyüme elde etmiştir. Diğer bir ifadeyle, Kore’de GSMH bu dönemin biraz genişletildiği 1953-1994 yılları arasında ortalama yıllık % 7,6 oranında büyümüştür. GSMH düzeyinde yaklaşık 21 kat artış gerçekleşmiştir ve bu dönemde nüfus yıllık bazda % 2,2 arttığı için, kişi başına düşen GSMH reel olarak yıllık % 5,6 oranında artmıştır. Kişi başına GSMH’nin sabit ABD doları cinsinden değeri 1953’te 79 dolar iken 1994’te 7.500 dolara yükselmiştir (Kim & Kim, 1997: 3-6).

Birinci Beş Yıllık kalkınma planının uygulanmaya başlamasıyla ekonomi köklü bir değişim sürecine girmiştir. 1970’li yıllara kadar yeni sanayileşen ülke konumunda olan Kore’nin 1962-1989 yıllarını kapsayan uzun dönemde kişi başına düşen geliri 87 dolar seviyesinden 5,199 dolara yükselmiştir. GSYH’si 2,3 milyar dolardan 220,7 milyar dolara ve ihracat da 55 milyon dolardan 61,4 milyar dolar seviyesine yükselmiştir (Harvie & Lee, 2003:11). Kalkınma planları bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak inceleneceğinden 1960-1990 yılları arasındaki makroekonomik göstergelere kısaca değinilecektir.

1960’lı yılların başında küçük bir imalat sektörüne sahip ve dış yardımlara bağımlı olan Kore’nin büyüme oranlarını artırmak ve korumak için görünüşte çok az şansı vardı. Ancak kalkınma planlarının uygulanmaya başlamasıyla 1965 ve 1979 yılları arasında ortalama yıllık GSYH büyüme oranı %9 gibi yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Dünya Bankası verilerine göre 1965-1987 yılları arasında kişi başı GSYH yıllık ortalama %6,4 oranında büyümüştür. Öte yandan Kore’nin ekonomi tarihi, politika hatalarından tamamen yoksun değildir. Örneğin, 1973-79 ağır sanayiye geliştirmeye yönelik "Büyük İtme" politikası rekabetçilik kaybına ve krediler ile diğer kaynakların etkin olmayan şekilde tahsis edilmesine neden olmuştur. 1981 yılında bir krizle karşı karşıya kalan Kore; Meksika, Arjantin ve Brezilya’nın arkasından dünyanın en borçlu dördüncü ülkesi konumuna gelmiştir. Borçların GSYH’ye oranının %50 seviyesine ulaşması Kore’nin borç yükümlülüklerini yerine getirmesi hususunda derin kaygılar yaratmıştır. Bu dönemde reel üretim %4,8 oranında azalmış ve enflasyon 1978 yılında %14,4’ten %28,7 oranına çıkmıştır. Ancak Kore krizi hızlı ve çarpıcı biçimde atlatmıştır. Reel büyüme 1981-1984 yılları

arasında %7'nin üzerinde gerçekleşmiş ve enflasyon 1984 yılında %2,3'e düşmüştür. Cari işlemler açığı ise GSMH'nin %2'sine gerilemiştir. Ekonomideki hızlı ihracat büyümesi 1986 yılına dek Kore ekonomisinin tekrar yükselişe geçmesine olanak sağlamıştır ve tüm borç yükümlülüklerini yerine getirmesinin yanında borçların anapara ödemelerine başlanmıştır. Kore'nin bu etkileyici ekonomik büyüme tarihi dış borç alan gelişmekte olan ülkelerin deneyimlerinden sıyrılmasıyla önemli bir inceleme konusu oluşturmaktadır. Kore'nin bu tecrübesi hızlı düzeltme politika paketlerinin bir örneği olmaktan ziyade nispeten tutarlı, istikrarlı ve mantıklı makroekonomik politikaların uzun bir geçmişini göstermektedir (Collins, 1990: 104).

2.4.1. Kore Savaşı Sonrası İyileşme Dönemi ve Dış Yardımlar: 1953-61

Ülkede ekonomik bozulmaya ve kaosa son vermek üzereyken meydana gelen Kore Savaşı, endüstriyel tesislerin tahribatına ve ağır insan kayıplarına neden olmuş, ekonomik istikrarsızlık ve durgunluk süresini uzatmıştır. Ülke, ekonomik yeniden inşasına ve kalkınmasına ancak 1953'teki ateşkesten sonra, Amerika Birleşik Devletleri ile Birleşmiş Milletler'den (BM) yapılan büyük ekonomik yardım ile başlayabilmiştir (Kim & Kim, 1997: 3). Kore Savaşı sonrası 1959 yılına kadar özellikle Amerika'nın dış yardımlarıyla, yeniden yapılandırma projeleri uygulanmıştır. Yapılan yardımlar uzun dönemli kalkınmadan ziyade harap olmuş ülkenin yaşanabilir koşullara ulaştırılmasını amaçlamıştır (Atay, 2012: 241). Tablo 2.3'te 1951-1960 yılları arasında alınan dış yardımlar ABD doları cinsinden verilmiştir.

Tablo 2. 3. Kore'ye Yapılan Yabancı Yardımlar (1951-1960)(1000 ABD Doları)

YIL	TOPLAM DEĞER	YIL	TOPLAM DEĞER
1951	106,542	1956	326,705
1952	161,327	1957	382,892
1953	194,107	1958	321,272
1954	153,925	1959	222,204
1955	236,707	1960	245,393

Kaynak: (Woo, 1991: 46)

Kore Savaşı'nın başlangıcıyla beraber Güney Kore, ABD ve Birleşmiş Milletler Kore Yeniden Yapılanma Ajansı'nın (UNKRA) çeşitli kuruluşlarından karşılıksız yardımlar almıştır ve bu yardımlar savaş sonrası yeniden yapılanma olarak adlandırılan 1953-1960 döneminde en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Yeniden yapılanma döneminde UNKRA'nın yardımları yaklaşık 120 milyon dolar, ABD'nin resmi yardımları ise, gıda yardımı dâhil olmak üzere 1.745 milyon dolardır. Yeniden yapılanma süresinde sağlanan ABD yardımları dört kategoride özetlenebilir. İlki ABD dışından gelen ve tarımsal ürünler dışındaki mal ithalatı için finansman sağlayan proje dışı yardımlar, ikincisi genel olarak yatırım projeleri için kullanılacak proje yardımları, üçüncüsü ABD doları cinsinden tarımsal ürünlerin ithalatı için sağlanan fonlar ve sonuncusu ABD'den gelen uzmanlar ile teknik destektir. Kore hükümeti ve ABD arasında yapılan yardımların kategoriye veya kullanıma göre tahsisine dair bazı anlaşmazlıklar yaşanmıştır. ABD'deki yardım makamlarının öncelikleri savaş sonrası enflasyonu kontrol etmeye ve Kore halkı için asgari bir yaşam standardı sağlamaya yöneliktir. Enflasyonist baskıları ortadan kaldırmanın bir yolu olarak, tüketim malları ve ülke içinde fazladan ek işlem gerektirmeyen bazı ara mallar gibi nihai ürünlerin üretiminin artırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Diğer yandan, Kore hükümeti politika hedefi olarak savaşın tahrip ettiği üretim kapasitesini yeniden kurmayı, güçlü bir askeri kuvvet oluşturmayı ve özel tüketim düzeyini yükseltmeyi hedeflemiştir (Kim & Kim, 1997: 13-14).

Kore'de hâlihazırda kritik seviyelere ulaşan enflasyonun çok uzak olmayan bir gelecekte engellenmediği sürece, Kore'nin kendisine sağlanan ekonomik yardımı etkin bir şekilde kullanmasına engel olabileceği gerekçesiyle Kore'deki yardım programında incelemeler ve düzenlemeler yapmak için baskı yapan ABD'nin enflasyonla mücadele programları uygulanmıştır. ABD, Kore Savaşı'nın hemen ardından % 300'lük büyük bir kur ayarlaması, 1955 yılında bir başka devalüasyon ve 1961 yılında iki devalüasyon daha tasarlamıştır. Proje yardımının amacı, nihayetinde daha fazla yardım sağlanmasını gereksiz kılacak sermaye projeleri geliştirmek olmuştur. Elektrik enerjisi üreten tesislerin genişlemesi, genişletilmiş tungsten üretimi, yeni antrasit kömür sahalarının geliştirilmesi, balıkçılık endüstrisinin

rehabilitasyonu, kimyasal gübre üretimi ve demiryolu sisteminin genişletilmesinin planlanmasına önem verilmiştir (Amsden, 1989: 44-45).

ABD'nin yardım politikaları ile 1951 yılında %531 olarak hesaplanan toptan eşya fiyat endeksi ile ölçülen enflasyon oranı, ateşkesten sonra hızla düşmeye başlamıştır ve 1956 yılında bu oran %30'a kadar gerilemiştir. Ülkedeki enflasyonun bu denli yüksek olmasının nedeni savaş döneminde yaşanan aşırı parasal genişlemeye bağlanmıştır. Bu nedenle 1957 yılından itibaren uygulanan istikrar programı para arzı genişlemesini kontrol etmek için tasarlanmıştır. Programın uygulanması, kısa dönemli olarak istikrarı sağlasa da 1960 yılında gerçekleşen Öğrenci Devrimi ve meydana getirdiği politik-ekonomik istikrarsızlık, fiyat istikrarının uzun süre devam etmesine olanak vermemiştir. Büyük çoğunluğu karşılıksız olarak yapılan dış yardımlar, bu dönemde ithalatın %70'inden fazlasını finanse etmiştir. Aşırı değerlenmiş resmi döviz kuru üzerinden değerlenmiş olmalarına rağmen mal ve hizmetlerin ithalatı ortalama GSYH'nin %11'ine karşılık gelmiştir. İhracat ise düşük seviyelerde gerçekleşmiştir (Kim & Kim, 1997: 13-15).

2.4.2. İhracatı Geliştirmek İçin Uygulanan Politikalar ve 1962-1971 Dönemi

Ekonomik sıkıntıların yaşandığı Güney Kore'de 1960 yılında öğrenci hareketiyle başlayan ayaklanmalardan sonra başkan Syngman Rhee başkanlıktan çekilmiştir. Rhee' nin yerine Chang Myon iktidara gelmiştir. 1961 yılında ise Chang Myon'u askeri darbe ile iktidardan uzaklaştıran General Park Güney Kore yönetimini ele geçirmiştir. General Park'ın iktidarda olduğu süre boyunca kalkınma planı uygulamaları hayata geçirilmiştir ve Güney Kore kendini hızlı bir büyüme trendi içinde bulmuştur (Kalaycı, 2010, s. 394).

General Park Chung Hee darbe ile iktidara geldiğinde Kore'de kişi başına düşen gelir çok düşüktür ve halkın büyük çoğunluğu yoksullukla mücadele içerisinde. Bu düşük gelir düzeyi, ekonomik gelişme sürecine en hızlı biçimde girilmesini ve bunu gerçekleştirecek kalkınma stratejilerinin acil olarak

belirlenmesini zorunlu kılmıştır. Dayanıklı tüketim malları ve ara ürünlerindeki ithal ikamesine odaklanan bir büyüme stratejisi, iç pazarın azlığı ve büyük sermaye gereksinimleri nedeniyle uygulanabilir bir seçenek sunmamıştır. Aynı zamanda Kore'nin doğal kaynak desteğinin zayıf olması iç kaynak kullanımına dayalı bir kalkınma stratejisi ihtimalini de ortadan kaldırmıştır. Savaşın ardından Kore'de yeniden yapılanmayı büyük ölçüde finanse eden ABD yardımları 1957 yılında en yüksek seviyeye ulaşmış ve 1960 yılı itibariyle sürekli olarak azalmıştır. Sermaye kıtlığının yaşandığı bu dönemde eğitim seviyesi yüksek ve düşük ücretlerle çalışabilen iyi motive olmuş bir işgücünün varlığı ülkeye, sermayesi ve teknoloji gereksinimi minimum düzeyde olan hafif üretimli emek yoğun tüketim malları ihracatında bir karşılaştırmalı üstünlük sağlamıştır. Bütün bunların sonucu olarak, askeri liderliğin yüksek bir büyüme oranına ulaşma kararlılığı, karar alma ve bunları yerine getirme konusunda bir kısıtlama eksikliği hükümeti ulus için ileriye dönük bir planlamaya sevk etmiştir ve Kore 1962-63 yılları arasında dış odaklı bir kalkınma stratejisine geçmiştir (Harvie & Lee, 2003: 10-11).

Başkan Park, Rhee döneminde iş dünyasının yolsuzluk yaptığından şüphelenilen işadamlarını bazı anlaşmaları kabul etmeye zorlamıştır. Bu anlaşmalara göre hükümet işadamlarını yasal cezadan muaf tutacak ve onlar da karşılığında kendilerini ve şirketlerini sanayileşme yoluyla tamamen ulus inşasına adayacaklardı. Başkan Park, 1961'den 1979'daki ölümüne kadar işadamları üzerinde önemli bir kontrol sağlamıştır. İhracat hedefleri hükümet ile bireysel firmalar arasında kararlaştırılmış ve iş adamları tarafından yerine getirilmesi zorunlu emirler olarak kabul edilmiştir. İhracat kapasiteleri başarı ölçütü olduğundan, firmalar üretim ve ihracatı artırma eğiliminde olmuşlardır. Ayrıca makul bir sebep olmaksızın ihracat hedeflerini gerçekleştiremeyen firmalar ağır bir idari yaptırım riski taşıyordu. İhracat kapasitesini arttırmak amacıyla teknolojiyi elde etmek kullanıp geliştirmek için küçük firmalardan daha iyi bir konumda olduğu görülen büyük firmaların büyümesine önem verilmiş ve hükümet aynı zamanda çok sayıda küçük firmadan daha az sayıda büyük firmayı tercih etmiştir ki bu daha dar bir idari kontrol süresi anlamına geliyordu. Büyük firmaların ihracat kapasitesini arttırmada küçük firmalardan daha iyi bir konumda olmalarının bir diğer nedeni de devlet bankalarının

banka kredisi tahsisinde büyük firmalara öncelik vermeye yönlendirilmiş olmasıdır (Harvie & Lee, 2003: 10-11).

Bu dönemde hükümetin özel sektörü, karşılıklılık esasına dayanan teşvik politikalarıyla yönlendirmesi sanayileşme için atılan en önemli adım olmuştur. Planlı kalkınma döneminin başlangıcında faiz oranları ve döviz kurunda bazı değişiklikler yapılarak finansal sisteme müdahale edilmiştir. Ticari bankaların yıllık kredi faiz oranları 1964'te %16 iken, 1965 yılında %26'ya yükseltilmiştir. Faiz artışı anti enflasyonist baskıya neden olurken yurt içi tasarrufların artışına da yol açmıştır. Örneğin 1964 yılında yurtiçi tasarrufların GSYH'ye oranı % 8,7 iken 1968 yılında %15,1'e yükselmiştir. Bunun yanı sıra 1964 yılında yapılan devalüasyonla ülkenin para birimi Won' un ABD Dolar'ına karşı değeri 1963 yılında 1\$=130 Won'dan, 1964 yılında 1\$=256 Won'a düşürülmüştür. Devalüasyona ek olarak genel olarak kredi faiz oranları artırılırken ihracat kredi oranları düşürülmüştür. Bu politikalar aynı zamanda hükümetin ihracatı geliştirme politikalarının birer yansıması niteliğindedir. Politikalar sonucunda ihracat, 1964 yılından 1970 yılına kadar geçen sürede yaklaşık 7,5 kat artarak 120 milyon Dolar seviyesinden 882 milyon Dolar seviyesine yükselmiştir. İhracattaki olumlu etkilere rağmen kredi faiz oranlarının artması yurt içi firmaların borçlanma maliyetini yükseltmiş ve devalüasyonlar da ithal ara ve sermaye malları fiyatında artışa neden olmuştur bu nedenle bazı firmalar, kredi borçlarını ödeyemeyecek büyüklükte finansal problemlerle mücadele etmek zorunda kalmışlardır (Çakmak, 2016: 154-156).

1962 yılından önce %4 civarında gerçekleşen ekonomik büyüme, 1962-1971 yılları arasında ortalama yıllık %8,8 büyüklüğüne ulaşarak büyüme oranını ikiye katlamıştır. Kişi başına GSYH 1971 yılında 286 dolara yükselmiştir. GSMH'deki artış yurt içi tasarruf oranını ve yatırımları artırmış 1961'deki toplam yatırımlar %21,6 seviyesinden 1971'de %60,9'a yükseltmiştir. Ekonomide sektörlerin ağırlığı etkileyici biçimde değişmiştir. 1961 yılında balıkçılık ve tarımın ekonomideki payı %39,1 iken bu oran 1971 yılında %27,2'ye gerilemiştir. İmalat sektörünün ekonomideki payı ise aynı dönemde GSYH'nin %12'sinden %20'sine yükselmiştir. İhracat 1961'de 41 milyon dolar iken 1971 yılında nerdeyse 28 kat

artışla 1.133 dolara yükselmiştir ve yıllık ortalama %39'luk bir büyüme sağlamıştır. Sonuç olarak Kore'nin bu dönemdeki gelişme stratejisi ekonominin üretim ve teknoloji transferinde ölçek ekonomilerinden faydalanmasını sağlayarak istihdam, gelir ve tasarrufta artışlara yol açmıştır (Harvie & Lee, 2003: 12).

2.4.3. Ağır Sanayi ve Kimya Sanayisine Geçiş ve Ortaya Çıkan Makroekonomik Sorunlar (1970-1979 Dönemi)

1960'lı yıllarda kalkınma planlarında amaçlanan ekonomik büyüme oranlarına ulaşılmasıyla Kore, sürdürülebilir ihracat ve ekonomik büyüme için sanayi yapısını hafif sanayilerden ağır ve kimyasal sanayi alanlarına dönüştürmek için politika çalışmalarını başlatmıştır. Hükümet önderliğindeki ağır sanayi ve kimya endüstrisi, tekeli endüstriyel yapılar ve aile işletmesi olan büyük chaebol gruplarını kapsayan bir iş dünyasının yönetimine girmiştir. Ağır sanayi ve kimya endüstrisinin gelişmesi yurt dışından borçlanma ve ithal edilen yüksek enerji tüketimini gerektirdiğinden, ekonomi dış şoklara karşı daha savunmasız hale gelmiştir. Dönem boyunca gerçekleşen iki petrol şoku Kore ekonomisini sert bir şekilde vurmuştur. Dış borçlar 1973 yılında 4,3 milyar dolarken 1979 yılında 20,3 milyar dolara yükselmiştir. (Hong, 2010: 27).

Kore'de, bu dönem içerisinde kalifiye işçilerle vasıfsız işçilerin ücretleri arasındaki fark önemli ölçüde artmış, ücretler ve maaşlar kısa sürede neredeyse 3 katına çıkmış ve enflasyonist etkilere neden olmuştur. Ağır makine ve kimya endüstrilerinin geliştirilmesine yönelik politikalarının ekonomiye getirdiği baskılar 1977 ve 1978 yıllarında çok belirgin hale gelmiştir. Zorluklar, 1979 petrol fiyatlarındaki artış ve ardından Başkan Park Chun Hee'nin suikastını izleyen siyasi belirsizlikler ile daha da artmıştır (Krueger, 1987: 34-35).

Ekonomide meydana gelen problemleri çözmek amacıyla, 17 Nisan 1979'da kapsamlı bir istikrar programı uygulamaya konulmuştur. Politikanın hedefleri sıkı maliye ve para politikası, fiyat istikrarı, kısa dönemde ağır makine ve kimya sanayindeki yatırımların dengeli biçimde dağılması ve uzun dönemde serbest

ekonominin gerçekleştirilmesi olarak belirlenmiştir. İkinci petrol krizinin başlaması, tarımsal üretimde gerçekleşen düşüş ve 1979'da Başkan Park'a düzenlenen suikast nedeniyle program etkin şekilde uygulanamamıştır. Ekonomiyi ve politik istikrarı sarsan bu kriz, Başkan Park döneminden itibaren (1961-1979) ilk defa 1980 yılında ekonominin %2,1 küçülmesine ve enflasyon oranının %28,7'ye artışına neden olmuştur. 1980 yılında cari işlemler açığının GSYH'ye oranı %9 oranına yükselmiş ve 1980 brüt yatırımların miktarında önemli azalmalar olmuştur (Çakmak, 2016: 157-158).

2.4.4. Ekonomik Kalkış Döneminin İlk Krizi: 1980 Krizi ve Sonrasında Yaşanan Gelişmeler

Kore'nin 1980'de, yaşanan ekonomik krizden toparlanması hızlı ve çarpıcı olmuştur. 1979-84 döneminde Kore'nin toparlanmasını iki döneme bölmek faydalı olacaktır. 1980-82 yılları arasında fiyat kontrollerini ve birçok ithalat kısıtlamasını serbestleştiren politikalar ve vergi reformları başlatılmıştır. Para ve maliye politikaları başlangıçta kısıtlayıcı olmakla birlikte, 1981'de yatırımlar konusundaki endişeler ve 1982'deki mali krizden sonra 1983-84 yıllarında sıkı duruş gevşetilmiştir. 1981-84 döneminde reel büyüme %7'nin üzerinde gerçekleşmiş ve 1984'te enflasyon %2,3'e düşmüş, cari işlemler açığı GSMH'nin %2'sinden düşük gerçekleşmiştir ve Kore'nin kredibilitesiyle ilgili endişeleri azalmıştır. Kore'nin nispeten istikrarlı makul makroekonomik politikaları, yüksek yatırım oranları ve güçlü büyüme geçmişi de krizi hızla atlattırmasında etkili olmuştur (Collins, 1990: 105). 1980 yılında %27 olan parasal büyüme 1983'te %15'e, 1984'te %8'e düşmüştür. GSMH'nin büyüme hızı %7'ye gerilemiştir ve cari işlemler açığı 1984'te %1,8'e ve enflasyon da %20'ye düşmüştür (Krueger, 1987: 34-35).

1984 yılıyla birlikte Kore'nin stratejisi, uluslararası kuruluşlar ve özellikle ABD'nin baskılarıyla birtakım değişikliklere uğramıştır. Kamu işletmeleri ile devlet bankaları özelleştirilmeye başlanmıştır. Uluslararası piyasalarla finans piyasalarının bağlantıları sağlanmış, sermaye hareketleri belli ölçüde serbest bırakılmıştır. Devletin verdiği sanayi teşviklerinin kapsam ve içeriği değiştirilerek ihracat

teşvikleri büyük ölçüde azaltılmıştır. Özellikle ileri teknoloji sanayileri için teknoloji araştırma merkezlerinin sayısını ve niteliği artırılmıştır. Chaeboller devlet desteğine ihtiyaç duymayacakları kadar gelişmişler ve devletle aralarındaki ilişki eşitler arasındaki ilişkiye dönüşmüştür. 1987'den sonra çok partili sisteme geçilmiş ve demokratik alanda da liberalleşme hareketi hızlanmıştır, sendikal haklar yürürlüğe girmiştir (Okan, 1998: 69).

1980'ler, Kore'nin hükümetin önderlik ettiği bir düzenleyici politika yerine pazar rekabeti odaklı ekonomi politikasının önemini ve gerekliliğini anlamaya başladığı dönem olmuştur (Hong, 2010:27-28). 1980'li yılların ortalarından sonra istikrar politikaları sonuçlarını vermeye başlamıştır. Enflasyon oranları azalmış verimlilik büyüme ve dış rekabet gücü artmıştır. Petrol fiyatlarının düşmesi dolar kurunun zayıflaması ve küresel çapta düşük seyreden faiz oranları, 1980'lerin ikinci yarısında ekonominin güçlenmesine ciddi ölçüde fayda sağlamıştır. Güney Kore ekonomisinde 1986 yılında büyüme oranı %11'e ulaşmış, ilk kez yurtiçi tasarruflar yurtiçi yatırımları aşmış, dış ticaret, cari işlemler ve ödemeler dengesi fazlası verilmiştir. 1982-1989 yılları arasında ortalama büyüme oranı ise %9 seviyesinde gerçekleşmiştir (Çakmak, 2016: 157-158).

2.4.5. Asya Krizi ve Sonrasında Güney Kore'de Uygulanan Ekonomi Politikaları

Güney Kore'de 1980'li yıllarda yapısal reformlar ve yüksek teknoloji sanayi programları hız kazanmıştır. 1990'lı yılların ortalarına gelindiğinde ise ileri teknoloji sektörünün payı, imalat sanayi çıktısı içinde ciddi oranda artmıştır. Kore teknolojiyi olduğu gibi taklit etmek yerine yaratıcı taklide yönelmiştir. Yaratıcı taklit, Kore'de ar-ge faaliyetlerinin geliştirilmesi, ürün yelpazesinin genişlemesi ihracatının artması gibi birbiriyle ilişkili birçok etkiye sebep olarak aynı dönemde kalkınmaya başladığı Türkiye gibi ülkelerle arasındaki farkın açılmaya başlamasına sebep olmuştur. 1970'li yıllarda toplam ar-ge 28,6 milyon dolardan 1990 yılında 4,68 milyar dolara yükselmiştir. 2000'li yıllarla beraber G-7 ülkeleri seviyesine ulaşmayı hedefleyen Kore yüksek teknolojilerin geliştirilmesini amaçlayarak 1992 yılında HAN (Highly

Advanced National) adı verilen ileri seviye ulusal teknoloji projeleri uygulamaya koymuştur. Aynı zamanda G-7 projeleri olarak da anılan bu projeler Chaebol yatırımları ile hükümet yatırımlarını birleştirerek, ileri üretim sistemleri, yeni enerji kaynakları, biyomalzemeler, yeni ilaçlar ile tarımsal ilaçlar, yeni nesil taşıtlar, çevresel teknoloji ve yeni nesil nükleer reaktörlerin geliştirilmesi gibi çeşitli alanda gelişim sağlamayı amaçlamıştır (Çelik, 2009: 98-99). Kore'nin, Soğuk savaşın ardından Rusya ve Çin gibi kapitalistleşmesi ve Doğu Avrupa ile olan ilişkilerini normalleştirilmesi ve ayrıca dönemin Cumhurbaşkanı Roh'un ılımlı bir Kuzey politikası uygulaması uzun vadede ülkenin gelişimine büyük katkı sağlamıştır (Dwight, Kim & Cha, 1997: 124-126).

1992 ile 1996 yılları arasındaki kalkınma planı döneminde ekonomide büyüme devam etmiş ancak 1998 yılında Asya'da başlayan krizin etkisiyle 1980 yılından beri ilk kez %6 oranında küçülme yaşanmıştır. Krizin en büyük nedenlerinden biri yabancı yatırımcıların yüksek miktarda kısa vadeli fonlarını birden çekmeleridir. 1997 yılının sonu itibariyle yatırım talebi ve tüketimin azalması üretim kapasitesinde daralmaya yol açmış, Won' un devalüasyonu nedeniyle de fiyatlar hızla yükselmiştir. Asya Krizi'nden sonra Kore'de beş yıllık kalkınma planı uygulamaları son bulmuş, krizin etkilerini azaltmak için vadesi kısa olan programlar uygulanmaya başlamıştır. IMF ile yapılan 57 milyar dolar bütçeli yardım anlaşmasına göre, sermaye borç yapısının sağlamlaştırılması için büyük firmalar ile bankaların borçlanmalarına kısıtlamalar getirilmiştir. Ayrıca bu dönemde kâr getirisi az olan şirketler kapatılmış ve bazı endüstri kolları desteklenmiştir. Krizin etkilerinin en derinden hissedildiği 1998'de %6,7 ekonomik daralma ve %7,5 oranında enflasyon gerçekleşirken 1999 yılına gelindiğinde %0,8 enflasyon oranına ve %10,7 gibi oldukça yüksek bir büyüme hızına erişilmiştir. 1998 yılında enflasyon hedeflemesi geçilmesi fiyat istikrarını beraberinde getirmiş ve cari fazlalar daha istikrarlı hale gelmiştir. Kore bu krizin etkilerini diğer Asya ülkelerine nispeten hızlıca bertaraf etse de büyüme hızı 2000'li yıllardan itibaren azalmıştır. 2001-2009 yılları arasında ortalama büyüme hızı %4,4 oranına kadar gerilemiştir. Bu gerilemede 2008 yılında Amerika'da başlayan ve tüm dünyayı etkileyen global krizin etkisi büyüktür (Çetin & Karadağ, 2018: 100); (Aytekin, 2015: 71-72).

Güney Kore ekonomisi küresel krizin ardından 2010 yılı itibariyle ileri teknoloji içeren yüksek katma değerli malların ihracatçısı konumuna yükselmiştir. 1960 yıllarda kömür, tekstil, peruk, tarım gibi düşük katma değerli ilkel mallar üreten düşük gelirli bir ülke iken 2013 yılının sonunda ileri teknoloji üretebilen cari fiyatlara göre 1,3 trilyon dolar GSYH ve 33.500 dolar kişi başına düşen gelir seviyesine ulaşan çarpıcı bir büyüme örneği sergilemiştir. 2013 yılında 559,6 milyar dolar ihracat rakamına ulaşarak Almanya, Çin, Fransa, ABD, Japonya ve Hollanda'dan sonra dünyada 7. en büyük ihracatçı haline gelmiştir (Çakmak, 2016: 18). 2016 yılında ise 483 milyar dolar ihracat rakamı ile yerini korumuştur (Külünk, 2018: 67). 2018 verilerine göre Güney Kore'nin kalkınma serüveninde geldiği noktaya bakacak olursak; GSMH 1,62 trilyon dolar, büyüme oranı %2,7, kişi başı gelir 30.000 dolar civarındadır. 51,46 milyon nüfusu bulunan Kore'de işsizlik oranı %3,73 ve enflasyon oranı %2,3'tür. İhracat miktarı 605 milyar dolar ve ithalat miktarı 534 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Kore'de ayrıca 2018 itibariyle Türk sermayeli firma sayısı 28'dir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLETÇİLİK, PLANLI KALKINMA VE DIŞA AÇILMA: TÜRKİYE’NİN CUMHURİYET DÖNEMİNDE UYGULADIĞI EKONOMİ POLİTİKALARININ TARİHİ SEYRİ

3.1. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Ekonomik Gelişmeler ve Dönüşümler

Osmanlı tarihi, bir toplumun, devletin ve nihayetinde köklü bir medeniyetin tarihidir. Türkler, Orta Asya Türkmen aşiretleri döneminde sürdürdükleri kendi inançları ve siyasi törelerinin yanında İslam'dan edindikleri felsefe, din, hukuk ve devlet anlayışı ile Moğol siyasi teşkilatından ve Bizans'tan, Selçuklular ile Anadolu Selçuklu Devleti'nden aldıklarını birleştirerek kendi hayat felsefelerine ve özlere uygun yeni bir sosyal, siyasal ve kültürel sentez meydana getirmişlerdir. Bu sentez, on dördüncü yüzyılda Osmanlı Devleti'nin kuruluşuyla birlikte Anadolu'da ve Rumeli' de yeni bir devlet ve medeniyet anlayışı ortaya çıkarmıştır (Karpaz, 2010: 14).

Türk tarihinde gelişme ve kalkınma konuları modern reform fikrinin ortaya çıkmasından itibaren o dönemin ilerlemiş Batı ülkelerinin yöntemlerini taklit etmekle mümkün olmamıştır. Yeni ekonomik zihniyeti kavramada yeterli olmayan Osmanlı devlet adamlarının düştüğü en mühim hata, gerek toplumsal gerek ekonomik bakımdan uyum süreci olmaksızın bazı tedbirlerin yalnızca hükümet emirleri ile gerçekleştirilebileceğini varsaymalarıdır. Nitekim yenileşmeye engel olan bazı unsurlar vardır. Bunların ilki, ülkede yeniliklere ve değişmeye mütemadiyen karşı çıkan gerici kuvvetlerdir. İlerici kuvvetler ne kadar köksüzse, gerici kuvvetler bir o kadar toplumun en derinine kök salmış durumdadır. İkincisi, Türkiye'nin Batı'dan alınan fikirlerle kendini geliştirme sürecine girdiği zamanlarda daima kendini Batı dünyasının politik kargaşasında bulmasıdır. Bunlardan kaçınması gerekirken Batı devletlerinin ekonomik ve politik uydusu haline gelmesi, hiçbir programı sürekli olarak uygulayamamasına neden olmuştur. Son olarak reform çalışmalarının gerekli altyapı olmaksızın Türkiye'ye yönelmiş bir tehdit altında yapılması, dış baskıların

müdahalesi halkın mevcut durumunu daha da kötüleştirmiştir. Bu nedenle halk arasında reform girişimlerine karşı güvensizlik hatta nefret meydana gelmiş, bu durum irtica hareketlerine, ayaklanmalara yol açmış ve nihayetinde gericilerin köklerini daha derine salmalarına neden olmuştur. Türk toplumsal değişimi bu nedenlerle baltalanmış, ileriye gitmek yerine bir çöküş ve devamlı gerilemeye sahne olmuştur (Berkes, 1997:17-22).

Ülkenin zenginliğine büyük katkı sağlayan transit ticari geçiş yolları, coğrafi keşifler ve Avrupalıların deniz ötesi yayılışları sebebiyle XVI. yüzyıldan itibaren önemini kaybetmiştir ve gelirler azalmış, eyaletlerden gelen vergi geliri kaynaklarının çoğu üzerindeki hâkimiyet yitirilmiştir. Bir zamanlar imparatorluk için önemli gelir kaynağı olan savaşlar da artık zarara yol açan bir sanat olmuştur (Zürcher, 2000:32-37). Osmanlı'nın geri kalmasının nedenleri; devletin ekonomik alanda halkın büyük kısmına iktisadi hizmet eğitim, fiziki altyapı ve teknik yardım götürmemesi, ilkel yollarla ve sınırlı verimlilikte yapılan tarımdan köylülere kalan miktarın yaşamlarını idame ettirecek düzeyden daha az olması, şehirlerde kazancı yüksek mesleklerin azınlıkların elinde toplanmasıdır. Ayrıca Osmanlı'nın, askeri gereksinimleri dışındaki her şeye ilgisiz kalmasıdır. Bu ilgisizlik, Anadolu'da, sulama, eğitim, ulaştırma, teknik destek, haberleşme ve hatta iç güvenlik konularında XIX. yüzyıl ortalarına kadar sürmüştür (Yenal, 2010: 25-26).

Roma İmparatorluğu'ndan sonra tarihte en uzun ömürlü ikinci devlet olan Osmanlı İmparatorluğu, dünyadaki gelişmelere siyasi, ekonomik, teknolojik olarak ayak uyduramadığından zamanla yarı sömürge haline gelmiştir. Tarıma verilen önem azalırken endüstri devrimine geçilememiş ve sürekli olarak yabancılara verilen kapitülasyonlar ülkeye kan kaybettirmiştir. Devlet gelirlerinin zorunlu giderleri karşılayamaması nedeniyle Kırım Savaşı itibariyle dış borçlanmaya başvurulsa da bir süre sonra alınan borçların faizleri bile ödenememiştir. 1875 yılında borçların geri ödenememesi sebebiyle alacaklı devletler alacaklarını Osmanlı vatandaşlarının vergilerini ödeme esnasında toplamak için harekete geçmişlerdir ve akabinde II. Abdülhamid'in imzası ve Muharrem Kararnamesi düzenlemesiyle 20 Aralık 1881'de Duyun-i Umumiye (Genel Borçlar) adında bir örgüt kurulmuştur. Duyun-i

Umumiye'nin 7 üyesinden ancak 1 tanesi Türk'tür ve imparatorluğun önemli gelir kaynaklarından ipek, pul, içki, tütün, tuz, av vergilerinin toplanması bu yönetimin kontrolüne geçmiştir. Birinci Dünya Savaşı başladığında Osmanlı dış borçlarının büyüklüğü 153,7 milyon liraya ulaşmıştır. Savaş devam ederken Almanya'dan alınan 150 milyon lirayla savaşın bitiminde bu rakam 303,7 milyon liraya yükselmiştir. Emek ve sermaye bakımından azınlıkların payı oldukça yüksek %85 oranındadır. Dış ticaret dengesinde de durum vahimdir. 1900 yılına oranla 1914'de 100'den 226,1'e çıkmıştır. 1911 yılında İtalya Savaşı'yla başlayıp 1922 yılına kadar devam eden savaşlar işgücünü ve kısıtlı olan ekonomik kaynakların neredeyse tamamını tüketmiştir. Savaşlar ağırlıklı olarak Marmara ve Ege bölgelerinde bulunan sanayi kuruluşları ile demiryollarını kullanma olanağını ortadan kaldırmıştır. Öyle ki işgale uğramayan bölgelerde, devlet işletmelerinin sadece %4'ü kalmıştır. Bu sebeple TBMM açıldığında, en büyük problemlerden biri, kurtuluşu finanse edecek kaynakların yokluğu olmuştur. TBMM'nin hükümet henüz kurulmadan çıkardığı ilk yasa, ağnam vergisi yasasıdır. Son Osmanlı Mebuslar Meclisinde 8 katına çıkarılmak istenen bu vergi eskiden olduğu gibi 4 kat olarak belirlenmiştir. Ancak önlemler yetersiz kalmış Başkomutan Mustafa Kemal'e verilen yetki ile Tekâlif-i Milliye kararnameleleri halkın elindeki taşıma araçları, giyecek, yiyeceklere başvurmak suretiyle uygulanmıştır (Turan, 1995: 249-251).

Osmanlı Devleti XVIII. yüzyıl ortalarında İngiltere'de başlayıp XIX. Yüzyılda da Batı Avrupa'nın büyük bölümüne yayılan Sanayi Devriminin etkilerini derinden hissetmiştir. XIX. yüzyıl Osmanlı için en zor ve uzun yüzyıl olmuştur. Nitekim Avrupa'nın sömürgeci devletleri uzun yüzyıllardır sağladıkları ticari sermaye birikimini sanayi üretimine dönüştürmüşler, Osmanlı gibi kol gücüne dayalı küçük ölçekli ekonomilerin rekabet etme olanaklarını azaltmışlardır. Ülke içerisinde de dünyada yaşanan bu gelişmelere ayak uydurulamaması geniş topraklar üzerinde hâkimiyet sağlamayı giderek güç hale getirmiştir Avrupa devletleriyle rekabet edebilmek için sanayileşme girişimlerinde bulunulmuş sanayi mektepleri açılmış, demiryolları kurulmuş büyük yatırım kararları alınmıştır. Kamu maliyesindeki finansman sorunları, ülkedeki azınlıkların milli menfaatleri gözetmemesi, sermaye birikimi ve kalifiye elemanı yetersizliği nedeniyle sanayi yatırımlarının dışa bağımlı

olması, fabrikaların yoğunlaştığı çevrelerin büyük şehirlerle sınırlı kalması, Batılı devletlere zamansız verilen ayrıcalıklar ve toplumun hâkim iktisadi zihniyetinin oldukça tutucu olması sanayileşme girişimlerinin başarısız olmasının önemli sebepleri olarak sıralanabilir. Osmanlı yöneticilerinin sanayileşmenin önemini kavramadığı ve yeterince önemsemediği sanayileşme ile ilgili politikalar üretmedikleri görüşü doğru değildir. Meselenin ciddiyetinin farkında olmuşlar ve gerekli tedbirleri almışlardır. XIX. yüzyıl sanayileşme çabaları yeterli olmasa da tatmin edici bir başarı elde edemese de Cumhuriyet dönemindeki milli sanayi yatırımları ve şirketleşmeler için büyük bir ilham kaynağı ve tecrübe birikimi olmuştur (Erdem, 2016: 40-41).

3.2. Ulusal Ekonomiye Geçiş ve Yeniden İnşa Dönemi: (1923-1929)

Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü ve uzun süren savaşlar döneminden oldukça yorgun olarak çıkan ve bağımsızlık uğruna elindeki her şeyini yitiren halkın temel ihtiyaçlarını karşılama çabaları bu dönemin en belirgin özelliğidir. Birinci Dünya Savaşı 1918'de bitmesine rağmen Türkiye 1922 yılının sonlarına dek Kurtuluş mücadelesine devam etmiştir ve kalkınma hareketleri diğer ülkelerle kıyaslanamayacak kadar ağır koşullar altında başlamıştır (DPT, 1962: 10). Demografik açıdan Türkiye 1913 yılında yapılan Balkan Savaşlarından itibaren on yılda nüfusunun %25'ini kaybetmiştir. Nüfusta görülen bu büyük azalmanın yanında üretim düzeylerinde de önemli gerilemeler meydana gelmiştir (Owen & Pamuk, 2002: 19-22). Savaş sonrası geriye kalan işgücü, cinsiyet ve yaş dengelerinin bozulmasının yanı sıra, sağlık ve eğitim açısından da çok yetersizdi (Yenal, 2010: 7-8).

Cumhuriyet yeni yönetim biçimi olarak benimsenmiş ve 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile beraber ülkede her alanda köklü yeniliklere ihtiyaç duyulmuştur. Kuruluş yılları olarak adlandırılan bu dönem Osmanlı'nın bıraktığı iktisadi miras üzerine inşa edilecek ekonomi politikalarının temel ilkelerinin oluşturulması, yeni kurumsal ve yasal düzenlemelerin yapılması ve daha sonraki gelişmelerin şekillenmesi bakımından önem taşımaktadır (Kepenek & Yentürk, 2001:32).

Kuruluş yıllarında henüz devam eden Lozan Barış Görüşmeleri'ne fikir ayrılıkları sebebiyle ara verildiğinde, dönemin ekonomi bakanı Esat Bozkurt'un girişimleri ve Atatürk'ün desteğiyle 17 Şubat 1923'de İzmir İktisat Kongresi düzenlenmiştir. Kazım Karabekir'in başkanlığını yürüttüğü kongreye yurt çapında sanayici, çiftçi, esnaf, tüccar, işçi gibi birçok meslek dalından 1135 kişi katılmıştır. Kongrede sanayinin ve sanayicinin desteklenmesi, tekelleşme ile mücadele, aşar vergisine son verilmesi, Ticaret Bankasının kurulması, işçilerin çalışma şartlarının iyileştirilmesi, hammadde ihracatının azaltılması gibi pek çok konuda kararlar alınmıştır. İzmir İktisat Kongresi 1923-1929 yılları arasında uygulanacak kalkınma politikasının temel çerçevesini oluşturmuştur. Devlet, özel girişimcilik yoluyla serbest piyasa şartlarında milli burjuvazinin iktisadi kontrolü ele alacağı, özel kesimin üretim yapamadığı alanlarda eksiklikleri gidereceği, 1923'ten 1980'li yıllara dek sürdürülecek karma bir politika izlemiştir (Dikkaya, Özyakışır & Üzümcü, 2008: 69-72); (Külünk, 2018: 69).

1925 yılında yeni sanayi tesisleri kurmak ve Osmanlıdan miras kalan fabrikaların işletilmesini sağlamak için Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. 1926 yılında İstatistik Genel Müdürlüğü ve 1928 yılında İktisat Bakanlığı kurulmuştur. 1927 yılında nüfus, tarım, işgücü, sanayi alanlarında sayım yapılarak ülkenin ekonomik ve sosyal potansiyeli değerlendirilmiştir. Büyük Buhran'ın yaşandığı 1929 yılında ise dış rekabete karşı yerli sanayi ve milli ürünlerin yeni bir gümrük rejimi ile korunması hedeflenmiş ve ülkede yerli malı kullanımını ve tasarrufu teşvik amacıyla Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kurulmuştur. Son olarak 1930 yılında T.C. Merkez Bankası kurulmuştur ve yerli sanayi desteklenmeye devam edilmiştir. Türkiye bu dönemde altyapı, girişimci, sermaye, nitelikli işgücü yetersizliği gibi birçok nedenden dolayı istenilen seviyede gelişme gösterememiştir (Edirneligil, 2016: 65-66). Tablo 3.1'de 1923 ile 1930 yılları arasında Türkiye ekonomisinin büyüme oranları ile dış ticaret rakamları verilmiştir.

Tablo 3. 1. 1923-1929 Büyüme Oranları (%) ve Dış Ticaretin Gelişimi (Milyon Dolar)

Yıllar	GSMH (Milyon TL)	GSMH Büyüme Oranı (%)	Cari Fiyatlar a Kişi Başına GSMH (TL)(%)	Kişi Başına GSMH (Dolar)	Sektörlerin Oranları (%)			İhracat (Milyon Dolar)	İthalat (Milyon Dolar)	Dış ticaret Dengesi
					Tarım	Sanayi	Hizmet			
1923	953	-	-	45	-	-	-	51	87	-36
1924	1 204	14,9	12,5	56	27,2	-7,1	8,4	82	100	-18
1925	1 526	12,8	10,5	70	5,6	17,9	19,7	103	129	-26
1926	1 651	18,2	15,8	74	31,8	14,8	5,7	86	122	-25
1927	1 471	-12,8	-14,6	65	-30,9	19,4	2,2	81	108	-27
1928	1 633	11,0	8,7	59	19,2	-0,6	7,3	88	114	-26
1929	2 073	21,6	19,2	74	42,6	3,8	6,6	75	124	-49
1930	1 581	2,2	0,0	55	-3,9	12,7	7,2	71	70	-1

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (Erişim Tarihi: 10.05.2019).

1923 ile 1930 yılları arasında GSMH yıllık ortalama %9,3 oranında artmıştır. Tarım sektöründeki iyileştirmelerle ekonominin yeniden inşasına başlanmıştır. Üretim teknikleri çok gelişmemiş olmasına rağmen kullanılan kredilerle tarım desteklenmiştir. Cari fiyatlarla, tarımın 1923 yılında GSYH'deki payı %39,8'den 1930 yılında %45,8'e yükselmiştir. Aynı dönemde sanayinin GSYH'deki payı ise %13,3'ten %11,4'e gerilemiştir. 1929 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik buhrana kadar tarımdaki dış ticaret ülke lehinedir. Ancak dış ticaret 1923-1930 dönemi boyunca sürekli açık vermiştir. Bu dönemde sanayi alanında önemli gelişmeler, 1924 yılında İş Bankası'nın ve 1925 yılında Sanayii ve Maadin Bankası'nın kurulması ile 1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun çıkarılmasıdır. Sanayi alanında sınırlı korumacılık, özendirme, kamu ortaklıkları gibi birtakım yöntemlerle özel sanayiye geliştirme çabalarında bulunulsa da mühim bir gelişme sağlanamamıştır (Buluş, 201: 75-79).

3.3. Devletçilik ve Korumacılık Dönemi: 1930-1940

1930-1939 döneminin iktisat politikaları açısından Korumacılık ve Devletçilik gibi iki belirleyici niteliği bulunmaktadır. İktisat politikalarının amacı ve ulaşılan sonuçlar açısından bu yılları ilk sanayileşme dönemi olarak adlandırmak uygundur. Kapitalist sistemin hâkim olduğu dünya ekonomisinin, büyük buhran yılları olan 1930'lu yıllarda Türkiye ekonomisi dışı kapanarak devlet eliyle milli sanayileşme çalışmalarını başlatmıştır (Boratav, 2005: 59-68).

Bu dönemi etkileyen iki önemli olay vardır. İlki tüm dünyayı etkisi altına alan Büyük Buhran, ikincisi de Türkiye'yi özellikle gümrük rejimi açısından sınırlayan Lozan hükümlerinin sona ermesidir. Hükümlerin sona ermesiyle müdahaleci ekonomik politikaları uygulanması mümkün olmuştur. Türkiye'de Büyük Buhran'ın etkileri komşularına nispeten daha hafif hissedilmiştir. 1930-1931 yılları salt korumacı önlemlerin hâkim olduğu, devletçi uygulamalara aniden geçilen yıllardır. Devletçiliğin rayına oturduğu 1940 yılına dek iç ekonomiye ani bir müdahale öngörülmemiş yalnız kambiyo rejimleri ile dış ticaret denetlenmiştir. Devletçiliğe uyum sağlamayı kolaylaştıran en önemli etmenlerden biri düşünce yapısı gereği Türk halkının devletten beklentilerinin fazla olması ve refahın sorumlusu olarak devleti görmeleridir. 1930-1940 yılları arasında yabancı sermayeye karşı tutum, kuruluş dönemine göre değişmiştir. 1933-1937 arasında birçoğu Osmanlı'dan miras olan yabancı demir yolları, rıhtımlar, su, telefon gibi yatırımların büyük bir kısmı tazminat bedelleri ödenerek millileştirilmiştir. 1933-1937 dönemini içine alan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'yla sanayileşmede devletçilik politikası yürürlüğe konulmuştur. Sovyet Planlarının ardından gelen ilk plan olan Sanayi Planı, Kalkınma Planı olmaktan ziyade sanayi alanında, devlet için bir yatırım programı olarak kabul edilmiştir ve devlet, çimento, dokuma, kâğıt, cam, demir-çelik, şeker gibi temel üretim kollarında, ithal ikamesi niteliği taşıyan yatırımları gerçekleştirmiştir. Gerçekten de bu dönemde kurulması hedeflenen 20 tesisten, 19 tanesi kurulmuştur. Ancak öngörülen maliyet 44 milyon iken gerçekleşen maliyetin 100 milyonu geçmesi uçurum sayılacak kadar büyük bir fark meydana getirmiştir. 10 yıllık dönemde GSMH'de yıllık ortalama %4,7 oranında artış meydana gelmiştir. Bu

dönemde GSYH içindeki payı 1930 yılında %11,4'ten 1940 yılında %18,9'a çıkan sanayi sektörü en hızlı büyüyen sektör olmuştur. Tarımın payı ise % 45,8'den %38,7 oranına düşmüştür (Buluş, 2015: 79-85). Tablo 3.2'de 1931 ile 1940 yılları arasında büyüme oranları ile dış ticaret rakamlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. 2. 1931-1940 Büyüme Oranları (%) ve Dış Ticaretin Gelişimi (Milyon Dolar)

Yıllar	GSMH (Milyon TL)	GSMH Büyüme Oranı (%)	Cari Fiyatlarla Kişi Başına GSMH (TL)(%)	Kişi Başına GSMH (Dolar)	Sektörlerin Büyüme Oranları (%)			İhracat (Milyon Dolar)	İthalat (Milyon Dolar)	Dış ticaret Dengesi
					Tarım	Sanayi	Hizmet			
1931	1391	8,7	6,7	55	14,3	14,2	7,2	60	60	0
1932	1171	-10,7	-12,8	48	-28,8	17,8	1,4	48	41	7
1933	1141	15,8	13,5	39	22,1	19,0	3,9	58	45	13
1934	1216	6,0	3,8	45	2,7	13,8	9,6	73	69	4
1935	1310	-3,0	-5,1	47	-6,1	-0,1	6,6	76	71	-5
1936	1695	23,2	21,1	49	54,1	-3,4	-1,3	94	74	20
1937	1806	1,5	-0,2	62	-3,5	10,3	6,0	109	91	18
1938	1895	9,5	7,7	65	5,4	15,7	5,1	115	119	-4
1939	2063	6,9	4,2	91	3,8	3,8	12,1	100	93	7
1940	2403	-4,9	-6,8	104	-1,2	-1,2	6,9	81	50	31

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (Erişim Tarihi: 10.05.2019).

1929 Buhranıyla küresel üretim zayıflamış ve dünyada hammadde ve tarım ürünleri stoklarında görülen anormal artış fiyatları düşürmüştür. Bu durum hammadde ve tarım ürünleri ihracatçısı olan Türkiye'nin ihracat gelirlerinde azalmaya neden olmuştur. Buhran dış borç ödemelerinin ötelenmesine, ithalatta gerekli olan fonun sağlanmasında güçlüklerle ve nihayetinde dış ticaret açıklarının artmasına yol açmıştır. İthalattaki düşüş 1934'den 1938'e kadar yerini artışa bırakmıştır. Sanayileşme sürecinin en verimli yılları olarak ifade edebileceğimiz bu

dönemde Türkiye’de devlet müdahaleciliğini ön plana çıkaran ekonomi politikaları uygulanmaya başlanmıştır. İthal ikameci politikalar uygulamaya konulmuş kâğıt demir çelik, maden gibi sektörlerde kamu iktisadi teşebbüsleri kurulmuştur. Buhran sonrasında kişi başına düşen GSYH’de azalma 1934 yılı itibariyle gelir artışına dönüşmüştür. 1930-1940 yılları arasında Türkiye’nin ortalama büyüme hızı % 6 oranında gerçekleşmiştir. Planlı kalkınma girişimlerinin ilk örneği olan ve 1934-1938 yılları arasında uygulanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı sanayi üretimine odaklı kalkınmada, bazı kurumların devletleştirilmesi, yerli sanayi kuruluşlarının, devlet teşviki alması, istikrarlı dış borç ödemeleri ile başarılı bir politika çerçevesi çizmiştir (Külünk, 2018: 72-73).

3.4. İkinci Dünya Savaşı ve Sonrasında Türkiye’nin İçinde Bulunduğu Siyasi ve Ekonomik Durum (1940-1950)

İkinci Dünya Savaşı’nın dışında kalmayı tercih eden Türkiye yine de savaşın zararlarından kendini kurtaramamıştır. Savaşa hazırlıklı olmanın getirdiği askeri maliyetler, emek ve diğer iktisadi kaynakların orduya tahsis edilmesi, dış âlemlerle ilişkilerin sekteye uğraması ciddi problemler yaratmıştır. Savaşın ardından gelen ve Türkiye’nin toprak bütünlüğünü tehdit eden baskılar, savaş esnasında katlanılan ağır ekonomik yükün devam etmesine ve barış düzenine gecikmeli olarak dönülmesine neden olmuştur. Bu durum demokratik düzende çok partililiğe geçiş için yapılan çalışmalara öncelik verilmesini, kalkınma meseleleri üzerine yapılan çalışmaların artırılmasını sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın sonunda bütün dış borçların neredeyse tamamı ödenmiş ve döviz ve altın rezervi artırılarak kalkınma için gerekli itme gücü sağlanmıştır. Ancak, devletlerin satmak zorunda oldukları mallar imal kapasitelerine ulaştığı için ve öbür yandan yabancı ülkeler yaygın bir para uyarlaması hareketine yönelindiklerinden mevcut dış ödeme araçlarının kalkınma amacıyla kullanılması mümkün olmamıştır. Sistemli ilerleyen bir gelişme süreci elde etmek için gereken hazırlıklar 1948 yılında sosyal yatırımlar, tarımda ilerlemeler, dış yardımdan yararlanma yoluna girilmesiyle başlamıştır (DPT, 1962: 10-11).

3.5. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Dış Açık Ekonomi Modeli: 1950-1960 Dönemi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan liberalleşme hareketi Türkiye’de ekonomik gelişmeyi hızlandırmış ve siyasi hayata yansımaları da çok partili rejime geçiş olmuştur. Demokrat Parti 1950 yılında halkın desteğinin büyük çoğunluğunu alarak iktidara geldiğinde CHP’den farklı olarak özel sermaye ve girişimciliğe önem veren bir parti programı uygulama alanı bulmuştur. CHP’nin savaş esnasındaki politikaları çiftçi kesimi ile ticaret ve sanayi burjuvazisini karşısına aldığından Demokrat Parti adeta bu kesimlerin sözcülüğünü üstlenmiştir (Buluş, 2015: 116). 1950 ile 1960 yılları altyapı çalışmalarına önem verilen, nispeten dışa açılmanın yaşandığı yıllardır. ABD kaynaklı fonlar, Marshall yardımları kapsamında karayolları yapımı gibi kamu yatırımlarına tahsis edilmiştir. Bu dönemde yabancı sermayeyi destekleyen bir kanun çıkarılmış, iktisat politikalarında liberalleşme yoluna gidilmiştir (Acar, 2018: 69).

Halkın büyük umutlarla desteklediği yeni hükümetin göreve başladığı ilk yıllar doğanın ve şansın yardımıyla “Altın Yıllar” olarak adlandırılmıştır. Demokrat Parti’nin devraldığı Türkiye, savaş yıllarında yaşanan sıkıntıların geride kaldığı, Avrupa Devletlerinin gözünde savunma bakımından stratejik önem taşıyan ve en önemlisi gelecek vadeden, borç ödemelerini yapabilen, makroekonomik yönden istikrarlı, sanayileşme ve altyapı hizmetleri bakımından ilerlemeler kaydetmiş olan bir Türkiye’dir. Öyle ki kişi başına düşen gelir Hong Kong ve Japonya dışındaki Doğu Asya ülkelerinden daha yüksektir. Yeni hükümet döneminde, tek parti hükümetlerinin değişmez kuralı olan denk bütçe ve ödemeler dengesinde denklik ilkeleri yerini genişletici para ile maliye politikalarına bırakmıştır. Dış krediye bağlı olan; tarımda makineleşme, pazarın genişletilmesi amacına yönelik ulaşım, bayındırlık, haberleşme alanlarındaki yatırımlar, ekonomik büyüme, yabancı sermayenin desteklenmesi uygulanan temel politikalarlardır. Ama bu dönemde yaşanan dış ticaret açığı ve dış borç miktarı artmıştır. 1950’li dönemin ortalarından itibaren artmaya başlayan dış borçlar öne sürülerek ülkemizce istenilen yeni yardımlara batı ülkeleri tarafından ret cevabı gelmiştir. Ekonominin yeni kredilerle

desteklenmesi için enflasyonun düşürülmesi, tarım sektörüne verilen desteklerin kısılması, vergi reformları ve Türk parasının değerinin düşürülmesi tavsiye edilmiştir. 1955 ve 1958 yıllarında iki kez TL devalüe edilmiştir. Ama bütün yaşananlara rağmen 1950-1960 dönemi ekonomisinde yıllık ortalama büyüme durumu %6,3 oranında gerçekleşmiş olup; kişi başına GSMH 166 dolardan, 359 dolara yükselmiştir. Bu dönemde önemli derecede bir dış ticaret açığı yaşanmıştır (Akyıldız & Eroğlu, 2004: 50-53).

3.5.1. Kore Savaşı ve Türkiye'nin Kore Savaşına Girmesinin Nedenleri

25 Haziran 1950'de Kuzey Kore kuvvetlerinin Güney Kore'ye saldırısıyla Kore Savaşı başlamıştır bunun üzerine derhal ABD'nin önderliğinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplanmış barışı bozan Kuzey Kore'ye kuvvetlerini geri çekmesi ihtarında bulunmuştur. Kuzey Kore'nin ihtara cevap vermemesi üzerine Güvenlik Konseyi, 27 Haziran 1950'de, bölgede barışın ve güvenliğin tahsis edilmesi amacıyla askeri önlemler alınmasına karar vermiştir ve Birleşmiş Milletler Üyelerini, Güney Kore için gerekli yardımı yapmaya çağırmıştır. 7 Temmuz 1950'de ise Birleşmiş Milletler Konseyi yeni bir kararla, Birleşmiş Milletler Birleşik Komutanlığı'nı kurmuştur (Uçarol, 2006: 727).

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından itibaren Türkiye'nin en büyük sorunlarından biri, sürdürdüğü iç ve dış politikaların müttefiklerinin politikalarıyla bağdaşmaması nedeniyle içine düşmüş olduğu yalnızlıktı. Bu yalnızlık savaş sonrası oluşan yenedünya düzeninde Türkiye'nin karşısına güvenlik problemi olarak çıkmıştır. Özellikle Çarlık Rusya'sından beri devam eden sıcak denizlere inme politikasıyla, Boğazlarda üzerinde hak iddia ederek kontrol sağlamak isteyen SSCB, İkinci Dünya Savaşı'ndan ABD ile birlikte süper güç olarak çıkarak dünyada komünizmi yayma çabasıyla sınır komşusu olan Türkiye için de önemli bir tehdit unsuruydu. Türkiye savaşla beraber, batı ve doğu olarak iki bloğa ayrılan dünya devletleri arasında, savaş dışı kalma politikasının sonucu olarak, SSCB ile karşı karşıya kalmıştır. SSCB yayılmasına karşı büyük güvenlik endişeleri taşıyan Türkiye, Batı demokrasilerinin arasında yer almak için çaba sarf ederken, SSCB'nin baskılarını da karşılamaya çalışmıştır. Türkiye bu kritik dönemde, batı

demokrasileriyle ilişkilerini güçlendirebilmek amacıyla siyasi açıdan, köklü değişikliklere gitmiştir. Çok partili sisteme geçilmiş, İkinci Dünya Savaşı öncesinde izlenen politikalar terk edilerek, yüzünü batı dünyasına çevirmiştir. Batı dünyası tarafından Türkiye'nin stratejik önemini kavranmasından sonra ülkemizin güvenlik endişeleri anlaşılmaya başlanmış SSCB tehdidine karşı savunmasını güçlendirmek amacıyla, ABD ile yakın ilişkiler kurulmuştur. Truman Doktrini ve Marshall Yardımlarından yararlanan Türkiye, Türk demokrasisini, toprak bütünlüğünü ve milli egemenliğini SSCB tehdidine karşı korumaya çalışmıştır. Muhtemel bir taarruzuna karşı Batı devletleri 4 Nisan 1949 tarihinde Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı'nı (NATO) kurmuşlardır ve bu kuruluş SSCB tehdidini yakinen hissedenden Türkiye'nin, doğal olarak ilgisini çekmiştir. ABD ile Batı Avrupa ülkeleri, SSCB karşısında güvenliklerini korumak amacıyla NATO kapsamında güçlerini birleştirerek, siyasal birleşme yoluna gitmişlerdir. 5 Mayıs 1949'da Avrupa Konseyi kurulmuştur. Türkiye'nin, hem NATO'nun hem de Avrupa Konseyi'nin kurucu üyeleri arasında yer almaması bir hayal kırıklığına yol açmıştır. Avrupa Konseyi'nin kuruluşundan birkaç ay sonra Türkiye, Avrupa Konseyi'ne alınmış olsa da, SSCB tehdidine karşı kendisini korumak için NATO'ya katılmak istiyordu. 1949 ile 1950 yıllarında NATO'ya katılmak için çeşitli girişimlerde bulunan Türkiye, çeşitli gerekçelerle alınmamıştır (Güven, 2007:130-132).

Türkiye'nin NATO'ya katılma çalışmaları devam ederken Kore Savaşı patlak vermiştir. Dünyada uluslararası ilişkilerde güvensizlik ve tedirginlik hâkimken Türkiye'de, 14 Mayıs 1950'de gerçekleştirilen genel seçimlerin sonucunda Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi'nin yerini alarak iktidara yerleşmiştir. Türkiye'nin iç politikasında gerçekleşen bu önemli gelişmeden sonra yeni iktidar, daha önce başlatılan NATO'ya girme çabalarını hızlandırmış ve bu amaçla Kore Savaşı'ndan yarar sağlamak istemiştir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin 28 Haziran 1950'de, Güvenlik Konseyi'nin 25-27 Haziran 1950 tarihli kararlarını Türkiye'ye resmen göndermesi üzerine Türkiye, Genel Sekreter'e 29 Haziran 1950'de Türkiye Cumhuriyeti'nin BM Kurulu'nun bir üyesi sıfatıyla göreve hazır bulunduğunu bildirmiştir. Türkiye'nin bu kararı almasında Batı'nın özgürlükçü düşünce yapısına bağlılığını ortaya koymak ve ABD üzerinde olumlu intiba bırakarak bu devletin

desteğini almak istemesi de etkili olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, 25 Temmuz 1950 tarihinde Kore'deki Birleşmiş Milletler Gücü'ne 4.500 kişilik bir Türk savaş birliği gönderme kararı almıştır. Karar üzerine, hazırlanan Kore Türk Tugayı'nın, Tugay Komutanlığı için Tuğgeneral Tahsin Yazıcı, Piyade Alay Komutanlığı için Albay Celâl Dora görevlendirilmiştir. Askeri durumun Kore'deki Birleşmiş Milletler güçleri açısından kötüleşmesi Türk Tugayı'nın ancak kısa süreli bir intibak eğitimine imkân vermiştir. 25 Eylül-2 Ekim 1950 tarihleri arasında İskenderun'dan hareket eden gemilerle tugay Kore'ye gönderilmiştir. Türkiye böylelikle, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün davetine karşılık vererek, Kore'ye askeri kuvvet göndermeyi kabul eden on yedi ülke arasında yer almıştır ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ardından Kore'ye asker gönderen ilk ülke olmuştur. Cumhuriyet tarihinde ilk kez, yurt dışına Türk Silahlı Kuvvetleri'nden bir birlik gönderilmesi bakımından da Kore Savaşı önemlidir. Türk Tugayı, 12 Ekim 1950'de Kore'nin Pusan Limanı'na ayak basmasından itibaren, kendisine verilen tüm görevleri savaş sona ereceğe dek üstün başarı ile yerine getirmiştir. Türk Tugayı'nın en önemli başarılarından biri Kasım-Aralık 1950'de yapılan ve savaşın seyrini değiştiren Kunuri Muharebeleri olmuştur. Bu başarılar Türkiye'nin NATO üyeliğine yapılan itirazları önemli ölçüde gidermiştir. Kore Savaşı nedeniyle Türkiye'nin ilgi çekmesi, ABD'li strateji uzmanlarını Avrupa'da muhtemel bir savaşta Sovyet Rusya'ya yakın ülkelere ihtiyaç duyulduğu stratejisine sevk etmiştir ve bunun için de Türkiye'nin ittifaka alınması desteklenmiştir. Türkiye'nin NATO üyeliğine şiddetle karşı çıkan İngiltere de, Türkiye'nin Ortadoğu'da kurulacak paktta aktif rol üstlenmeyi kabul etmesi üzerine, itirazından vazgeçmiştir (Uçarol, 2006: 727-729).

3.6. Planlı Kalkınma Dönemi (1960 – 1980)

Demokrat Parti iktidarının göreve başladığı ilk yıllarda ekonomide ilerlemeler sağlanmıştır. Fakat iktidarın ikinci döneminde artan dış ticaret açıkları nedeniyle ithalata kısıtlamalar ve alınan kısa vadeli tedbirler yerli üreticiler için sermaye sıkıntısına neden olmuş ve işsizliği beraberinde getirmiştir. Ekonomik problemler ve ülkede yaşanan toplumsal, siyasi gerilimler sonucu 1960 yılında darbe yaşanmıştır. Bu dönemde Türkiye planlı kalkınma sürecine geçmiştir. 1960 ile 1962 yılları

arasında planlı kalkınmaya hazırlıklar yapılmış 1963 yılında ise Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulamaya konulmuştur. 1960-1980 arasında dört kalkınma planı hazırlanmıştır. Planların ortak özellikleri; sanayileşmeye öncelik vermeleri ekonominin büyüme oranını, toplumsal ve ekonomik yapıyı veri almaları, uzun dönemli hedefler belirlemeleridir. Bu dönemde yerli üretim yoluyla sanayileşmeyi destekleyen ithal ikameci politikalar uygulamaya konulmuştur. Korumacı politikaların ekonomiyi sekteye uğrattığı bazı dönemlerde Türk Lirası'nın değeri düşürülmüştür. Ancak 1961'de 5 milyar 480 milyon dolarlık GSMH 1979 yılında 81 milyar 696 milyon dolara yükselmiştir. Ayrıca ekonomide ortalama yıllık %5,5 oranında büyüme sağlanmıştır (Bağırta, 2018: 50-52). İlerleyen bölümlerde kalkınma planlarına ayrıntılı olarak yer verileceğinden burada kısaca bahsedilmiştir.

1960'da yaşanan darbe Türkiye için muhtıralar ve askeri darbeler dönemini başlatmıştır. Bu tarihten günümüze neredeyse her 10 yılda darbe ya da muhtıra meydana gelmiştir. Darbeler, ülkenin ekonomik gelişimini en az on yıl geriye iten, özgürlükler ve demokrasi adına Türkiye Cumhuriyeti tarihine kara bir leke olan, politik ve iktisadi istikrarı yok eden olaylardır. Türkiye'nin bağımsız politikalar geliştiremeyen, NATO güdümünde hareket eden bir ülke olması için iç ve dış kaynaklı bu darbeler gerçekleşmiştir (Acar, 2018: 69-70).

3.7. Yüksek Enflasyon ve Kamu Açıkları ile Mücadele Dönemi: (1980-2000)

1980 yılında 24 Ocak Kararları Demirel Hükümeti tarafından açıklanmış ve akabinde Türkiye'de 12 Eylül 1980'de asker yönetime el koymuştur. 13 Aralık 1983'e kadar görevde kalmıştır. Türkiye'de sanayi adına en büyük gelişimlerin 1983 yılıyla başladığı söylenebilir. Tek partinin 1984-1991 döneminde iktidarda olduğu düşünülürse, 8 yılda ekonomi %4 oranında büyümüştür. Gerçekleşen büyüme istikrarsız olmasına rağmen günümüz ekonomisinin temelleri bu dönemde atılmıştır. Özal hükümetinden sonra gelen Akbulut ile Yılmaz hükümetleri hem ülke içinde hem dünyada yaşanan ekonomik ve siyasi olaylar nedeniyle ekonomik performansı sürdürmemişlerdir (Çalapöver, 2017: 115-116). 1990'lı yıllar Türkiye için kamu açığı ve enflasyonun yüksek olduğu yıllar olmuştur. Bu dönemde büyüme yüksek

enflasyon oranı ile birlikte gerçekleşebilmiş, ülke uzun süre yüksek enflasyona ve krizlere maruz kalmıştır (Göçen, 2017: 62).

1991 yılında kurulan koalisyon hükümeti döneminin ardından 2002 yılına dek Türkiye’de 9 tane koalisyon hükümeti kurulmuştur. 1990 yılında meydana gelen Körfez Savaşı Türkiye'nin dış ticaretini olumsuz etkilemiş, 1991-1994 yılları arasında yüksek oranda cari açıklar verilmiştir. 2001 krizinin ardından cari açıkta olumlu ilerlemeler yaşanmıştır. 1980’li yıllardan süregelen enflasyon problemi bu dönemde de devam etmiş ve 1994 yılında Cumhuriyet tarihinin gördüğü en yüksek enflasyon oranına ulaşılmıştır. 2001’de uygulamaya geçirilen Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı’nın ardından enflasyon oranı düşürülebilmştir. 1992-2003 arasındaki dönemde ekonomi %3,45 büyümüştür ancak nüfus artışı da dikkate alındığında bu koalisyon dönemlerinde kişi başına düşen gelir 1991’de 3.860 dolardan 2002 yılında 3.590 dolara seviyesine gerilemiştir. Türkiye'nin bu dönemde yaşadığı en büyük problem hem finansal yapının hem siyasal istikrarın sağlanamamasıdır (Çalapöver, 2017: 118).

3.8. 2000 Sonrası Ekonomi Politikaları

2001 yılı Türkiye ekonomisi için ekonomik göstergelerin en kötü olduğu yıllardan biridir. Kamu borç stoku GSYH’nin %78,9’una ulaşmış, enflasyon oranı %68,53 ve faiz gideri %42,2 olarak kaydedilmiştir. Toplam borç 189,4 milyar TL iken, milli gelir 240,2 milyar lira ve borçlanma maliyeti faiz oranı %74,8’dir. 1945 yılından sonra meydana gelen en büyük daralma bu yılda %9,5 oranında gerçekleşmiştir. Krizin etkilerini bertaraf etmek için sıkı maliye ve para politikaları ve Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulanmış, 2003 yılı itibariyle makroekonomik istikrarı, üretken ve etkin ekonomik yapıyı amaçlayan yapısal reformlar yapılmıştır. 2002 ile 2007 yılları arasında ekonomi toparlanma sürecine girmiş, yüksek büyüme hızlarına ulaşılmış, üretim seviyesi artırılmış ve ihracat miktarı artmıştır. Kriz öncesinde küresel likiditenin bol olması finansman sorunları yaşanmasının önüne geçmiştir. 2008 yılına gelindiğinde dünya çapında yeni bir krizin etkileri ekonomiyi tekrar zorlasa da 2001 krizi sonrası yapılan yapısal reformların geliştirdiği kamu maliyesi ile bankacılık sektörleri krize direnç

gösterebilmiştir. ÖTV, KDV indirimleri ve varlık barışı gibi uygulamalar, KOBİ'lerin kurumlar vergisinden muaf tutulması, istihdama verilen destekler krizinin etkilerini azaltmada etkili olmuştur. 2008 krizi sonrası özellikle gelişmiş ülkelerde toparlanma sürecinde büyüme hızında yavaşlamalar meydana gelmiştir. 2016 yılından itibaren küresel ticarete beklenen ilerlemeler gerçekleşmemiş, yatırımlar düşük seviyelerde kalmış ve politik belirsizlikler ekonomiyi olumsuz etkilemeye devam etmiştir. İlerleyen bölümlerde 2000 sonrası uygulanan politikalara ayrıntılı yer verileceğinden bu bölümde kısaca bahsedilmiştir (Bağırta, 2018: 61).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE GÜNEY KORE’NİN UZUN DÖNEMLİ EKONOMİK BÜYÜME KARŞILAŞTIRMASI

4.1. Kore ve Türkiye’de Uygulanan Kalkınma Planları ve Karşılaştırılması

4.1.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1962-1966)

Türkiye gibi gelişmekte olan toplumların yaşam koşullarını yükseltmesi ancak uzun süreli ve sistemli bir çalışma kapsamında yürütülecek devamlı kalkınma çabalarıyla sağlanabilirdi. Türkiye'nin Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı on beş yıllık uzun dönemli bir planın ilk hamlesi olmuştur. Planda Türk toplumunun ulaşmak istediği iktisadi ve sosyal hedefler ile harekete geçirilmesi gereken kaynaklar uzun dönemli bir perspektifle ele alınmıştır. Planın hedefleri, Türkiye'nin kalkınması için gerekli olan alanda sayı ve nitelik bakımından yeterli bilim adamlarının yetiştirilmesi, %7 oranında bir büyüme hızının sağlanması, istihdam sorununun çözülmesi, dış ödemeler dengesinin sağlanması ve bu hedeflerin sosyal adalet ilkelerine uygun biçimde gerçekleştirilmesi şeklinde özetlenebilir (DPT, 1962: 33). İlk plan döneminde GSMH'nin yıllık ortalama büyüme hedefi %7 olarak belirlenmiştir. Dönem sonunda ortalama %6,5 oranında gerçekleşen büyüme oranı hedefin altında kalsa da GSMH 1962 yılında 61,9 milyardan, 1966 yılında 79,5 milyar liraya yükselmiştir (DPT, 1967: 7).

Kore’de Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planıyla (1962-1966) kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen bir sanayi yapısını oluşturabilmek için gerekli olan ilk adımlar atılmıştır. İlk Beş Yıllık Plan, askeri hükümetin temel ekonomik politikalarını yansıtmaktadır. Planın hedefleri elektrik ve kömür de dâhil olmak üzere enerji üretimini artırmak, tarımsal üretimi ve çiftçilerin gelirini yükseltmek, teknolojinin teşvik edilmesi, ihracatın geliştirilmesi yoluyla ödemeler dengesinde iyileşmeler sağlamak, atıl kaynakların üretime kazandırılması olarak sıralanabilir (Frank, Kim, & Westphal, 1975: 18).

Türkiye ve Kore hemen hemen aynı yıllarda, ülkelerinde gerçekleşen askeri bir müdahale sonrasında planlı kalkınma dönemine geçmişlerdir. İki ülkenin kalkınma

planı da yurtiçi kaynaklara ağırlık verilerek sanayileşmeyi hedeflemiştir. Kalkınma planları devlet kontrolünde uygulanmış hükümetlerin planlara sadık kalması için çeşitli yasalar yürürlüğe girmiştir. Bu planlar ortak olarak bazı sayısal büyüklükleri hedeflese de sahip oldukları kaynaklar bakımından farklı oldukları için sektörel olarak da farklı önceliklere yönelmişlerdir. Türkiye ekonomisinin sahip olduğu tarımsal kaynaklar nedeniyle başlangıçta ön koşul olarak tarımda bir takım hedeflere ulaşmak amaçlamıştır. Türkiye yerli sanayinin korunması ve zamanla korunan endüstrilerin dış pazarda rekabet edebilir hale gelmesini hedeflerken, Kore'nin kalkınma planlarında başlıca hedef istihdamın artırılması, ihracatın artırılarak dış borçların ödenmesidir. Hedeflere ulaşılması açısından bakıldığında Türkiye Kore'ye nispeten daha başarılı bir performans ortaya koymuştur. Kore'nin yatırım finansmanında izlediği enflasyonist yöntem uygulamada başarısız olmuştur. Bu nedenle 1964'te bir revizyon yapılmış ve mali istikrar ve ihracatın ön planda olduğu bir plan yürürlüğe konulmuştur (Gönel, 1997: 8-9).

Tablo 4. 1. Türkiye- Güney Kore Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması

	Hedefler		Performans	
	Kore	Türkiye	Kore	Türkiye
Büyüme (%)	7.1	7.0	7.8	6.6
Yatırımlar /GSMH	22.6	18.3	17.0	16.0
Yurtiçi Tasarruf /GSMH	9.2	14.8	8.8	14.2
Yurtdışı Tasarruf/ GSMH	13.4	3.5	8.2	1.8
İhracat (Milyon Dolar)	137.5	-	250.4	522.3
İthalat (Milyon Dolar)	492.3	-	679.9	684.6

Kaynak: (Gönel, 1997: 4)

4.1.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1967-1971)

İkinci Beş Yıllık Plan, Türkiye'yi ham madde satıp, mamul madde alan bir ekonomiden; mamul madde üretilip satan sanayileşmiş bir ekonomiye dönüştürme istikametinde önemli bir adımdır. İkinci Plan, ekonomide ortalama yıllık %7'lik bir büyümeyi öngörürken, bu büyümenin gerçekleştirilebilmesi ve sürdürülebilmesi için köklü bir yapısal reformun yapılmasını da amaçlamıştır. Ekonomik faaliyetlerin

tamamıyla modernize edilmesinin yanında geleneksel tarım yöntemlerinin terkedilip teknolojik yeniliklerle tarım yapılması üzerinde durulmuştur. Bu dönemde ekonomide sürükleyici niteliğe sahip olacak sanayi sektörünün üretiminin yılda ortalama %12 artması ve GSMH içindeki payının 1967'de %16,3 ten 1972'de %20,5 e yükselmesi hedeflenmiştir. İkinci Planda istihdam olanaklarının artırılması, tarımdaki atıl işgücünün ekonomide diğer faaliyetlere yönltilmesi, beşeri sermayenin verimli kullanılması, uzun vadede ekonomide dışarıya bağımlılığın önlenmesi, ödemeler dengesindeki problemlerin çözülmesi, şehirleşmenin desteklenmesi konularına geniş olarak yer verilmiştir. Ekonominin uzun vadeli amacı kalkınma hedeflerine dış yardımlara başvurmaksızın kendi kaynakları ile ulaşmaktır. Kalkınma kedisini niteliğinde dış borçlar gerekli görülse de mümkün olduğunca düşük miktarlarda tutulması ve dış tasarrufların GSMH'ye oranının 1967 yılında %2,0'den 1972 yılında %1,7'ye düşürülmesi amaçlanmıştır (DPT, 1967: 2-3).

Kore'nin İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda sanayinin modernleştirilmesi, makine kimya sanayileri ile ve demir-çelik, imalat sanayilerinin, ithal ikameci sanayi görüşü çerçevesinde kurulması amaçlanmıştır. İkinci plan, deneyimli bürokratlar ile yabancı uzmanlar tarafından ilkinde göre daha detaylı ve dikkatli hazırlanmıştır. Sanayileşme için bir temel hazırlanması, teknolojinin geliştirilerek verimliliğinin artırılması, istihdam oranının yükseltilmesi, tahıl ürünlerinde ülkenin kendi ihtiyaçlarını karşılayacak seviyeye ulaşılması, balıkçılık ve ormancılığın geliştirilmesi, ödemeler dengesinin sağlanmaya çalışılması, nüfus artış hızının yavaşlatılması ve çiftçilerin gelirinin yükseltilmesi planın temel politikalarını oluşturmuştur. Kore'nin Vietnam Savaşı'na verdiği askeri destek karşılığında aldığı 624 milyon dolarlık yardım bu planın finansal kaynağını oluşturmuştur. Japonya ile ilişkilerin normale dönmesi için imzalanan anlaşmaya uygun olarak tekstil ve kontrplak sanayi başta olmak üzere ihracata yönelik hafif sanayilere ağırlık verilmiştir. Son derece düşük ücretler sayesinde Güney Kore kısa zamanda büyük sermaye gerektirmeden üretilebilecek emek yoğun ürünlerin önde gelen ihracatçılarından biri olmuştur. Ancak belirli ürünlerin ihracatına dayanılması ve bu ürünlerin içerdiği aşırı ithalat oranı nedeniyle Güney Kore ekonomisi aynı zamanda dünya pazarına daha bağımlı hale gelmiştir (Demir, 2006: 118-119);(Karabulut,

2013: 65-67). Tablo 4.2’de Türkiye ile Güney Kore’nin İkinci Beş Yıllık Kalkınma planı dönemindeki büyüme hedefleri ile performansları gösterilmiştir.

Tablo 4. 2. Türkiye-Güney Kore İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması

	Hedefler		Performans	
	Kore	Türkiye	Kore	Türkiye
Büyüme (%)	7.0	7.0	9.5	7.1
Yatırımlar / GSMH	19.0	21.3	26.1	16.1
Yurtiçi Tasarruf / GSMH	11.6	19.4	16.1	15.5
Yurtdışı Tasarruf/ GSMH	7.5	1.9	10.2	0.6
İhracat (Milyon Dolar)	550	720	1.132	885
İthalat (Milyon Dolar)	894	1.115	2.178	1.563

Kaynak: (Gönel, 1997: 5)

İkinci plan döneminde hem Güney Kore hem Türkiye için ilk plana kıyasla farklı öncelikler gözlenmiştir. Kore ihracata yönelik yarım kalan yatırım projelerinin tamamlanmasının yanı sıra sıkı devlet denetimi altında yabancı sermayeye ve “Seamaul” adı verilen kırsal kesimin modernizasyonuna yönelmiştir. Türkiye ise kentleşmeye öncelik vermiş, kentleşmeyi gelişme aracı ve ekonomide itici güç olarak görmüştür. Hedeflere ulaşılması bakımından değerlendirildiğinde, Kore’nin bu planda hedeflerini aşan başarılı bir performans sergilediği görülmüştür. Özellikle Seamaul ile kırsal kesiminin tamamının altyapısı bitirilmiştir. Buna karşılık Türkiye, özellikle yatırım ve tasarruflar konusunda kötü bir performans sergilemiştir. Nitekim iki ülkenin kalkınma planlarında yapılan revizyonlar, Kore açısından pozitif sonuçlar verirken, Türkiye için aynı sonucu verdiği söylenemez. Türkiye’nin İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde sanayileşmeye öncelik verildiğinden bahsedilse de, aslında uzun yıllar uğraşılacak döviz gelir ve giderleri arasındaki dengeyi sağlamaya yönelik bir çaba içine girilmiştir (Gönel,1997: 4-5).

4.1.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1972-1976)

Türkiye’nin Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda toplumun temel ekonomik ve sosyal sorunları: yetersiz istihdam ve verim düşüklüğü, hızlı nüfus

artışı, gelir dağılımında adaletsizlik, niteliksiz ve yetersiz eğitim, sağlık hizmetlerinde aksaklıklar, iç tasarruf açıkları ve kredileme sistemi aksaklıkları, üretim faaliyetlerinin örgütsel ve teknolojik olarak geri kalması, dış ticaret açıkları ve yavaş işleyen bir kamu yönetimi olarak sıralanmıştır. Ayrıca Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerden doğan sorunlar üzerinde de durulmuştur. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, planlar yalnız Anayasa gereği olmaktan çıkmış, milletçe benimsenmiş bir siyaset aracına dönüşmüştür. Planlar geçmiş hedeflerin ulaşılabilirliğini değerlendirme ve milli potansiyelimizin yeni hedeflere ulaşmak için etkin kaynak tahsisine yönlendirilmesi hususunda önemli olmuştur. GSMH'nin yıllık artış hızı ilk iki planda %7 olarak belirlenmiştir. Bu büyüme hızına ulaşılması için tarım sektörünün yıllık %4, sanayi sektörünün %12, hizmet sektörünün ise %6,5 ortalama büyümeye sahip olması gerekmektedir. Tarım sektörü hedeflenen amaçlara neredeyse ulaşmış ve hizmetler sektörü de hedeflerini aşmıştır. Önemli ölçüde geri kalan sektör sanayi olmuştur. Ancak yine de Türkiye, planlanan % 7 büyüme hedefine ulaşmıştır (DPT, 1972: 103).

Türkiye'nin 1972 yılında 191,2 milyar lira olan GSMH'sinin 1987 yılında 654,7 milyar liraya ve 1995'te ise 1361 milyar liraya yükselmesi hedeflenmiştir. Birbirini takip eden üçüncü dördüncü ve beşinci plan dönemlerinde büyümenin hızlanarak devam edeceği, 15 yıllık dönemde yıllık ortalama %8,6, 1987-1995 yılları arasında %9,6 olarak gerçekleşmesi planlanmıştır. Hedef alınan büyüme hızları 1970'li yıllarda Güney ve Güneydoğu Avrupa için tahmin edilen % 7-8 oranını aşarak % 8,9 olarak belirlenmiştir. Ancak bu oranlarla Türkiye ile Batı Avrupa ülkeleri arasındaki gelişmişlik farkı nispi olarak azalabilecektir. Kişi başına GSMH, 1972 yılında 5095 TL (364\$) düzeyinden, 1987 yılında 12 000 TL (860\$) seviyesine ve 1995'te ise 21000 TL'ye (1.500\$) artabilecektir (DPT, 1972: 130).

Güney Kore birinci ve ikinci kalkınma planlarıyla ekonomik büyümesine hız vermiş ve kendi kendine yeterli bir ekonomi temelini oluşturmuştur. 1973 yılında ihracattaki hızlı artış, son yıllarda yaşanan finansal sıkıntıları azaltmıştır. GSMH, yatırım ve ihracattaki artış oranlarının kalkınma planı hedeflerini aşması, ekonomik fırsatların ve büyümenin hedeflenenden fazla gerçekleşmesi ekonomik gelişme için

ciddi bir kaynak sıkıntısı doğurmuştur. Üçüncü plan dengeli ekonomi söylemiyle %8,6 gibi nispeten daha düşük bir yıllık büyüme hedeflese de dönemin GSMH artışı %10,1 olarak gerçekleşmiştir. 1976 yılında %15,2 oranında gerçekleşen büyüme oranı ise uluslararası rekor kırmıştır. Üç dönem başarıyla yürütülen kalkınma planları kısaca özetlenecek olursa; GSMH son 15 yılda yıllık ortalama %10'a yakın bir büyüme hızıyla 2,5 milyar dolardan 31,5 milyar dolara yükselmiştir. Kore, dünya ticaret istatistiğinde ilk 20 devlet arasında bulunan bir sanayi ülkesi haline gelmiştir. Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde, 1962-77 döneminde yıllık büyüme sadece %4,2 iken, sanayi kesimi ortalama olarak %17,6 oranında büyümüştür (Demir, 2006: 119-122). Tablo 4.3'te Türkiye ve Güney Kore'de Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde ulaşılmak istenen büyüme oranları ile gerçekleşen büyüme oranları karşılaştırması verilmiştir.

Tablo 4. 3. Türkiye-Güney Kore Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması

	Hedefler		Performans	
	Kore	Türkiye	Kore	Türkiye
Büyüme (%)	8.6	7.9	9.1	6.5
Yatırımlar / GSMH	27.6	21.9	27.1	20.2
Yurtiçi Tasarruf / GSMH	19.5	21.1	20.8	16.0
Yurtdışı Tasarruf/ GSMH	5.4	0.8	6.7	4.2
İhracat (Milyon Dolar)	3.510	-	7.814	1.753
İthalat (Milyon Dolar)	3.993	-	8.405	5.796

Kaynak: (Gönel, 1997: 6)

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Kore'de 1972'de yürürlüğe girmiş, ağır sanayi ile kimya sektörünün geliştirilmesine odaklanmıştır. Mali politikalar da bu sektörleri desteklemiş, daha çok finansal kaynak ile düşük vergi oranları, özel yıpranma payları, daha iyi kamu hizmetleri ve idari destekler sağlanmıştır. Ancak, yükselmesi için çaba harcanan yurtiçi tasarruflar ağır sermaye ile kimya sektörleri için gerekli yatırımları finanse etmede başarısızlığa uğradığından dış borçlanma büyük oranlarda artış göstermiştir ve politik bir sorun haline gelmiştir (Öz, 2008: 8).

Diğer yandan Türkiye’de önceki kalkınma planlarından farklı olarak, sanayileşmede ağır sanayi ifadesini kullanılmış, kimyasallar, makine imalat gibi bazı stratejik sektörler desteklenmiştir. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilere Katma Protokol’ün getirdiği yeni boyut Türkiye için rekabete hazırlanma sürecinin kapılarını açmış, üretim yapısını değiştirmeye yönelik girişimlere hız verilmiştir. Planlama vasıtasıyla devletin öncü rolü devam etmektedir ancak kalkınma planında özel kesimin daha çok özendirileceği ifadesi de yer almaktadır. İç ve dış faktörlerin olumsuz etkileri sonucunda Türkiye bu planda iyi bir performans sergileyememiştir. Özellikle yurtdışı tasarruflar hedefleri önemli ölçüde aşıya da, yatırımlar hedeflenenin altında kalmıştır. Bu anlamda Türkiye hala sanayileşme yerine, ödemeler bilançosu dengesizlikleri ile uğraşmaktadır (Gönel, 1997: 5-6).

4.1.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1977-1981)

Dördüncü Plan Türkiye’de ağır bir ekonomik ve siyasal bunalım döneminde bir yıllık gecikme ile 1978 yerine 1979’da uygulamaya konmuştur. Ekonomik bunalım ham petrol fiyatlarının 1974 başında ve sonrasında devamlı olarak yükselmesi, Türkiye’nin yoğun ekonomik ilişki içinde bulunduğu ülkelerde ekonomik durgunluk ve enflasyonun birlikte görülmesi nedeniyle önceki bunalımlardan daha ağır bir nitelik taşıyordu (Kepenek & Yentürk, 2001: 152). Planda, kamu yönetiminde demokrasiyi güçlendirici, verimliliği artırıcı düzenlemeler yapılması, halk girişimciliğinin ve kooperatifçiliğin desteklenmesi, işsizliğin yeni önlemler ve projelerle azaltılması, kredi düzeninin üretimi ve toplumsal adaleti destekleyici biçimde yeni bir işlerlik kazanması amaçlanmaktadır (DPT, 1977: 4). Türkiye bu dönemde %8,2 olarak belirlediği büyüme hedefinin çok altında kalarak %2,4 büyüme gerçekleştirmiştir. Yatırım, tasarruf, ithalat, ihracat alanlarının tümünde Kore’den çok daha kötü performanslar sergilemiştir.

Kore Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda GSMH’de %9,2’lik büyüme ihracat oranının artışı ve dış ticaret açığının giderilmesini hedeflemiştir. GSMH’de artış %5,7 oranında gerçekleşip hedeflenenin altında kalmıştır. Plan hedeflerinin yeni dış krediler olmaksızın finanse edilmesi, büyüme hızındaki bu yavaşlama sebebiyle pek mümkün olmamıştır. Büyüme hızını yavaşlatan bazı iç ve dış etkenler meydana

gelmiştir. Bunlardan ilki uzun süre boyunca ülkeyi istikrar içinde yöneten, ülkenin hızlı bir şekilde kalkınmasını ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını hedefleyen başkan Park'ın Kore Merkezi İstihbarat Teşkilatı tarafından 1979'da düzenlenen bir suikastle öldürülmesidir. İstikrarın bozulmasıyla ortaya çıkan kaos, ekonomide aksaklıklara ve yüksek enflasyona neden olmuştur. İkincisi ise Filipinler ve Çin gibi ucuz emekle üretim yapan ülkelerin ortaya çıkışı, ülke içinde ücret artışları yüzünden rekabet gücünün gerilemesidir. Son olarak Kore'de 1979'da yaşanan ikinci petrol şoku bir anda petrol maliyetlerinin aşırı artışına neden olmuştur. İmalat sanayilerinin gelişimi için gerekli olan hammaddenin sağlanmasında çeşitli güçlükler meydana gelmiştir (Demir, 2006: 122-123).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde Türkiye ve Kore siyasi olarak benzer süreçlerden geçmektedir. Kore on dokuz yıl ülkeyi yöneten Başkan Park'ın uğradığı suikast sonucu ölmesi ile siyasi bir istikrarsızlık yaşarken, Türkiye, içinde bulunduğu siyasi tıkanıklığı 1980 askeri müdahalesi ile aşmaya çalışıp, devam eden üç yıl süresince askeri hükümetle yönetilmiştir. Kore dış borç yükünün artması nedeniyle, dış tasarrufların azaltılması ve 1970'lerde başlatmış olduğu Ağır ve Kimya Sanayii hamlesinin ithal malzemeye dayalı gereksinimlerini karşılama ikilemi arasında kalmıştır. Diğer yandan Türkiye, ithalatın sürekli artışı ve ihracatta amaçlanan seviyeye ulaşılamaması nedeniyle ödemeler bilançosu dengesizliklerinin artışıyla karşı karşıya kalmıştır. Her iki ülkede de, siyasi koşullar dikkate alınmaksızın hazırlanan dördüncü beş yıllık kalkınma planları bir dizi yeni ekonomik karar içermekteydi. Türkiye'de Üçüncü plan döneminin sonlarında ekonominin durgunluk sürecine girmesi, enflasyonun yükselmesi, tasarrufların düşmesi ve meydana gelen döviz kıtlığı, dördüncü planın hedefleriyle mevcut kaynaklar arasında uyumsuzluğa neden olmuş ve planın nerdeyse baştan uygulanamaz hale gelmesine neden olmuştur. Nitekim 24 Ocak Kararları ve akabindeki 12 Eylül askeri müdahalesi Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını kesintiye uğratmış, bir manada planlı dönem sona erdirilmiştir. 24 Ocak Kararları sonrasında uygulamaya konulan ekonomi politikası, piyasanın kendi işleyişi ile oluşacak fiyatları tek yol gösterici olarak ilan etmiş ve dört kalkınma dönemi boyunca devam eden kamunun yol göstericiliğine son vermiştir. Kore ise dış tasarruflara olan bağımlılığını azaltmayı

hedeflediğinden yurtiçi tasarrufların plan hedeflerinin altında kalması ve artan ithal malzeme gereksinimi dolayısıyla yeniden yabancı sermaye arayışına yönelmiştir. İki ülke arasındaki farkın ortaya çıktığı asıl nokta, Kore'nin gerçekleştirdikleri nedeniyle dış kaynak arayışı içerisinde olmasına karşın Türkiye gerçekleştiremedikleri nedeniyle aynı kaynak arayışında olmasıdır (Gönel, 1997: 7-8). Güney Kore ile Türkiye'nin Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ulaşmak istediği hedefler ve ortaya konulan performanslar Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 4. Türkiye-Güney Kore Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması

	Hedefler		Performans	
	Kore	Türkiye	Kore	Türkiye
Büyüme (%)	9.2	8.2	5.7	2.4
Yatırımlar / GSMH	26.2	23.0	30.7	19.0
Yurtiçi Tasarruf / GSMH	24.2	-	23.5	17.2
Yurtdışı Tasarruf/ GSMH	2.0	-	5.9	3.4
İhracat (Milyon Dolar)	20.242	-	20.671	5.728
İthalat (Milyon Dolar)	18.872	-	24.299	9.235

Kaynak: (Gönel, 1997: 7)

4.1.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1982-1986)

Kore'nin Beşinci Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planı'nda hassas makineler, elektronik ve bilişim gibi teknoloji yoğun sanayi kollarına, dünya pazarlarında talebi yüksek olan gelişmiş teknoloji ürünlerinin ihracatına önem verilmiştir. Güney Kore, bu plan dönemde kronik cari işlemler açığı problemi hakkında önemli ilerlemeler kaydetmiş, 1986 yılında 5 Milyar Dolar civarında cari işlemler fazlası vermiştir. Japon Yeni'nin değerlenmeye başlaması bu fazlanın meydana gelmesinin en önemli nedenidir. 1985 yılı itibariyle ve birtakım mallarda uluslararası pazar payı Güney Kore'ye geçmeye başlamıştır ve bu durum 1990'lı yıllara dek devam etmiş 1990 yılından itibaren yeniden bir cari işlemler açığı problemi ortaya çıkmıştır (Aytekin, 2015: 70).

Kore'de 1980'lerin başında meydana gelen ekonomik ve politik krizler ekonomik büyümeyi yavaşlatmış, dış borçları artırmış ve enflasyon oranlarını

yükseltmiştir. Bu nedenle Beşinci Kalkınma Planı makro dengeleri sağlayıp, ihracatı büyük oranda artırmayı amaçlamıştır ve dış borç yönetimine de ağırlık verilmiştir. Krizlerin etkisinin azalması ve alınan tedbirler sonucu plan hedeflerine ulaşmıştır. Büyüme oranı %7,5 olarak planlanmışken, %8,7 olarak gerçekleşmiş ve diğer makro göstergelerde de iyileşmeler sağlanmıştır (Sarıay, 2006: 43). Tablo 4.5'te Güney Kore ile Türkiye'nin Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemindeki hedefleri ve performansları gösterilmiştir.

Tablo 4. 5. Türkiye-Güney Kore Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Karşılaştırması

	Hedefler		Performans	
	Kore	Türkiye	Kore	Türkiye
Büyüme (%)	7.6	6.5	9.8	5.0
Yatırımlar / GSMH	31.6	20.3	30.0	24
Yurtiçi Tasarruf / GSMH	27.4	-	27.2	23.3
Yurtdışı Tasarruf/ GSMH	4.2	-1.5	2.6	-2.3
İhracat (Milyon Dolar)	53.0	-	33.9	11.6
İthalat (Milyon Dolar)	55.5	-	29	15.8

Kaynak: (Gönel, 1997: 8)

Türkiye'de 1980 yılı sonrasında hazırlanması zorunlu olan kalkınma planları hazırlanmıştır fakat Kore'nin aksine planlar gerçek manada yürürlüğe girmemiştir. 24 Ocak İstikrar Programı çerçevesinde uygulanan politikalar ihracatın hızla artırılması gerektiğini vurgulamış ve sanayileşmenin karşılaştırmalı üstünlükler kuralına göre yeniden düzenlenmesi dâhil her türlü serbestleştirme yapılmasına imkân tanımıştır. Bu çerçevede 24 Ocak kararlarının içinde planlamaya dair herhangi bir ipucu aramak anlamsız olacaktır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi yapılan radikal değişiklikler sonucunda dış ticarete önemli artışların yaşandığı bir dönem olmuştur. Türkiye'nin yapısal değişiklik imajı vasıtasıyla yeni dış krediler sağlanmıştır ve bu krediler ithal girdi teminindeki sıkıntıları gidererek ekonomiye önemli boyutta canlılık getirmiştir. Bu sayede özel sektörün atıl kapasitesi harekete geçirilmiş ve de dönemin siyasi konjonktürü sonucu ücret ve maaşların düşürülmesiyle, özellikle ihracatta önemli artışlar gerçekleştirilmiştir. 1980 yılında 3

milyar dolar olan ihracatımız %100'e yakın bir artışla 1983'de 5,7 milyar dolara, plan dönemi sonuna doğru da 10 milyar dolara yükselmiştir. Ancak, bu artış büyük ölçüde Türkiye'nin siyasi konjonktürüne bağlı meydana geldiğinden ilerleyen dönemlerde bu denli yüksek artış oranları yakalanamamıştır (Gönel, 1997: 8-9).

4.1.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1987-1991)

Kore'de 1987 yılından itibaren iktisat politikalarında meydana gelen önemli değişiklikler, sübvansiyonların daraltılması, özelleştirmeler yapılması, dış borçlanmanın azaltılması ve döviz kuru rejiminin revize edilmesi olarak sıralanabilir. 1987 ile 1991 yılları arasında uygulanan Altıncı Kalkınma Planı, özel girişime yönelik yapısal reformlar yoluyla Kore ekonomisinde rekabet gücü ve verimliliği artırmayı hedeflemiştir. Sovyetler Birliğinin dağılması, Kore'nin Birleşmiş Milletlere üyeliği, kişi başına düşen gelirin 7000 dolar seviyesini aşmasından sonra, 1992 ile 1996 arasında uygulanan Yedinci Plan, özel sektöre ağırlık vermiştir. Verimli bir ekonomiye ulaşmak için, yönetimde inovasyonu ve sağlam iş ahlâkını amaçlayan bu plan ikinci yılına ulaşmadan askıya alınmıştır ve yerini 1993-1997 yılları arasında kapsayan dönemde uygulanması amaçlanan Beş Yıllık Yeni Ekonomi Planına bırakmıştır. Aynı zamanda sonuncu olan bu Yeni Ekonomi Planı, ekonominin daha önce olduğu gibi hükümet tarafından yön verilmeyeceğini ya da yönetilmeyeceğini, bundan sonra Güney Kore halkının aktif katılımını ve yenilikçi ruhunu hedef olarak yapılacağını belirtiyordu. Bununla birlikte sadece bütçe alanında değil, ekonomi, idari, ahlâkı vb. alanlardaki yapılan reformların önemini belirtiyordu. Planda belirtildiği şekliyle amaçlanan hedef, 1997 yılı itibariyle Güney Kore'yi sanayileşmiş ülkeler çitasına getirmektir. Ekonomik planların yaptırım etkisi her yeni planla eksilmekle birlikte, Altıncı Plan Güney Kore vatandaşının düşüncesinde ve gözünde hala gücünü, etkisini koruyordu. Ancak kalkınmanın belli bir hedefe ve aşamaya ulaşmasıyla, ekonomi yönetimi, konumunu ekonomi yönetimine makroekonomik politikanın aracılığıyla bıraktı. 1997'den itibaren planlı dönem son bulmuştur. Sonuç itibariyle, 1987-1997 yıllarında GSYH, bir önceki plan yıllarında olduğu gibi ortalama % 8 oranında artmıştır (Öz, 2008: 12). Tablo 4.6'da Türkiye ve Güney Kore'nin Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planları dönemindeki hedefleri ve

gerçekleştirdikleri performanslar incelenmiştir. Güney Kore hedeflerini aşarken, Türkiye başarısız olmuştur.

Tablo 4. 6. Türkiye-Güney Kore Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planları Karşılaştırması

	Hedefler		Performans	
	Kore	Türkiye	Kore	Türkiye
Büyüme (%)	7.2	7.0	10	-6.1
Yatırımlar / GSMH	30.7	25.7	34.5	21.9
Yurtiçi Tasarruf / GSMH	32.3	30.7	36.5	23.1
Yurtdışı Tasarruf/ GSMH	-1.6	-4	-2.3	-5
İhracat (Milyon Dolar)	54.4	22.4	69.6	18.1
İthalat (Milyon Dolar)	49.6	28.0	76.6	23.7

Kaynak: (Gönel, 1997: 10).

Türkiye’de hayata geçirilmesi hedef alınan değişikliklerin yanı sıra zamanla yaşanan ağır ekonomik sorunların sonucu olarak, kısa soluklu stabilizasyon problemleri sahneye çıkmıştır. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da uygulanması amaçlanan ilk olan makroekonomik plan modeli Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994) uygulanmışsa da, yaşanan sorunları var olan kalkınma planları çizgisinde çözüme kavuşturmak, gerçekte kalkınma planlarının yatırım planlarını ve projelerini ortadan yok etmek anlamına gelmiştir. 1980 sonrasında başlayan durum gün geçtikçe yerleşik bir durum haline gelmiştir. Bu durum sonuç olarak Türkiye’nin problemlerini hep kısa zamanda çözüme kavuşturma alışkanlığını yer edindirmiştir. Ama önceden de belirtildiği gibi gerçek manada değişikliklere ulaşılmamış olması ve kısa zamanlı düşünce durumu Türkiye ekonomisinde yaşanan iç ve dış durumların dengesinde hızlı bir bozulmaya sebep olmuş, sonuç olarak da altıncı plan dönemi ekonomi piyasasında yaşanan ciddi bir krizle son bulmuştur. 1980’li yılların başından itibaren söz edilen reformların son bir kez daha gündeme gelmesiyle 1994 Ekonomik Önlemler Uygulama Planı uygulamaya konmuştur (Gönel,1997: 9-10).

4.1.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı BYKP (1992-96)

1992-1996 yıllarında yaşanan kalkınma planı döneminde iktisadi gelişme devam ettirilmiş ama 1997 yılının sonlarında yaşanan Asya Krizi'nin etkileriyle 1980'den itibaren ilk kez ekonomide % 6 düzeyinde küçülme yaşanmıştır. Bu ekonomik krizde Asya ülkelerinin çoğunda yaşanan yabancı yatırımcıların fonlarını büyük miktarlarda ani bir şekilde çekmeleriyle söz konusu ülkelerin ekonomisinde sarsıcı etkiler meydana getirmiştir. Güney Kore diğer ülkelerden hızlı bir şekilde krizden kurtulmayı başarmıştır ve bununla birlikte 2000'li yıllardan sonra büyüme potansiyelinde kalıcı bir yavaşlama yaşamıştır. Örneğin 2001-2009 yıllarında büyüme hızı %4,4'lere kadar azalmıştır. Bu azalmada 2008-2009 yıllarında Amerika'da yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen küresel krizin etkisi büyüktür. Aynı dönemde yaşanan işsizlik de kriz nedeniyle ilk kez 1998 yılında tavan yaparak %7'lere yükselmiş, daha sonrada 2002-2015 yıllarında %3,3'lere çekilebilmiştir (Çetin & Karadaş, 2018: 100). Güney Kore'nin kalkınma planları hedeflenen amaçları ve uyguladığı temel politikalar Tablo 4.7'de kısaca özetlenmiştir. Bu tabloya göre Güney Kore kalkınma planları boyunca doğru reformlarla ekonomiyi geri kalmış ülkelere, gelişmiş ülkeler sınıfına sokmuştur.

Tablo 4. 7. Güney Kore'nin Kalkınma Politikaları

PLANLAMA DÖNEMLERİ	HEDEFLER	TEMEL POLİTİKALAR
1. ve 2. Beş Yıllık Ekonomik Plan (1962-1971)	<ul style="list-style-type: none"> Ekonominin kendi kendine yeterli olabilmesi için gerekli altyapıları sağlamak Ekonomide büyümeyi sağlamak	<ul style="list-style-type: none"> İhracata dayalı büyüme modeli, hafif sanayi ve ithal ikamesi üzerinde yoğunlaşan politikalar
3. ve 4. Beş Yıllık Ekonomik Plan (1972-1981)	<ul style="list-style-type: none"> Sanayi yapısında modernizasyonun sağlanması İthal ikameci politikalarının etkinliğini ve teknolojik verimliliği sağlamak	<ul style="list-style-type: none"> Ağır sanayi ile kimya sanayisinin desteklenmesi Sosyal sermaye yatırımlarının genişletilmesi

5. ve 6. Beş Yıllık Ekonomik Plan (1982-1991)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gelişmiş bir ekonomi temelinin oluşturulması ▪ Sanayi kollarının rekabet gücünün artırılması 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ İstikrarlı ve dışa açık bir ekonomik sistem oluşturmak ▪ En son teknolojiye olan ilginin artmasıyla, hükümet liderliğindeki Ar-Ge desteği gibi teknolojik yatırımlara yoğunlaşma
Beş Yıllık Yeni Ekonomik Plan (1992-1997)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Globalleşme ve liberalizasyona geçilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Global ekonomi ve liberalizme geçiş için gerekli olan reform politikalarının uygulanması

Kaynak: (Hong, 2010: 26-27)

4.2. Güney Kore ve Türkiye'nin Kalkınmasında Başlangıç Koşulları ve Uzun Dönemli Büyüme

Angus Madison'a göre ülkelerin büyümesini açıklamada etkili dört ana faktör vardır. Bunlar; (a) Teknolojik ilerleme (b) İnsan becerisinde, organizasyon yeteneğinde, eğitimde iyileşme, (c) Teknik ilerlemenin somutlaştırılması hususunda gerekli fiziki sermayenin biriktirilmesi ve (d) Ulusal ekonomilerin birbirleri ile mal ve hizmet ticareti, yatırım girişimcilik gibi yollarla etkileşimidir. Madison'a göre ekonomik büyüme ile ilgili ayrıca üzerinde durulması gereken konular ölçek ekonomileri, yapısal değişim, doğal kaynakların bolluğu ve kıtlığıdır (Madison, 1995).

Türkiye'nin milli geliri 1889-1914 dönemi arasında ortalama olarak %2 hızla büyümüştür ve aynı dönemde kişi başına gelir %1 civarında artış göstermiştir. Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında ciddi gelir kayıpları yaşanmıştır. Madison'ın Historical Statistics çalışmasındaki istatistiklere göre 1923 yılında kişi başına düşen gelir 1913 yılındaki gelirin %60'ı düzeyindedir ve 1913 yılındaki gelir düzeyine 1929 yılına kadar ancak ulaşılabilmiştir. 1930 ile 1939 yılları arasında

nispeten hızlı gerçekleşen büyüme İkinci Dünya Savaşı nedeniyle azalmıştır. 1930'lu yılların sonunda gerçekleşen kişi başı gelir seviyesine 1950'li yılların başına kadar ancak ulaşılabilmiştir. 1950 yılında gerçekleşen kişi başı gelir, 1940 yılında gerçekleşen değer altında kalmıştır ve bu on yılda yaşanan ortalama yükseliş %0,2'dir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Türkiye'de yaşanan gelir artışı devamlı duruma gelmiş ve kişi başı gelir azalışı yaşanan birkaç kriz durumu ile sınırlandırılabilmiştir. Gelirdeki artış hızı 1950-1960 yıllarında %3,4 ve 1960-1969 yıllarında %3,3 olarak gerçekleşmiştir. 1960-1980 yılları ortalama %3 gelir artışı olduğu görülürken 1980-2000 yılları ortalaması %2,6'ya düşmüştür. 1932 yılında kişi başı gelirin değişmediği görülmektedir. 1933 yılıyla beraber artış yeniden hız kazanarak 1937 yılında, 1930 yılındaki düzeyin %45 üzerine kadar çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı döneminde kişi başı gelir azalmış ve 1944 yılında 1937 yılındaki oranın %10 altına kadar düşmüştür. 1945 Japon işgalinin sona erdiği yılda ise ekonomide ciddi bir çöküş yaşanmış ve kişi başı gelir 1944 yılındaki oranın %46'sı kadar azalmıştır. 1947 yılından itibaren tekrar yükselmeye başlamış olan kişi başı gelir, 1954 yılında 1917 yılındaki düzeye anca erişebilmiştir. 1954-1963 yılları arasında toplam artış yavaşlamıştır. Kişi başı gelirdeki artış 1964 yılından itibaren hızlanmıştır. 1950-1973 döneminde %5,2, 1973-92 yıllarında ise %6,9'a ulaşmıştır. 2000 yılındaki kişi başı gelir yaklaşık 1913 yılının 17, 1937 yılının 10 ve 1973 yılının ise 5 katı düzeyindedir. Kore ve Türkiye'nin 1913-2000 yılları büyüme oranları karşılaştırıldığında, 1913-1960 arasında Türkiye'nin, 1960-2000 arasında da Kore daha hızlı büyümüştür. 1913-1960 yıllarında kişi başı gelir artışı Türkiye'de %85 olurken, Kore'de ise %35 düzeyinde seyretmiştir. 1960-2000 yıllarında ise kişi başı gelir Türkiye'de üç kat artarken, Kore'de 13 kat artmıştır (Günay, 2005 70-74).

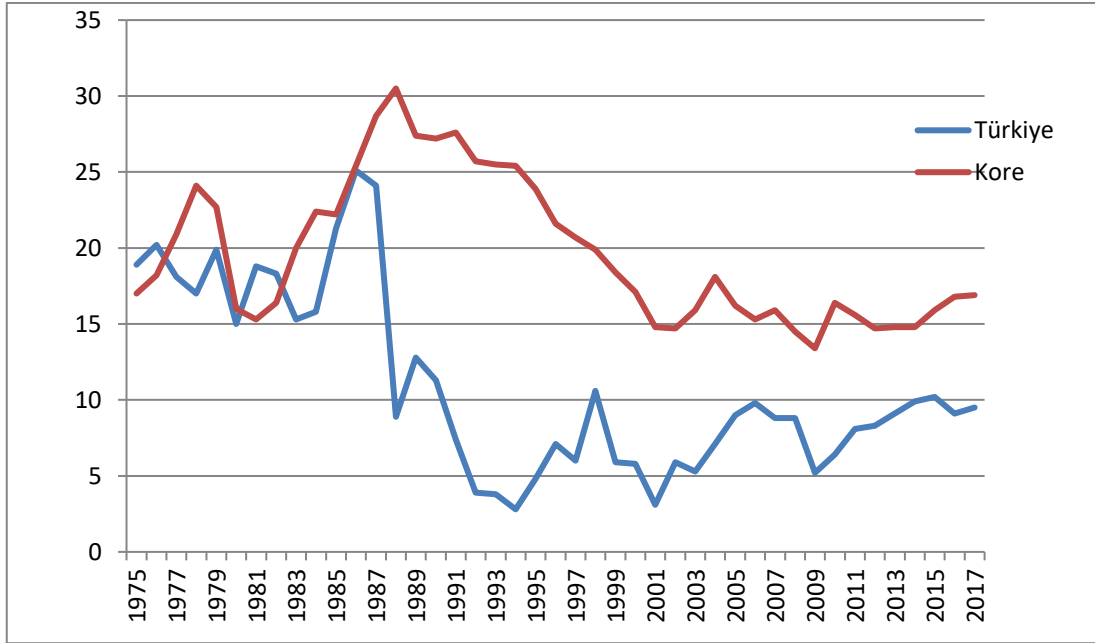
4.2.1. Sermaye Birikimi

Mevcut gelirin bir bölümünün, gelecekteki gelirin ve üretimin yükseltilmesi amacıyla tasarruf edilmesi ve yatırıma dönüştürülmesi *sermaye birikimi* olarak adlandırılmaktadır. Kalkınmanın temel dinamiklerinden biri olan sermaye birikimindeki yetersizlik ekonomik, teknolojik, siyasal, sosyal bakımdan ülkelerin geri kalmasına neden olan en önemli faktörlerden biridir. Gelişmekte olan ve

azgelişmiş ülkelerde sermaye birikimi hususunda iki önemli problem mevcuttur. Problemlerden ilki, gelişmiş ülkelerde toplam tüketim harcamalarının GSYH'ya oranının %50 gibi bir değer alırken, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu oranın %75 seviyesini aşmasıdır. Bu durum ülkelerde temel ihtiyaçların, kişi başı gelirin büyük kısmına karşılık gelmesinden kaynaklanmakta ve ülkelerin ciddi tasarruf sorunu ile karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Geri kalmış ülkelerde sermayenin birikim ve yatırıma dönüşmesi de uzun bir süreç gerektirdiğinden ülkeler arasındaki gelişmişlik farkları varlığını daima sürdürmektedir. İkinci problem, bu ülkelerdeki yetersiz sermaye talebidir. İnsanların düşük reel gelire sahip olması düşük taleplere, bu durum da pazarın ancak belli sınırlar içinde bir büyüklüğe ulaşmasına yol açmaktadır. Girişimcilerin kısıtlı pazara yatırım yapmak istememesi nedeniyle sermaye talebinin düşük gerçekleşmesi, üretimin verimliliğini ve reel geliri azaltmaktadır. Bu sürecin birbirini besleyen her bir adımı bir kısır döngü oluşturmakta ve tasarruflar ile sermaye birikimi, ulaşması gereken noktaya bir türlü ulaşamamaktadır (Çelik M. Y., 2009: 79-80); (Han & Kaya , 2004:49-50).

Ülkelerin büyüme durumlarındaki hızları, sahip oldukları fiziki sermaye durumunu nicelik ve nitelik açısından hangi hızla arttırabildikleri ve ne kadar etkin kullanabildikleriyle ilişkilidir. Yani büyüme sorununun temelinde, kaynak bulma ve bu kaynağı etkin kullanabilme problemi yatmaktadır. Türkiye'de ve Kore'de büyümeyi etkileyen en önemli değişkenin yatırımlar ve tasarruflar olduğu söylenebilir (Günay, 2005: 62-64). İki ülke için yıllara göre GSMH içinde net tasarruf oranı Grafik 4.1'de gösterilmiştir. Buna göre 1970'li yılların ortalarında Türkiye'de GSMH'nın %20'lik kısmı tasarruflara ayrılırken, Kore'de bu oran %18 civarındadır. 1985 yılına kadar birbirine yakın seyreden oranlar, bu yıldan sonra Kore lehine yükselmiştir. 1975-2017 yılları arasına bakıldığında, tasarruf oranı bakımından Kore belirgin biçimde daha başarılı bir performans sergilemiştir. Kore'de tasarruf oranlarında meydana gelen artışın en önemli nedenlerinden biri, ekonominin hızla büyümesi ve büyüme modelinin yüksek kârlılık sağlayan ihracata dayalı büyüme modeli olmasıdır (Sinan & Eser, 2018: 293).

Grafik 4. 1. Türkiye ve Güney Kore’de Tasarruf Oranı (1975-2017, GSMH’nın Yüzdesi)

Kaynak: Dünya Bankası,

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNS.ICTR.ZS?end=2018&locations=KRTR&start=1975&view=chart> (Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2019).

Türkiye ile Kore arasında sermaye birikimi ve küresel markalara sahip olma konusunda bugün Kore’yi dünya devi yapan ve Türkiye’nin ilerlemesi önünde büyük engel olan ciddi farklılıklar vardır. İki ülke 1967 yılında, kitle üretimine dayanan, fordizmin simgesi olan, temel girdisi demir ve çelikten oluşan, sanayisi gelişmiş ülkelerin sembolü olan otomotiv sanayileri alanında, paralel bir oto üretim sürecinden geçmişlerdir. Hyundai ile Koç birbirinden bağımsız olarak, SKD (Semi-Knocked-Down) ve CKD (Completely-Knocked-Down) Üretimi adı verilen yarı yarıya veya tamamen demonte parçaların farklı bir ülkede montajlandığı bir sistemle 1967 yılında Ford’dan alınan parçalarla ilk arabalarını üretmişlerdir. Koç bu yöntemle Anadol model bir otomobil üretmiş, ardından FIAT ile beraber Bursa’da lisans anlaşması altında 124 ve 131 modelleri ile kuş adlarını verdiği arabalarla üretim sürecine devam etmiştir. Ancak iç piyasalarda ve gümrükte yüksek kâr marjları ile çalıştığı için kendine özgü bir TOFAŞ modeli oluşturma çabası içine girmemiştir. Hyundai ise 1970’li yıllarla beraber SKD ve CKD üretiminden ziyade, kendi oluşturmak istediği model üzerine çalışmalar yapmıştır. Lisans anlaşması altında bir otomobil üretmekten çok daha zor olan bu süreç için, 1973 yılında

Kore’de devlet tarafından uzun dönemli bir plan hazırlanmıştır. Türkiye bu gelişmelerin yaşanmamasında, devletin firma bazında üretim ve ihracat için baskı yapmamasının ve gerekli mali desteği sağlamamasının rolü büyüktür. Kore’de plana göre hükümet mevcut 4 otomotiv firmasının ülkede montaj yapmasına son vererek, Kore Malı aile tipi bir araç yapılması için çalışmalar hazırlanması talimatını vermiştir. Yerli modelin 2000 dolarlık üretim maliyetini aşmaması, minimum %95 oranında yerli parça içermesi ve motor hacminin 1500 cc’den daha küçük olması hükümet tarafından konulan belli başlı kıstaslardır. Firma mühendisleri, oldukça zorlayıcı bu koşullar altında literatürde oto tasarımı üzerine yapılan tüm çalışmalara hâkim olmuş, 5 ülkeden 26 firma ile çalışarak çeşitli teknolojiler ithal etmiş, İtalya’da eğitimler alarak Hyundai’nin tasarım bölümünün temellerini atmışlardır. 1975 yılında ilk yerli model olan “Pony” piyasaya sürülmüştür. Bu gelişme Kore’yi Japonya’nın ardından Asya’nın ikinci bağımsız üreticisi haline getirmiştir. Petrol krizi nedeniyle ortaya çıkan küçük araba gereksinimi Pony modelinin Asya, Avrupa ve Ortadoğu’da 62.592 adet satılmasını ve Hyundai’nin dünya firması olmasını sağlamıştır (Türkcan & Pak, 2001: 6).

4.2.2. Nüfus, İşgücü Artışı ve Eğitim

Nüfus büyüklüğü açısından 1960-1980 yılları arasında Kore ile Türkiye arasında büyük bir fark olmamakla beraber, 1980 yılı sonrası Türkiye’nin nüfusunun hızlı artması aradaki farklı açmıştır. 2018 yılında Türkiye’nin nüfusu 82 milyon kişiyi aşarken, Kore’nin nüfusu 51,6 milyon düzeyinde kalmıştır. Kişi başına düşen gelirin Türkiye’de düşük olmasına etki eden birçok faktör olsa da, şüphesiz en önemlilerinden biri, nüfusun artış hızıdır. Öte yandan 1960 yılı sonrasında iki ülke arasında sağlık, eğitim ve kentleşme gibi bazı özelliklerin dikkate değer biçimde farklı olduğu görülmektedir. Kore toplumu Türk toplumuna nispeten daha eğitimlidir. Türkiye’nin eğitim göstergeleri 1960 yılı öncesinde ve sonrasında Kore’den geri kalmıştır. Bu bağlamda Kore toplumunda okur-yazarlık, okullaşma ve ortalama eğitim süresi Türkiye’ye göre daha yüksektir (Günay, 2005: 63-64). Günümüze bakıldığında Türkiye’de okuryazarlık oranı %98 seviyelerine ilerlemiş olsa da, iyi eğitilmiş işgücü eksikliğinin yansımaları beşeri sermayenin niteliği

bakımından Türkiye için sorun olmaya devam etmektedir. Eğitim kalitesinin Türkiye için düşük seviyede kalmasında en önemli faktörlerden biri, eğitim sistemi konusunda ortak bir standarda ulaşamaması ve hükümetler değişikçe eğitim sisteminin sık sık değişikliğe uğratılmasıdır.⁴ 2002 yılından günümüze dek gerekli altyapıların sağlanıp sağlanmadığına bakılmaksızın 16 kez değişen eğitim sistemi eğitimin kalitesini negatif etkilemiştir.

Beşeri sermaye, stratejik bir önem taşıdığı günümüz koşullarında, fiziki sermaye ile bütünlük oluşturabilmesi için verimli ve etkin biçimde kullanılmalıdır. Değerlendirilemeyen beşeri sermaye daha tatminkâr sonuçlar elde ederek çalışabildiği, daha verimli olduğu ülkelerde yaşamayı tercih edip, beyin göçüne sebebiyet verebilir. Ciddi zorluklarla yetişen bilim insanlarının ülkemiz için çalışmadan, maliyetsiz biçimde yabancı bir ülkede çalışmasına yani beyin göçüne sebebiyet verecek şartların oluşmasına imkân verilmemelidir. Bugün Türkiye’de yaşayan gençlerin birçoğunun hayali yurtdışında üniversitelerde eğitim almak ve daha iyi şartlarda çalışmaktır. Kaliteli eğitim ve teknolojiye verilen ağırlığın yanı sıra yurt içinde çalışmayı cazip kılacak ve beyin göçü almayı sağlayacak şartlar sağlanmalıdır. Bilim ve teknoloji konularında gerekli stratejik planın oluşturulabilmesi için ilk olarak uygulanabilir bir acil eylem planı, bir yol haritası belirlenmelidir. Gelecek 30 yıl içinde dünyanın, günümüzde mevcut tanımı bulunmayan 60 kadar yeni meslek türü ile tanışacağı tahmin edilmektedir. Yeniçağın gerisinde kalmamak için yeni ve rasyonel eğitim modellerinin uygulanması gerekmektedir (Aksu, 2018: 2639).

Her yıl dünya çapında 99 ülkede 20 bini aşkın üniversiteyi belli başlı kriterlere göre sıralayan uluslararası kuruluş Center for World University Rankings (CWUR) küresel anlamda yapılan en geniş akademik değerlendirme niteliği taşımaktadır. Eğitimin kalitesi, öğretim kadrosunun niteliği, yüksek kaliteli yayın miktarı, araştırma miktarı, üniversite tarafından yayımlanan makalelerden yapılan alıntılanma sayısı, üniversitelere dışarıdan etki ve mezunların iş bulma oranı gibi 7 farklı kategoride sıralama yapılmaktadır. Kuruluşun verilerine göre ilk 500 üniversite

---

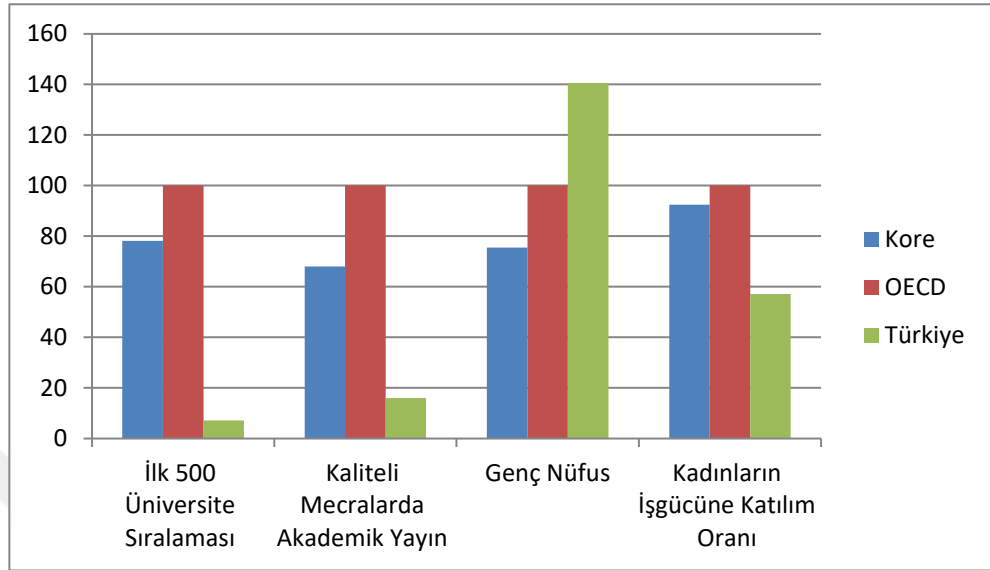
⁴ Nitekim Cumhuriyet tarihi boyunca en fazla bakan değiştiren bakanlığın Milli Eğitim Bakanlığı olması bu anlamda manidardır.

sıralamasında 2014, 2015, 2017 yıllarında ülkemizden yalnızca Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) yer alırken, son yıllarda ODTÜ de yerini kaybetmiş ve hiçbir Türk üniversitesi sıralamaya girememiştir. Ülkemiz üniversitelerinin bu sıralamada giderek alt sıralara düşmesi de eğitim reformlarına ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. İlk 50 sırada Güney Kore'den bir üniversitenin yer alması Güney Kore Türkiye karşılaştırmasında Kore'nin üstünlüğünü ortaya koymaktadır (Eğilmez, 2019).

Üniversitelerin akademik mecralarda yapılan kaliteli yayınları konusunda Grafik 4.2'den de görüleceği üzere, Türkiye hem Kore'nin hem de OECD ülkeleri ortalamasının oldukça altındadır. Bu göstergeler üniversitelerin sayısından çok eğitim kalitelerinin artırılmasının önemini vurgulamaktadır. Bir ülkede eğitime ayrılan kaynaklar kalkınma amacıyla yapılan yatırımlar olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'de 2019 yılı itibarıyla beklenen eğitim süresi 15,2 yıl, ortalama okul yılı 8 yıl, 15 yaş üstü okuryazarlık oranı %95,6'dır. GSYH içinde eğitim harcamalarına ayrılan pay ise %4,4 oranındadır. Güney Kore'de ise beklenen eğitim süresi 16,5 yıl, ortalama okul yılı 12,1 yıl, okuryazarlık oranı %97,9'dur. GSYH içinde eğitim harcamalarına ayrılan pay %5,1'dir. Öte yandan, eğitim kalitesi konusunda önemli bir gösterge de, Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)'dır. OECD tarafından 35'i OECD üye ülkesi olmak üzere 72 ülkenin katılımıyla yürütülen PISA sıralamalarına göre okuma, bilim ve matematik alanlarında Türkiye son 25 ekonomi içinde yer alırken, Kore ilk 10 ekonomi içinde yer almaktadır (UNDP, 2019).

Ülkemizin genç nüfusu Kore ve OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında ciddi derecede yüksektir. Gerekli üretim artışının sağlanamadığı koşullarda, artan nüfusun ihtiyaçları karşılanamayacak ve kişi başı gelirden ve hayat kalitesinde azalma yaşanacaktır. Ancak Türkiye'nin genç nüfusu doğru eğitimle donanımlı hale getirilirse üretim miktarı artacak, nüfus eğitilmiş işgücü haline gelecektir. Ekonomide üretimi artırmak için önemli faktörlerden biri de, kadınların iş gücüne katılımıdır. Türkiye bu konuda da OECD ve Kore'nin gerisinde yer almaktadır. Kadınların eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve işgücüne katılması bir toplumda hayati önem taşımaktadır. Çünkü kadın eğitilirse eğitim ve gelecek nesiller için umut vadedebilir.

Grafik 4. 2. Üniversiteler, Akademik Yayın, Nüfus ve Kadının İşgücüne Katılım Oranı OECD Endeksi 2016 (OECD=100)

Kaynak: OECD, <https://data.oecd.org/pop/young-population.htm>, The World Bank <https://data.worldbank.org/?locations=KR-TR-OE>, Innovation Policy Platform, <http://innovationpolicyplatform.org/STICharting/benchmark.htm?iso=KR> (Erişim Tarihi: 18 Ağustos 2019).

4.2.3. Teknolojik Gelişme ve Ar-Ge Faaliyetleri

XX. yüzyılın ortalarından itibaren başdöndürücü biçimde ilerleyen teknoloji günümüzde nano-teknolojik ürünlerle, buluş ve patent sayılarının yüksekliği ile ülkelerin ekonomik kalkınma ve büyüme deneyimlerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Günümüz dünyasında büyüme hızı öyle yüksek bir seviyeye ulaşmıştır ki, XXI. yüzyılda gerçekleşecek ilerlemenin 100 yıllık bir teknolojik ilerleme olmaktan ziyade, bir önceki yüzyılın yaklaşık 1000 katı büyüklüğe ulaşacağı öngörülmektedir. Bu yenilik hızının ülkeler arasında niçin farklı olduğu üzerine araştırmalar yapan Henry Ergas'a göre ülkelerdeki mevcut sanayi yapısı, bilimsel araştırmalara firmaların katkısı, toplumda devamlı yenilik talep eden bilinçli, teknoloji hayranı ilerici bir tüketici grubunun talebi sürekli tetikleme ve bilimsel çalışmalara ayrılan bütçeler, farklılıkların nedenleri olarak gösterilebilir. XVII. yüzyıldan içinde bulunduğumuz yüzyıla dek bilimsel çalışma sayısı üstel büyüme ile 1 milyon katına ulaşmıştır. Teknolojik ilerlemenin önümüzdeki birkaç 10 yılda ise insana ait tüm yetenekleri kapsayacağı ve nihayetinde sorun çözme yeteneği gibi insan beynine has, duygusal zekâ ve etik davranışlar ile donanımlı olmanın yanında

makine zekâsının teknoloji üreteceği bir sürece geçilmektedir (Aksu, 2018: 2637-2640). Ülkelerin bu sürece uyum sağlamaları için teknoloji ve Ar-Ge konusunda gerekli altyapıyı hazırlamaları büyüme yarışında hedeflerini gerçekleştirebilmeleri için oldukça önemlidir.

Teknoloji konusunda lider ülkelerde biri olan Güney Kore'de teknoloji politikaları 1960-1980 yılları arasında yabancı teknolojiye sahip olmak ve onu kullanmada uzmanlaşmak olmuştur. Bu dönemin başlangıcında genellikle ithal edilen mallar taklit edilerek tekrar üretilmeye çalışılmıştır ve üretim yöntemleri ülke içinde yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. Hükümet bilim ve teknoloji konularının üzerinde durmuş ve desteklemiştir. 1980 dönemi sonrasında serbest piyasa ekonomisine geçilmesi Türkiye'de olduğu gibi Güney Kore'de de ticari liberalizasyon hareketlerine hız verilen, devlet müdahalesinin azaldığı yıllar olmuştur. Türkiye'nin, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında teknoloji ithal etmek ya da üretmek için gerekli ekonomik, sosyal, bilimsel zemine sahip olmaması bu alanda gelişim ihtimalini zayıflatmıştır. 1980'lerde Türkiye'nin temel eksikliği, teknoloji politikalarının sürekliliğini ve siyasi istikrarı sağlayamaması olmuştur (Çalışır & Gülmez, 2010: 50-53).

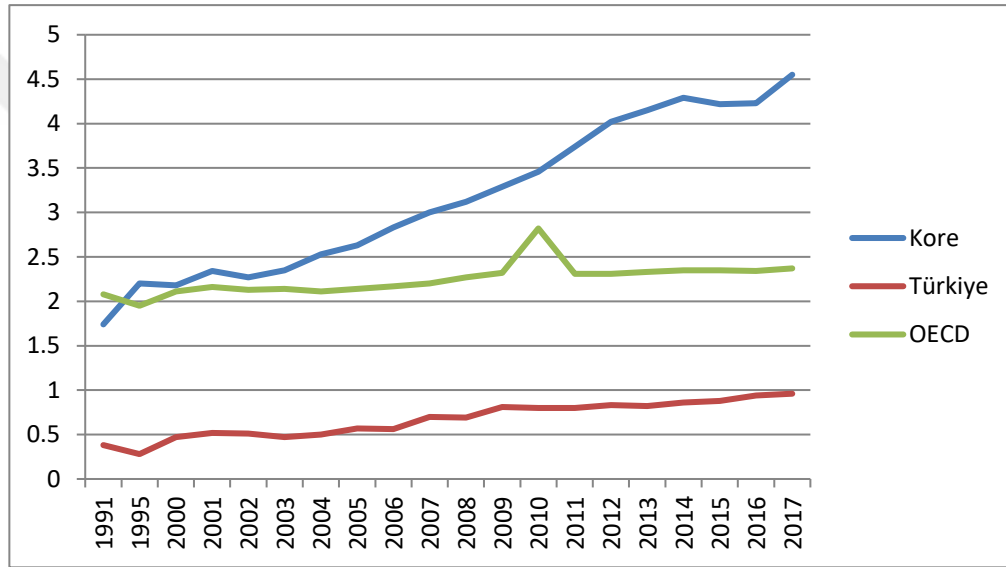
1960'lı yıllarda geç sanayileşen küçük bir ekonomi olan Güney Kore kalkınma yarışında dezavantajlı durumda iken, öncelikle büyük ölçekli firmaları teşvik ederek iç piyasanın küçüklüğünden kaynaklanan ölçek ekonomileri problemlerinden kurtulmuş, uluslararası pazarda rekabet ederek teknoloji transferi ve Ar-Ge alanında avantaj sağlamaya çalışmıştır. Büyük ölçekli bu firmaların devlet tarafından belirlenen iktisat politikalarına uymaları şartıyla fon kaynaklarından yararlanabilmesi ve devletin firmaları ihracat yapmaya zorlaması maliyet ve kalite bakımından başarılı sonuçları beraberinde getirmiştir. Ülkede küresel pazarda rekabet gücüne sahip az sayıda firmaya sağlanan teşvikler ile ölçek ekonomilerinden faydalanabilen, kendi teknolojisi ile üretim yapabilen, Kore'nin kalkınmasında önemli rol oynayan dev firmaların ortaya çıkması sağlanmıştır. Türkiye'de ise firmaların ulusal pazara yönelik çalışmaları ve meydana gelen döviz açığının, borçlanma yoluyla ya da işçi dövizleriyle kapatılması üretim yapısında rekabetçiliğin ortaya çıkmasına engel olmuştur. Korunan ulusal pazara yüksek fiyatlarla satış yapan firmalar, ihracatı

artırma zorunluluğu duymayıp devlet eliyle sağlanan dövizlerden daha büyük pay alma yarışına girmişlerdir. 1970’li yılların sonlarına doğru büyüme, iç piyasada üretim yapan firmalar nedeniyle sürdürülemez hale gelmiş ve ölçek ekonomilerinden yararlanılabilecek boyuta ulaşamamıştır (Günay, 2005: 187-190). Krueger’ın da isabetle vurguladığı üzere, dışa kapalı, rekabet baskısının olmadığı ülkelerde rant kollama ciddi boyutlara ulaşabilmekte, üretim ve yatırım için harcanabilecek kaynaklar korumaların devamını sağlamak için israf edilebilmektedir. Nitekim kayıtsız şartsız korumacılık politikalarının uygulandığı 1960’lı ve 1970’li yıllarda Türkiye’de bu şekilde rant kollama faaliyetleri büyük boyutlara ulaşmıştır (Krueger, 1974).

Kore’de 1980’li yıllarda meydana gelen teknolojik dönüşümle Ar-Ge faaliyetlerinin büyük bir bölümü özel sektör tarafından yapılmaya başlanmış, yeni teknolojiyle üretilen ürünlerin ticareti uluslararası pazarda rekabet fırsatı yaratmıştır. Yakın tarihe bakıldığında ise sürdürülebilir ekonomik büyümenin en önemli argümanlarından biri olan Ar-Ge sisteminin, bütüncül bir inovasyon sistemine eklemlenmesi önem kazanmıştır. Türkiye’de ise bu ilerlemenin yakalanamamasının temel nedeni Ar-Ge çalışmalarının girdi olabileceği bir Ar-Ge zincir yapısının mevcut olmayışıdır. Ar-Ge faaliyetleri, ürünlerin ticarileşmesiyle katma değer sağlamaktadır. Ancak mevcut çalışmaların sanayinin üretim sürecine aktarılamaması nedeniyle Türkiye’de henüz tam manasıyla teknolojik ürünleri ticarileştirmek mümkün olamamıştır. Bu noktada ülkemizde üniversite-sanayi işbirliklerine ağırlık verilmesi ve üniversite eğitimlerinin yatırıma aktarılması hayati önem taşımaktadır. Kore’de Ar-Ge politikalarında stratejik kararlarla bilgi ve iletişim teknolojileri, nanoteknoloji, biyoteknoloji gibi odak sektörlerle yönelik politikaların uygulanması son yıllarda rekabetçilik ve ihracat alanında büyük ilerlemeler kaydedilmesini sağlamıştır. Türkiye’nin de bu gelişmelere paralel olarak, düşük teknolojili, ucuz işgücüne dayanan emek yoğun sektörlerden ziyade, küresel pazarda rekabetçiliğini arttıracak orta ve yüksek teknolojili bir yapıya geçişi önem arz etmektedir (İlgaz, 2018: 88-93).

Yıllar itibariyle Güney Kore ve Türkiye'nin GSYH'sında Ar-Ge harcamalarına ayrılan pay Grafik 4.3'te gösterilmiştir. Güney Kore'nin 1990'lı yılların ortası itibariyle GSYH'sından Ar-Ge için ayırdığı pay OECD ülkelerinin ortalamasını geçmiştir. Türkiye ise bugün bile OECD ülkelerinin 1990'lı yıllarda GSYH'dan Ar-Ge için ayırdığı orana ulaşamamıştır. 2017 yılı itibariyle G. Kore'nin Ar-Ge harcamaları oransal olarak Türkiye'nin yaklaşık dört buçuk katıdır.

Grafik 4. 3. Güney Kore ve Türkiye'nin GSYH'sında Yıllar İtibariyle Ar-Ge Harcamalarına Ayrılan Pay

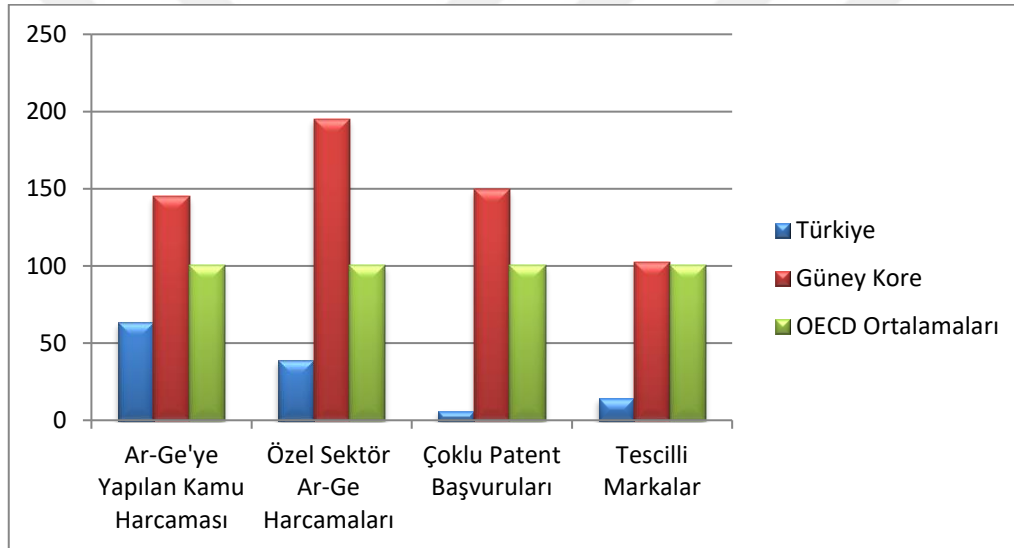
Kaynak: OECD Data, <https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm>, (Erişim Tarihi: 21 Ağustos 2019).

Güney Kore mühendislik alanında yürütülen yoğun çalışmalarla, yüksek Ar-Ge yatırımları ve özellikle eğitim sisteminin geliştirilmesiyle, teknolojinin yalnız kullanıcısı ya da taklitçisi olmamıştır. Üniversite ile sanayinin birbirine entegre edilmesiyle teknoloji meydana getiren bir ülke haline gelmiştir. LG, Kia, Samsung, Hyundai gibi dünyaca ünlü markalar yaratan Kore, Ar-ge faaliyetlerine ayrılan payda dünya sıralamasında 7. Sırada, toplam patent sayısında 4. Sırada, kişi başına düşen patent sayısında ise 2. sırada kendine yer bulmuştur (Şahin, 2017: 12-16).

Tescilli Markalar 2016 baz yılında elde edilen ortalama OECD verileri yardımıyla karşılaştırılmıştır. Verilere göre Türkiye'de kamu sektörü tarafından Ar-

Ge harcamaları daha yüksek iken, Güney Kore’de özel sektör Ar-Ge harcamaları daha yüksektir. Özel sektörün Ar-Ge harcamalarının düşük olması Türkiye’de uluslararası alanda niçin global markalara sahip olmadığı hakkında ipuçları vermektedir. Devletin kamu hizmetlerinin yanında sosyal hizmetler de sunmakla yükümlü olduğu göz önünde bulundurulursa, özel sektör daimi kâr hedefi ile kaynakları daha etkin biçimde kullanacak ve önce ülke içinde daha sonra küresel pazarda rekabet edebilir hale gelecektir. Patent Başvuruları ve tescilli markalar karşılaştırılmasında da Türkiye ile Güney Kore arasındaki fark oldukça büyüktür.

Grafik 4. 4. Ar-Ge Harcamaları, Patent Başvuruları, Tescilli Markalar, 2016 (OECD Ortalamaları=100)

Kaynak: Innovation Policy Platform,

<https://www.innovationpolicyplatform.org/www.innovationpolicyplatform.org/content/koa/index.html>, (Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2019).

4.2.4. Doğal Kaynaklar

Bir ülkenin sahip olduğu doğal kaynak zenginliğinin en önemli göstergelerinden biri kişi başına düşen toprak miktarıdır. Kore toprak büyüklüğü açısından Türkiye’den çok daha küçük bir ülkedir. Türkiye’nin yaklaşık yüzölçümü 780 bin kilometrekare iken, Kore’nin yüzölçümü yaklaşık 99 bin kilometrekaredir. Türkiye Kore’den nüfusça büyük iken, Kore’de birim alan başına düşen nüfusun oranı çok daha yüksektir. Kore’de 1960 yılında kişi başına düşen toprak miktarı Türkiye’de kişi başına düşen toprak miktarının yedide biri kadardır. Kişi başına

düşen toprak miktarı önemli olduğu kadar toprağın niteliği de önemlidir. Niteliğinin önemi tarımsal üretim açısından potansiyelin yüksek olmasıdır. 1960 yılı sonrasında Türkiye’de ekilebilir toprak miktarının %30, Kore’de ise %20 olduğu göz önünde bulundurulduğunda Kore’deki ekilebilir toprak miktarının kişi başına oranının Türkiye’deki orandan az olduğu anlaşılmaktadır. Kore ve Türkiye’de yetiştirilen tarım ürünlerine bakıldığında Türkiye’deki iklim ve bitki örtüsü çeşitliliğinin ürün yelpazesini genişlettiği görülmektedir. Kore’nin Türkiye’den tek zengin olduğu alan balıkçılıktır. Ayrıca Türkiye’nin zengin olduğu maden kaynakları da bulunmaktadır (krom, bakır, kömür ve demir cevheri başta olmak üzere). Kore ise maden bakımından Türkiye kadar zengin değildir ve gerekli hammaddeleri ithal etmektedir. Kore’de bulunan madenler başlıca düşük kaliteli kömür, az miktarda altın ve tungstendir. 1960’lı yılların başında Kore’nin öncül ürün ihracatı 50 milyon dolara bile ulaşmazken, 1960 yılında Türkiye’nin öncül ürün ihracatından elde ettiği döviz 240 milyon dolardır (Günay, 2005: 15-16).

Kore doğal kaynak yönünden çok fakir olduğundan, ülke gıda ve hammadde ihtiyacını dışarıdan karşılamak zorunda kalmıştır. Birincil mal ihracatı, büyüme için gerekli döviz miktarını karşılamayınca sanayiye yönelik ürünleri satma zorunluluğu doğmuştur. Bu durum Kore’nin sanayi ürünleri üretmesinde itici güç olmuştur. Türkiye ise doğal kaynak zenginliklerine, dış yardımlar ve işçi dövizlerin eklenmesiyle ihracatı artırma hususunda Kore kadar istikrarlı ve çalışkan davranmamıştır (Günay, 2005: 188).

4.2.5. Siyasal İstikrar ve Hukukun Üstünlüğü Göstergeleri

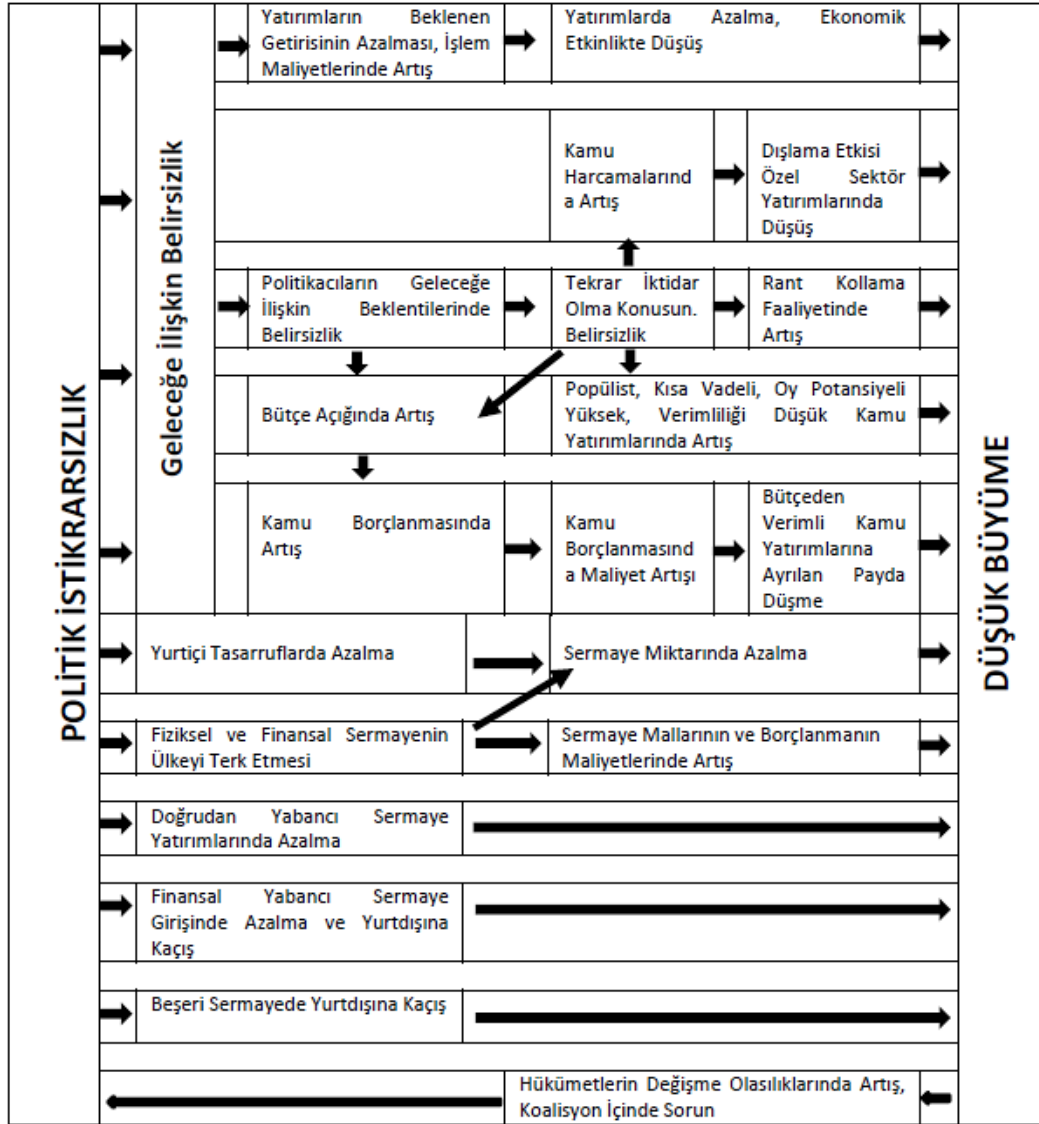
Ekonominin büyüme sürecini yalnız iktisadi faktörlere dayandıran Klasik ve Keynesyen büyüme teorileri, ülkelerin gelir seviyesindeki farklılıklara tatmin edici açıklamalar bulamamış, ardından ortaya çıkan teknolojiyi dışsal ve sabit tutan Neoklasik büyüme modelleri ile yapılan çalışmalar da bu konuyu yeterince aydınlatamamıştır. Bu problem modern büyüme teorilerinin doğuşuna neden olmuş, içsel büyüme teorileri adı verilen modellerle doğrudan iktisadi olmayan bazı faktörlerle gelir düzeyi farklılıkları açıklanmaya çalışılmıştır. Kurumsal yapıların büyüme süreci üzerindeki güçlü etkilerinin ve bu yapıların yalnız demokratik rejimlerle tesis

edilebileceğinin öngörülmesi, politik rejim tipi ve politik istikrarın açıklayıcı değişken olarak kullanılmasına zemin oluşturmuştur (Yalçınkaya & Kaya, 2017: 278).

Siyasal istikrar ve istikrarsızlığın tanımı hususunda literatürde bir görüş birliği bulunmamakla beraber siyasi istikrar, hükümetlerin yönetim sürelerinin uzunluğu, anayasaya dayanan meşru otoriteler, ekonomik ve sosyal politikaların uyumu, yapısal anlamda sistemi tehdit eden unsurların bulunmaması ile sağlanmaktadır. Siyasi istikrarsızlıklar ise 25 farklı gösterge kullanılarak ölçülmektedir. Bu göstergelerden bazıları; devrimler, iç karışıklıklar, kutuplaşma, sivil kargaşalar, savaşlar, seçim sayısı, grevler, siyasi tutuklamalar, suikastlar, büyük çaplı anayasal değişimler, terör eylemlerinin sayısı, rejim değişikliği, etnik ve dinsel gerginliklerdir (Al & Belke, 2018: 272-273).

Ekonomik büyüme üzerinde siyasi istikrarsızlığın olumsuz etkileri ilk olarak yatırım ve üretim üzerinde, sonrasında ise kamu borçları ve kamu bütçesi üzerinde gözlemlenmektedir. Ekonomik risk priminin, siyasi istikrarsızlık nedeniyle artarak borçlanmanın vadesini azaltması, faiz oranları ve maliyetlerde artışa neden olmaktadır. Bu durum, verimli yatırımların kamu bütçesindeki payını azaltmakta, buna karşılık borç ödemelerinin payını yükseltmektedir. Öte yandan özel sektörün yükselen kredi maliyetleri, yatırımların dışlanmasına neden olmaktadır. Bütün bu olumsuz etkenler kamuya ve özel kesime yapılan yatırımların düşmesine, beklenen getirilerin ve ekonomik büyüme potansiyelinin hedeflerin altında gerçekleşmesine yol açmaktadır. Büyümenin daha düşük seviyede gerçekleşmesi sonraki dönemde azalan vergi gelirlerine, dolayısıyla kamu harcamalarında bir finansman sorununa ve daha da büyüyen bütçe açıklarına yol açmaktadır. Şekil 1’de gösterilen, kamu borçlanmasının maliyetinin artmasıyla kendini tekrar eden bu süreç büyüme oranlarının giderek azaldığı bir döngü haline gelmektedir (Yalçınkaya & Kaya, 2017: 279-280).

Şekil 4. 1. Politik İstikrarsızlık - Düşük Büyüme Döngüsü

Kaynak: (Şanlısoy & Kök, 2010: 13)

Türkiye ile Kore'nin büyüme farklılıklarının anlaşılmasına katkı sağlamak üzere siyasi istikrar karşılaştırması yapıldığında bazı çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Türkiye 1923 yılında kurulan bir devlet olarak 2019 yılı itibariyle 96 yaşındadır. Halen görev başında olan hükümetimiz 67. Hükümettir. 96 yılda 67 hükümetin işbaşına gelmiş olması, Cumhuriyet tarihi boyunca bir hükümetin ortalama ömrünün bir buçuk yılı bile bulmadığına işaret etmektedir. Yalnızca bu rakam bile, Türkiye'de siyasi istikrarın olup olmadığı konusunda iyi bir fikir vermektedir. Ekonomik istikrarla ilgili benzer bir karşılaştırma yapmak gerekirse Türkiye ile IMF arasında yapılan ilk "stand by" anlaşması 1961 yılında, son anlaşma ise 2005 yılında imzalanmıştır. Bu

44 yıllık sürede toplam 20 anlaşma imzalanmış, yani Türkiye ekonomisi ortalama 2,2 yılda bir krize girerek IMF desteğine ihtiyaç duymuştur. Türkiye’de istikrarı bozucu en büyük etkenlerden bir de şüphesiz darbeler ve darbe girişimleridir. 27 Mayıs 1960 yılında yapılan ilk darbenin ardından neredeyse her 10 yılda bir darbe girişimlerinde bulunulmuştur. 1960 darbesini 1971 muhtırası izlemiş, ardından 12 Eylül 1980 darbesi meydana gelmiştir. 28 Şubat 1997’de Milli Güvenlik Kurulu tarafından bir postmodern darbe girişimi yapılmış, 27 Nisan 2007’de ise Genel Kurmay Başkanlığı e-muhtıra bildirisi yayınlamıştır. Son olarak 15 Temmuz 2016’da FETÖ tarafından bir darbe girişiminde bulunulmuştur. Darbelerin ekonomik, sosyal, siyasi olarak ülkemize verdiği zararların bilançosu, korkunç büyüklüklerdedir. 1960 yılından itibaren neredeyse her 9 yılda bir demokrasinin kesintiye uğraması ya da yara alması, Türkiye’de siyasi istikrarsızlık sorununu kalıcı hale getirmiş, bu da uluslararası alanda Türkiye’nin atılım yapmasını güçleştiren en önemli faktörlerden biri olmuştur (Acar, 2018: 30 vd.).

1990’lı yıllarda kurulan koalisyon hükümetlerinin ardından 2002 yılında tek bir partinin iktidara gelmesi nispeten bir istikrar sağlamıştır. 1980’li yıllardan günümüze Türkiye’de ekonomik ve politik istikrarsızlıklar yalnız yurtiçinde gerçekleşen problemlere bağlı değil, özellikle komşu ülkeler ve içinde buldukları karışıklıklardan ve diğer ülkelerle kurulan ilişkilerden de kaynaklanmaktadır. 2000’li yılların son döneminde meydana gelen toplumsal ayrışma ve siyasal bir kutuplaşma, istikrar konusunda negatif beklenti yaratmaktadır. Yapılması gereken politik istikrarsızlığı meydana getiren ülke içi unsurların hukuksal düzenlemelerle ortadan kaldırılması, toplumun demokrasi ve uzlaşmayı kültür olarak benimsemesi, yurtiçi tasarrufların yükseltilmesi, cari açığın azaltılması, kamu kaynaklarının daha etkin kullanılmasıdır (Şanlısoy & Çetin, 2017: 231).

Güney Kore’de 1990’lı yıllara dek iktidara gelen idarecilerin en büyük ortak özellikleri asker kökenli olmaları, darbe ile yönetime gelmeleri ve milliyetçi kalkınma politikaları uygulamalarıdır (Atay, 2012: 244). 1948 yılında kurulan Güney Kore’nin seçimle yönetime gelen ilk parlamentosu tarafından Cumhurbaşkanı olarak Syngman Rhee seçilmiş ve 13 yıl görevde kalmıştır. Kore Savaşı’nın ardından askeri

liderler, istikrarsızlıklar ve Kuzey Kore ile müzakereler yapılmasını isteyen öğrencilerin gösteri ve eylemleri üzerine 1961 yılında, Park Chung Hee başkanlığında darbe yapmışlardır. Kore'nin uzun yıllar süren rejim ve iktidar sorunu 1988'de değişen anayasa ile birlikte çözülmüştür. 1991 yılında 30 yıl aradan sonra ilk kez yerel seçimler yapılmıştır. Bu bilgiler ışığında görülebilir ki Güney Kore'de istikrarlı demokrasi çok eski tarihlere dayanmamaktadır ve ülkenin güçlü demokrasi ile yönetilen ülkeler sınıfına girmesi de pek mümkün değildir (Uğur, 2005). Ancak, her ne kadar G. Kore çok demokratik bir ülke olmasa da, siyasi istikrar açısından Türkiye'den daha iyi durumda olduğu açıktır. Nitekim kurulduğu tarih olan 1948 yılından bugüne kadar Güney Kore'de 45 hükümet, aynı dönemde Türkiye'de 58 hükümet kurulmuştur. Bu dönemde hükümetlerin iktidarda kalma süresi Kore'de biraz daha uzundur. Daha önemlisi, darbe geçmişi açısından bakıldığında da, son yarım asırlık dönemde ülkede ancak 1961 yılında gerçekleşmiş olan tek bir darbe yaşanmıştır.

Dünya Adalet Projesi'nin (WJP) yayımladığı Hukukun Üstünlüğü Endeksi birçok faktör ile ülkelerin istikrar durumları hakkında sıralamalar yapmaktadır. 126 ülkenin yer aldığı sıralamada Türkiye, devlet yetkileri üzerindeki kısıtlamalar, yolsuzlukla mücadele, temel haklar, kamu düzeni ve güvenliği, sivil adalet, ceza adaleti gibi birçok alanda, hem orta-yüksek gelir grubunda ve hem de genel sıralamada son sıralarda yer almaktadır. Yolsuzluk, kamu harcamalarının kendi içindeki dağılımını ve toplam harcamalardaki payını etkilemektedir. Yolsuzluklara olanak tanıyan büyük yatırım harcamaları, kamu harcamalarının gerekli alanlara tahsis edilmesine ve dolayısıyla ülkenin gelişmesine engel olmaktadır (Şahbaz, Koç, & Ata, 2013: 210). Yukarıda bahsedilen ölçütler açısından Kore'nin performansı Türkiye'den çok daha iyi durumdadır. Nitekim Kore'nin yolsuzlukla mücadelede dünya sıralaması 126 ülke arasında 21 iken, Türkiye'nin sıralaması 94'tür. Tablo 4.8'den de görüleceği üzere Kore sıralamada her alanda Türkiye'den daha başarılıdır.

Tablo 4. 8. Hukukun Üstünlüğü Endeksi 2019

	Güney Kore			Türkiye		
	Faktör Puanı	Gelir Grubu İçinde Sıralama	Hukukun Üstünlüğü Endeksi Küresel Sıralama	Faktör Puanı	Gelir Grubu İçinde Sıralama	Hukukun Üstünlüğü Endeksi Küresel Sıralama
Devlet Yetkileri Üzerindeki Kısıtlamalar	0,72	21/38	22/126	0,29	37/38	123/126
Açık Hükümet	0,67	26/38	29/126	0,48	17/38	57/126
Yolsuzlukla Mücadele	0,69	20/38	21/126	0,42	30/38	94/126
Temel Haklar	0,74	21/38	22/126	0,32	37/38	122/126
Kamu Düzeni ve Güvenliği	0,84	21/38	22/126	0,63	29/38	96/126
Hukuki ve İdari Düzenlemelerin Uygulanabilirliği	0,73	18/38	18/126	0,42	34/38	106/126
Sivil Adalet	0,77	13/38	13/126	0,45	32/38	96/126
Ceza Adaleti	0,71	17/38	17/126	0,38	28/38	85/126

Kaynak: World Justice Project, <http://data.worldjusticeproject.org/#/groups/TUR> (Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2019).

Sonuç olarak, Türkiye ile G. Kore'nin 1980-2018 yılları arasında ekonomik göstergelerine bakıldığında, Tablo 4.9'dan görüleceği üzere, 1980 yılında Türkiye Kore'den genel olarak daha iyi göstergelere sahiptir. Kore'de işsizlik ile enflasyon oranları daha düşük olsa da, Türkiye GSYH büyüklüğü ve cari denge açısından daha başarılıdır. 1990 yılına gelindiğinde ise ekonomik göstergelerin yönü hızla değişmiştir. G. Kore'de, GSYH ve kişi başı GSYH, 1980 yılında Türkiye'de gerçekleşen GSYH'nın üçte biri, kişi başına GSYH'nın dörtte biri oranında daha az iken, 1990 yılına kadar Kore bu oranları ciddi şekilde yükseltip Türkiye'yi geride bırakmıştır. Bu dönemde Türkiye'de enflasyon oranı %60,4 iken Kore'de tek haneli rakamlara gerileyip %9,3 değerini almıştır. İşsizlik oranları ise Türkiye'de %8 iken Kore'de doğal işsizlik oranının da altında kalarak %2,5 gibi oldukça düşük bir değer almıştır. Türkiye ile Kore'nin büyüme yarışında farklılaşma nedenlerinden biri

olarak gösterilen toplam tasarruflar ve toplam yatırımlar bu dönemde Kore’de ciddi artışlar sergilemiş ve Türkiye’de bu kalemlerde düşüşler meydana gelmiştir. 2000’li yıllarla beraber Türkiye ile Kore arasındaki fark Kore lehine daha fazla açılmaya başlamıştır. 2018 yılına gelindiğinde Kore GSYH’sını 1,61 trilyon dolara, kişi başı GSYH’sını 30,6 bin dolara yükseltirken Türkiye’nin GSYH’sı 784 milyar dolar ve kişi başı GSYH’sı 9,6 bin dolar seviyesinde kalmıştır. Kore’de tasarrufların GSYH’ya oranının %36 iken Türkiye’de bu oranın %25,9 olması, Kore’de cari fazlanın ve Türkiye’de cari açığın nedenlerinin biridir. Kore bütçe, yatırım, enflasyon, cari denge, işsizlik sorunlarını çözüme ulaştırırken, Türkiye hâlâ bu sorunlarla başetmeye çabalamaktadır (Eğilmez, 2017).

Tablo 4. 9. Türkiye ve G. Kore Ekonomilerinin Karşılaştırılması (1980-2018)

Güney Kore	1980	1990	2000	2010	2014	2015	2016	2017	2018
GSYH (milyar/trilyon USD)	65	279	562	1.09	1.41	1.38	1.41	1.53	1.61
Nüfus	38,1	42,9	47,0	49,6	50,7	51,0	51,2	51,4	51,6
Kişi Başına Gelir (bin USD)	1,71	6,51	11,9	22,0	27,8	27,1	27,5	28,3	30,6
Büyüme (%)	-1,7	9,8	8,9	6,5	3,3	2,8	2,8	3,0	2,6
Toplam Yatırımlar / GSYH (%)	34,5	39,6	32,9	32,0	29,3	28,9	29,2	31,1	31,5
Toplam Tasarruflar / GSYH (%)	24,0	38,8	34,8	34,7	35,3	36,6	36,2	36,1	36,3
Enflasyon (%)	32,2	9,3	2,8	3,0	0,8	1,1	1,3	1,8	1,9
İşsizlik Oranı (%)	5,2	2,5	4,4	3,7	3,5	3,6	3,7	3,8	3,6
Bütçe Dengesi / GSYH (%)	-	-	4,2	1,5	0,4	0,3	0,3	-	-
Toplam Kamu Borcu / GSYH (%)	-	13,4	17,1	30,3	35,9	37,8	38,6	32,2	32,3
Cari Denge / GSYH (%)	-10,5	-0,9	1,9	2,6	6,0	7,7	7,0	6,2	6,1
Türkiye	1980	1990	2000	2010	2014	2015	2016	2017	2018
GSYH (Milyar USD)	97	207	273	772	934	859	857	851	784
Nüfus	42,5	52,9	64,7	73,7	77,7	78,7	79,8	81,1	82,3
Kişi Başına Gelir (USD)	2.26	3.91	4.21	10.4	12.0	10.9	10.7	10.5	9.6
Büyüme (%)	-0,8	9,3	6,6	8,5	5,1	6,1	2,9	7,4	2,6
Toplam Yatırımlar / GSYH (%)	26,7	24,1	23,8	27,0	29,0	28,3	28,7	30,0	29,7

Toplam Tasarruflar / GSYH (%)	22,7	21,8	20,8	21,3	24,4	24,7	24,9	25,4	25,9
Enflasyon (%)	107,	60,4	39,0	6,4	8,2	8,8	8,5	11,9	20,3
İşsizlik Oranı (%)	7,2	8,0	6,0	11,1	10,0	10,3	10,8	10,4	13,5
Bütçe Dengesi / GSYH (%)	-	-	-7,8	-2,8	-1,7	-1,2	-2,3	-1,5	-2,0
Toplam Kamu Borcu / GSYH (%)	-	-	50,1	40,1	28,7	27,6	29,1	28,3	28,0
Cari Denge / GSYH (%)	-3,2	-1,3	-3,6	-5,8	-4,7	-3,7	-3,8	-5,5	-3,5

Kaynak: Mahfi Eğilmez, <http://www.mahfiegilmez.com/2017/08/turkiye-ve-guney-kore-ekonomilerinin.html>, (Erişim Tarihi: 01.09.2019), World Bank, <https://data.worldbank.org/country/korea-rep> (Erişim Tarihi: 01.09.2019).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN UZUN DÖNEMLİ BÜYÜME HEDEFLERİ: 2023 VİZYONU ÇERÇEVESİNDE EKONOMİK HEDEFLERİN GERÇEKLEŞTİRİLEBİLİRLİĞİ

Stratejik konumu gereği kıtaların kesiştiği, doğal gaz ve petrolün dağıtım kanalları üzerinde bulunan, kendi kaderine bırakılmayan, vekâlet savaşları ile üzerinde nüfuz mücadelelerinin yaşandığı dünyanın en çalkantılı ve istikrarsız bölgelerinden birinde yer alan Türkiye, tarihi boyunca şüphesiz hızlı dönüşümlere sahne olmuştur (Acar, 2018: 29). Cumhuriyetimizin 100. kuruluş yılı olan 2023 yılına kadar ekonomik sosyal kültürel gelişmelerle bazı makroekonomik hedeflere ulaşmak amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda Sekizinci Kalkınma Planı ile ilk adım atılmıştır ancak Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik konjonktür nedeniyle 2011 yılına kadar 2023 hedeflerine yönelik çalışmalar yoğunluk kazanamamıştır. 2023 vizyonu hedefleri 2011 yılında tekrar siyasi partilerin seçim manifestolarında yerini almış, seçimi Adalet Ve Kalkınma Partisi’nin kazanmasıyla Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın 2010 yılındaki 736 milyar dolardan 2023 yılında 2 trilyon dolara, kişi başı Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın da 25.000 dolara, ihracatın 500 milyar dolara çıkarılması ve Türkiye’nin dünya ekonomisinde ilk 10 sırada yer alması hükümet hedefleri olarak belirlenmiştir.

Bu bölümde Türkiye’nin dışı açıldığı 1980 yılı itibariyle, GSYH, kişi başı GSYH, ihracat büyüme oranları ekonomiyi dönemlere ayırmak suretiyle incelenecektir. Ayrıca Türkiye’nin 2023 vizyonu hedeflerinin gerçekleştirilebilirliğine ilişkin değerlendirmeler yapılacak, hedeflere ulaşılması için gerekli olan büyüme oranları hesaplanacaktır.

5.1. Türkiye’nin 2023 Hedefleri

2023 hedefleri doğrultusunda ilk girişim XXI. yüzyılın başlangıcında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanıp Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından

onaylanan Sekizinci Kalkınma Planı'nın "Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023)" başlıklı ikinci bölümüdür. 27 Haziran 2000'de kabul edilen Sekizinci Kalkınma Planına göre 2023 Vizyonu, Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma ve dönüşüme uğramakta olan dünya düzeninde etkin olma vizyonudur. Plan 2000 yılında uygulanmaya başlanan istikrar programının etkisi altında kalsa da Türkiye'nin potansiyelini gerçekçi bir şekilde ortaya koyması bakımından önem arz etmiştir. 2000li yılların başında Türkiye zengin kültürü, eğitime yatkın insan kaynaklarıyla ve jeostratejik konumun sağladığı imkânlarla XXI. yüzyılın hızla gelişmekte olan ülkeleri arasında yükselmiştir. Bu bakımdan 2023 vizyonu ile uyumlu politikalar yürütüldüğü takdirde hedeflerin ulaşılabilirliğine bakış olumlu olmuştur (Ertuna, 2007: 73-87).

5.2. Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023)

2001-2023 dönemini kapsayan bu uzun vadeli gelişme stratejisinin temel amacı planda şöyle ifade edilmiştir (DPT, 2000):

"Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyini aşma hedefi doğrultusunda Türkiye'nin 21. yüzyılda kültür ve uygarlığın en ileri aşamasına ulaşarak dünya standardında üreten, gelirini adil paylaşan, insan hak ve sorumluluklarını güvenceye alan, hukukun üstünlüğünü, katılımcı demokrasiyi, laikliği, din ve vicdan özgürlüğünü en üst düzeyde gerçekleştiren, küresel düzeyde etkili bir dünya devleti olmasıdır. İhracata dönük, teknoloji yoğun, katma değeri yüksek, uluslararası standartlara uygun ve yerel kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısı hedeflenmektedir. Cumhuriyetin 100'üncü yıldönümüne rastlayan 2023 yılına kadar uzanan Uzun Vadeli Gelişme Stratejisi, dünyada yaşanmakta olan kapsamlı ve hızlı değişimi göz önünde bulundurarak, ekonomik ve toplumsal dönüşümlerin yönlendirilmesinde önemli bir işlev üstlenecektir. Amaçlanan dönüşümün daha uyumlu biçimde ve etkin kaynak kullanımıyla, Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde gerçekleştirilmesinde planların önemli bir katkısı olacaktır."

2023 Vizyonu bu amaçlara ulaşmak için bazı makroekonomik göstergeleri iyileştirme yoluna gitmiştir. Plana göre Türkiye için gerekli yapısal reformların

gerçekleştirilmesi halinde yıllık ortalama %7 büyüme oranı sağlanması amaçlanmıştır. Türkiye'nin GSMH düzeyinin bu uzun dönem sonunda 1,9 trilyon dolar civarına yükselmesi ve dünyanın ilk on ekonomisi arasına girmesi öngörülmüştür. Toplumsal hedeflere ulaşmada piyasaların ve devletin birbirlerini tamamlayıcı rol oynaması, devletin gözetim düzenleme denetleme gibi fonksiyonlarının geliştirilmesi yerel yönetimlerin ve ayrıca sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi amaçlanmıştır. Türkiye'nin jeostratejik konumu, kültürel birikimi ve ekonomik ve sosyal alanda sağlayacağı gelişmeler sonucu 2010'larda bölgesel bir güç olarak etkinliğini daha da artırması, 2020'lerde ise küresel bir güç olması hedeflenmiştir. Planda Türkiye'nin mevcut birikimi ile bu hedefleri gerçekleştirebilecek güce sahip olduğu vurgulanmıştır (DPT, 2000: 21-25).

5.2.1. Sekizinci Kalkınma Planı, IMF İstikrar Programı ve 2001 Krizi

Devlet Planlama Teşkilatı, Cumhuriyetin 100. yıldönümü vizyonu altında yukarıda amaçları belirtilen bir plan çalışması yaparken Türkiye'de eş zamanlı IMF destekli bir istikrar planı da hazırlanmıştır. IMF bilindiği üzere Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü ile birlikte Amerikan çıkarlarını tüm çıkarların üstünde tutan ve bu çıkarları dünya üzerinde yerleştirmek amacıyla hareket eden bir kuruluştur. Çok önemli petrol yataklarına sahip Ortadoğu'nun ABD'nin dünya egemenliği stratejisindeki rolü büyüktür. Türkiye jeopolitik konumu gereği bir Orta Doğu ülkesi olduğundan ABD'nin Orta Doğu çıkarlarıyla Türkiye çıkarları bağdaştığı sürece IMF planları ülkemiz için yararlı olacaktır. 2023 vizyonu çerçevesinde hazırlanan Sekizinci Beş Yıllık Plan'ın 2001-2002 dönemi IMF destekli istikrar programı ile makroekonomik istikrarın sağlanacağı, 2003-2005 dönemi ise sürdürülebilir kalkınmanın şartlarını oluşturacak yıllar olarak planlanmıştır. Kalkınma planı IMF'in başarısı hakkında iyimserdir. Ancak İstikrar programının en büyük eksikliği ve kalkınma planı ile çelişkisi, ne pahasına olursa olsun enflasyon oranını düşürmeye odaklanmasıdır. Enflasyonla mücadele hedef olmaktan ziyade anlamlı hedeflere ulaşmayı sağlayan araçlar arasında yer almalıdır. Türkiye'nin ana hedefi dünyada saygınlık kazanmak, milli geliri artırmak, gelir adaletsizliğini azaltmak, işsizliği önlemek gibi hedefler olmuştur (Ertuna, 2007: 73-80).

2001 yılında uygulamaya konan istikrar planı hem çok riskli hem de yüksek maliyetli idi. Kurların çıpa olarak kullanıldığı durumda enflasyon yeteri hızla aşağı çekilemediğinde TL aşırı değerlenecek ödemeler dengesi bozulacak, istihdam kaybına neden olacak, Türkiye’de yabancı paranın aşırı kazanç sağlamasına neden olacak nihayetinde Türkiye’yi borç batağına sokacaktı. Bu çok önemli bir ihtimaldi. Programa göre 2001 yılının Haziran ayında enflasyon kur artışları düzeyine inecek ve dalgalı kur rejimine geçilecektir ancak enflasyon yeterli hızda düşürülemediği ve korkulan süreç aynen gerçekleşmiştir. 2000 yılı Kasım ayında krizin öncüsü olan belirtilere rağmen program ısrarla sürdürülmüştür. İstikrar tedbirlerinin maliyeti çok yüksek olmuş ve ekonomi kaçınılmaz bir krize doğru sürüklenmiştir (Ertuna, 2007: 80-85).

Krizin patlak vermesi bu durumda herhangi bir sebepten olabilecek iken nitekim 2001 Krizi Milli Güvenlik Kurulu’nun 19 Şubat 2001’deki toplantısında Başbakan Bülent Ecevit ile Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in tartışması sonucu patlak vermiştir. Tartışmanın duyulmasıyla piyasalarda dövize hücum başlamış ve izlenen kur çıpası politikası terk edilerek TL dalgalanmaya bırakılmıştır. Kişi başına milli gelir 1992 düzeyine düşmüştür. Kriz %9,5 milli gelir ve %12 istihdam kaybına neden olmuştur. Krizi atlatmak için çıkarılan Pancar Kanunu, Tütün Kanunu gibi uygulamalarla tarım sektörü dar boğaza sokulmuş, hortumlanan bankaların borçları devlet tarafından üstlenilmiş, Türkiye’nin IMF’e borçları dolayısıyla da bağımlılığı artmıştır. XXI. yüzyıla hazırlanması gereken Türkiye telafisi olmayan bir zaman kaybı yaşamıştır. Türkiye’nin potansiyelleri ve Devlet Planlama Teşkilatının 2023 vizyonu esas alınarak hazırlanacak bir ulusal plan ile Türkiye bu yüzyıla çok güçlü bir başlangıç yapabilirdi (Ertuna, 2007: 85-87).

5.2.2. 2001 Sonrası Makroekonomik Gelişmeler: 2001-2018 Yılları Arası Türkiye Ekonomisi

2001 Krizinin ardından yürütülen ekonomik ve finansal politikalar Türkiye Ekonomisi’ nin günümüze değin gösterdiği makroekonomik performansın da temelini oluşturmaktadır. 2001 krizinin ardından 2002 seçimleriyle tek başına

iktidara gelen AK Parti hükümetinin uyguladığı makroekonomik politikaların sonucu olarak, Türkiye ekonomisi hızlı bir büyüme sürecine girmiş ve küresel finans krizi öncesi dönemi kapsayan 2002-2007 yılları arasında ortalama yıllık %7 oranında büyümüştür. 2002-2007 döneminde talep yönlü reel GSYH'deki artışın en önemli kaynaklarını özel kesim tüketim ve yatırım harcamaları oluşturmuştur. Bu dönemin olumsuzlukları cari açığın ekonomik büyüme artışına bağlı yükselişini devam ettirmesi, büyümenin istihdama dayalı gerçekleştirilememesi ve sanayi kesiminin sağladığı verimliliğin ucuz işgücü ile sağlanmış olmasıdır. 2008'de ABD'de başlayan ve daha sonra tüm dünyaya dalga dalga yayılan küresel kriz Türkiye ekonomisini de şüphesiz olumsuz etkilemiştir. Krizin etkileri 2008 yılında %0,7 büyüme oranıyla kendini hissettirmiş, 2009 yılında ise bu etkiler yoğunlaşmış ve ekonomi %4,7 oranında küçülmüştür. 2010 yılına gelindiğinde kriz sonrası uygulanan başarılı politikalarla krizin etkileri atlatılmaya çalışılmış ve başarı sağlanmıştır. Bu dönemde de büyüme küresel kriz öncesinde olduğu gibi, talep yönlü özel ve tüketim yatırım harcamaları tarafından sağlanmıştır Türkiye'de küresel finans krizi sonrasında büyümedeki artışa paralel olarak istihdam artmış, işsizlik oranları ise düşmüştür. Sanayi kesiminde istihdam artışına paralel olarak verimlilik artışları da gerçekleşmiştir (Taban, 2011: 31-32).

Ekonomi 2011 yılına kadar tekrar toparlanmıştır ancak GSYH'nin 2013 yılından sonra düşüşe geçtiği ve 2018 yılına kadar yılda ortalama %4 civarında değer kaybettiği görülmektedir. 2018 yılsonu itibariyle GSYH bir önceki yıla göre %7,87 değer kaybederek 784 milyar dolar seviyesine gerilemiştir. Kişi başı GSYH ise 2012-2018 yılları arasında yıllık ortalama %6 oranında küçülmüştür. 2018 yılında bir önceki yıla göre %9 oranında değer kaybetmiş 9632 dolara düşmüştür. Bu yıllarda şüphesiz TL'nin dolar karşısında değer kaybetmesi ekonominin seyrinin değişmesinde önemli rol oynamıştır.

5.2.3. Siyasi Partilerin Seçim Bildirgelerinde 2023 Vizyonu Hedefleri

2000 yılında Sekizinci Kalkınma Planı'nda yer alan ve IMF destekli istikrar programının uygulanması nedeniyle başarı sağlayamayan, Kasım 2000, Şubat 2001

Krizleriyle ve ardından gelen 2008 Küresel kriziyle ötelenen Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023) programı 2011 yılında tekrar siyasi partilerin seçim manifestolarında yerini almıştır. Burada seçim bildirgelerinde 2023 hedeflenerek ortaya atılan temel makroekonomik göstergelere değinilecektir. Sekizinci Kalkınma planında açıklanan hedefler paralelinde Adalet ve Kalkınma Partisi “Türkiye Hazır Hedef 2023”adlı seçim bildirgesinde, Cumhuriyet Halk Partisi “Özgürlüğün ve umudun ülkesi. Herkesin Türkiye’si” adını taşıyan bildirgesinde ve Milliyetçi Hareket Partisi de “2023’e Doğru Yükselen Türkiye Sözleşmesi” seçim bildirgesinde aşağıdaki makroekonomik hedeflere genişçe yer vermiştir. 2011 Seçimlerini Adalet ve Kalkınma Partisi’nin kazanmasıyla “Türkiye Hazır Hedef 2023” vizyonu hükümet vizyonu haline gelmiştir. İlerleyen yıllarda da vizyonun gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi “Türkiye Hazır Hedef 2023” adlı seçim bildirgesinde 2023 hedeflerini ortaya koymuştur. Gayrisafi Yurtiçi Hasılasının 2015 yılında 1.076 milyar dolara, 2019 yılında 1.486 milyar dolara ve 2023 yılında ise 2.064 milyar dolara, yani yaklaşık 2 trilyon dolara çıkarılması hedeflenmiştir. Kişi başı milli gelirin ise 2015 yılında dolar cinsinden 14.046’ya, 2019 yılında 18.685’e ve 2023 yılında 25.076’ya çıkarılması hedeflenmiştir. Kademeli olarak artırılmak suretiyle ihracatın 500 milyar dolara ulaşması amaçlanmıştır. Bunun için 2015 yılı hedefi 201,2 milyar dolar, 2019 yılı hedefi 317,2 milyar dolar olarak belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye’nin GSYH büyüklüğü bakımından dünyanın ilk 10 ekonomisi içinde yer alması, enflasyonun ve faiz oranlarının kalıcı olarak düşük ve tek haneli rakamlara inmesi, 2 trilyon dolarlık ekonomi büyüklüğüne ulaşmak hedefler arasında yer almıştır (AK Parti 2011 Seçim Beyannamesi, 2011: 34).

2011 yılında Cumhuriyet Halk Partisi “Özgürlüğün ve Umudun Ülkesi, Herkesin Türkiyesi” seçim bildirgesinde Cumhuriyet Halk Partisi 2023 Hedeflerini açıklamıştır. Bu hedefler 2003 yılına kadar ortalama %7 büyüme oranına ulaşmak, Gayri Safi Yurtiçi Hasılayı 2,6 trilyon dolara ve kişi başına geliri de 31.500 dolara ulaştırmak, ihracatın 650 milyar dolara ulaşmasını sağlamaktır. Gelişmişlik bakımından geride olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da büyüme hızının ortalama

%9,5 seviyesine ulaşmasını sağlamak, işsizlik oranını %5 düzeyine indirmek, cari işlemler açığını Gayri Safi Yurtiçi Hâsılanın %2,5'ine düşürmek, her yıl ortalama 800 bin kişiye istihdam yaratmak, olarak özetlenebilir (Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesi, 2011: 24).

Milliyetçi Hareket Partisinin ise “2023’e Doğru Yükselen Türkiye Sözleşmesi” bildirgesindeki temel makroekonomik alanlardaki 2023 hedefleri 4’er yıllık 3 bölüme ayrılarak açıklanmıştır. 12 yıllık kesintisiz MHP iktidarını öngören bu stratejinin 2011-2015 yıllarını kapsayan ilk dönemine göre yıllık ortalama en az %7 büyüme oranı, GSYH’nin 1,1 trilyon dolara, kişi başına gelirin 14 bin dolara yükseltilmesi, yıllık 700 bin yeni istihdam sağlanması, ihracatın 200 milyar dolara yükseltilmesi hedeflenmiştir. 2015-2019 yıllarını kapsayan ikinci MHP dönemi Türkiye’nin sosyo-ekonomik sorunlarının çözüldüğü, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ile sosyal gelişme sağlandığı, milli bütünleşme ve kaynaşmanın tesis edildiği “Gelişme, Bütünleşme ve Atılım” dönemi olarak ifade edilmiştir. Yıllık ortalama en az %7 büyüme oranı, 1,5 trilyon dolara ulaşan GSYH, 19 bin dolara ulaşan kişi başına gelir, 300 milyar dolara ulaşan ihracat hedeflenmiştir. 2019-2023 yıllarını kapsayan üçüncü MHP dönemi, “Lider Ülke Türkiye” hedefine ulaşma dönemi olarak nitelendirilmiştir. Yıllık ortalama en az %7 büyüme ve yıllık 700 bin yeni istihdamı hedefleyen bu dönemde, GSYH’nin 2,1 trilyon dolara, kişi başına gelirin 25 bin dolara, ihracatın 400 milyar dolara, istihdamın 31 milyon kişiye yükselmesi amaçlanmıştır (Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Beyannamesi, 2011: 12-18).

5.2.4. 2023’e İlişkin Hedeflerin Gerçekleştirilebilirliği

Türkiye’nin 1980-2018 yılları arası Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla, Kişi başı Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla büyüklükleri, büyüme oranı verileri, ihracat istatistikleri ile Türkiye’nin 2000-2018 yıllarında dünya ekonomisindeki yerinin karşılaştırılması tablolar yardımıyla incelenmiştir. Burada uzun vadeli büyüme oranı hesaplaması yardımıyla tablolardaki verilerden yola çıkarak 2018-2023 yılları arasında 2023 vizyonu hedeflerini gerçekleştirmek için gerekli olan çeşitli büyüme oranları hesaplanacaktır.

Tablo 5. 1. Türkiye Ekonomisinde 2002-2018 Döneminde Gerçekleşen Ekonomik Göstergeler

YILLAR	GSYH (Milyar TL)	GSYH (Milyar USD)	Kişi Başına GSYH (Milyar USD)	GSYH Büyüme Oranları
2002	359	231	3.581	6,4
2003	468	305	4.698	5,6
2004	577	390	5.961	9,6
2005	674	481	7.304	9,0
2006	789	526	7.906	7,1
2007	880	649	9.656	5,0
2008	995	742	10.931	0,8
2009	999	618	8.980	-4,7
2010	1.160	736	10.560	8,5
2011	1.394	774	11.205	11,1
2012	1.560	786	11.588	4,8
2013	1.810	951	12.480	4,2
2014	2.044	934	12.112	5,2
2015	2.338	855	11.019	6,1
2016	2.609	861	10.883	3,2
2017	3.105	851	10.597	7,4
2018	3.701	784	9.632	2,6

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2019).

Yukarıdaki tabloda Türkiye'nin 2002 yılından itibaren GSYH değerleri ile kişi başına GSYH değerleri verilmiştir. 2002 ile 2008 arasında olumlu gelişmeler yaşanmış kişi başı GSYH'ler yükselmiştir. Ancak 2008 küresel krizinin etkileriyle 2008'de 0,8 ve 2009 yılında -4,7 büyüme oranları ile ekonomi kan kaybetmiştir. 2009 yılında kişi başı GSYH önceki yıla göre %17,8 azalarak 8980 dolara gerilemiştir. Ekonomi 2011 yılına kadar tekrar toparlanmıştır. Ancak GSYH'nin 2013 yılından sonra düşüşe geçtiği ve 2017 yılına kadar yılda ortalama %3.92 değer kaybettiği görülmektedir. 2017 yılsonu itibariyle de önceki yıla göre %2,6 azalarak 10.597 dolar olarak hesaplanmıştır. 2018 yılına gelindiğinde ise büyüme sert bir düşüşe uğrayarak 2,6 oranında gerçekleşmiş kişi başı hâsıla 9632 dolara gerilemiştir.

1980 ve 2001 yılları arasında ortalama GSYH büyüme oranı yılda %5,1, 2002 ile 2011 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı yaklaşık %5,4, 2012-2017 yılları arasında yıllık ortalama GSYH büyüme oranı da yaklaşık %3,9 değerini almıştır. GSYH büyüme oranı küresel kriz sonrası göstergelerin iyileştiği 2011 yılında bir sıçrama yaparak %11,1 hızına ulaşmıştır. 2011 yılının 774 milyar dolar GSYH değeri ile yapılan hesaplamalarda, 2023 hedefi olan 2 trilyon dolar GSYH elde edebilmek için yılda %7 oranında büyüme hızı gerekmektedir. 2011 yılında %11,1 olarak gerçekleşen büyüme oranının seyri izleyen yıllarda %7'nin altına düşmüştür. 2017 yılında büyüme oranı %7,4 gerçekleşse de artık 2023 hedeflerine ulaşmak için %7'den daha yüksek büyüme oranına ihtiyaç duyulmaktadır. 2018 yılından itibaren GSYH değerinin 2 trilyon dolara ulaşabilmesi için gerekli büyüme oranları hesaplanmış ve tabloya aktarılmıştır.

Tablo 5. 2. 2018-2023 Tahmini GSYH Değerleri

GSYH Büyümesine Göre	2018 GSYH (Milyar USD)	2023 GSYH (Milyar USD)
	784	
%5		1.000
%7		1.099
%11,1		1.327
%20,6		2.000

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (Erişim Tarihi: 15.05.2019).

GSYH'nin 1980 yılından beri olduğu gibi yaklaşık %5 büyüme hızıyla 2023 yılına dek büyüdüğünü varsayarsak ulaşılan GSYH 1.000 milyar dolar olacaktır. 2023 hedefini gerçekleştirebilmek için 2011 yılı itibariyle gerekli olan %7 büyüme hızıyla 2018 den 2023 yılına kadar büyüme gerçekleşirse GSYH 1.099 milyar dolara ulaşacaktır. 1980 yılından itibaren gerçekleşen en yüksek büyüme oranlarından biri olan 2011 yılının %11,1'lik büyüme oranıyla 1.327 milyar dolar GSYH'ye ulaşılacaktır. Tabloya göre 2023 yılında GSYH'nin 2 trilyon dolara ulaşabilmesi için yıllık büyüme oranının ortalama %20,6 olması gerekmektedir. 1980 yılından günümüze geçen sürede yıllık ortalama yaklaşık %5 ile büyüyen ekonomimizin %20,6 büyüme oranını yakalaması mümkün görünmemektedir. 2011 yılında

gerçekleşen %11,1'lik büyüme oranı eğer sürdürülebilseydi hedeflere ulaşmak mümkün olacaktı ancak bu büyüme oranı sürdürülememiştir.

Kişi başı GSYH değeri bulunurken GSYH yıl ortası nüfus miktarına bölünmektedir. Bu nedenle kişi başı GSYH oranı, GSYH oranından düşüktür. Yani GSYH %5 büyüme oranına sahipken nüfus artışı nedeniyle Kişi başı GSYH değeri doğal olarak %5'den daha az gerçekleşmektedir. Ancak nüfus artışı sıfır olarak kabul edildiğinde ya da önemsenmeyecek kadar küçük olduğu takdirde her iki büyüme oranı birbirine denk olacaktır. 2002-2011 yılları arasında kişi başı GSYH krizin etkilerinin hissedildiği 2009 yılı hariç artan bir seyir izlemiştir, neredeyse 3 katına çıkmıştır. Ancak 2012-2018 yılları arasında kişi başı GSYH azalan bir seyir izleyerek 2018 itibariyle 2010 yılının kişi başı GSYH'sının altına düşmüştür. Şüphesiz burada 2002-2011 yılları arasında TL'nin dolar karşısında değer kazanması ve 2012-2018 yılları arasında da Türk Lirasının Dolar karşısında değer kaybetmesi ekonominin seyrinin değişmesinde önemli rol oynamıştır. 2023 hedeflerinden olan 25.000 dolar kişi başı hâsıla hedefine ulaşılması için aşağıda çeşitli büyüme oranları verilmiştir. Buna göre %5 büyüme oranıyla 2023'te kişi başına gelir 12.237 dolar, %7 büyüme oranıyla 13.509 dolar olacaktır. Ülkemizi 2023 hedeflerine ulaştıracak kişi başı GSYH büyüme oranı %15,8'dir.

Tablo 5. 3. 2018-2023 Tahmini Kişi Başlı GSYH Değerleri

Kişi başı GSYH Büyümesine Göre	2018 KB Gelir (USD)	2023 KB Gelir (USD)
	9632	
% 5		12.237
% 7		13.509
% 15,8		20.000

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (Erişim Tarihi: 15.05.2019).

Tablo 5.3'te 2002-2011 arasında meydana gelen GSYH ve kişi başı GSYH rakamlarına bakıldığında birkaç yıllık toparlanma sürecinin ardından özellikle 2013 yılı sonu itibariyle tekrar düşüşe geçtiği görülmektedir. Türkiye ekonomisi 2001 krizi sonrası sergilediği olumlu performanslarını sürdürme mücadelesi verirken aynı zamanda iç ve dış siyaset açısından da, pek çok olumsuz gelişmeyle başa çıkmıştır.

2008 Küresel Finans Krizinin ülkeyi etkilemeyeceği varsayıldığından ekonomi tedbirlerinin uygulanması gecikmiştir. Bu nedenle 2009 yılında ekonomi %4,7 küçülmüştür. Nüfusları bugün itibariyle milyonları aşan Suriyeli mültecilerin ekonomiye getirdikleri yük giderek artmaktadır. 7 Şubat 2012'de Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) krizi, 27 Mayıs 2013'te Gezi Parkı Olayları, 17-25 Aralık 2013 olayları, 19 Ocak 2014'te MİT Tırları Davası, 15 Temmuz 2016'da devletin içine yapılanan Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) tarafından yapılan askeri darbe girişimi Türkiye ekonomisinin kaynaklarının yeni ve gerekli yatırımlara aktarılmasını engellemiştir. Özellikle 15 Temmuz Darbe Girişimi üretim ihracat turizm gibi pek çok alanda ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. Ülkemizin dış borçlanma maliyeti artmış kredi derecelendirme kuruluşlarının verdiği kredi notları düşmüştür. 2003-2010 yılları arasında döviz kuru 1,30-1,50 bandında dalgalanırken, 2016'da yaklaşık %100 değer kazanan ABD doları/Türk Lirası paritesi, 3,02'ye tırmanmıştır (Çalapöver, 2017: 121). Ardından 2017 yılında yurtdışı ve sınırlarımız dışında mücadele edilen PKK/PYD, FETÖ/PDY gibi terör unsurları Türkiye'nin mücadele etmek zorunda olduğu ve potansiyel gelişmesinin önünde engel teşkil eden olaylar silsilesini oluşturmuştur.

2014-2018 yılları arasında Türkiye, 2014 yılının Mart ayında yerel seçim, aynı yılın ağustos ayında Cumhurbaşkanlığı seçimi, 2015 yılının Haziran ve Kasım aylarında iki genel seçim, 2017 yılının Nisan ayında bir referandum ve 2018 yılında Başkanlık ve TBMM seçimi olmak üzere 7 kez sandık başına gitmiştir. Mali disiplinin önemsenmediği bu seçim dönemleri ve seçimler öncesi uygulanan popülist politikalar ekonomi için büyük mali külfet olmuştur. Seçimlerin getirdiği belirsizlikler, Olağanüstü Hal durumu ve siyasetin gerginliği, terörle mücadele gibi unsurlar hem yatırımcıyı ürkütmüş hem de TL'nin değer kaybına neden olmuştur (Acar, 2018: 34).

2018 yılının dünya ekonomik görünümüne bakıldığında FED'in faizleri sürekli artırarak fon politikalarını değiştirdiği, ABD ile Çin arasında yaşanan ticaret savaşları, Suriye Savaşı merkezli gerilimlerin yaşandığı görülmektedir. Türkiye'de gelişmekte olan diğer ülkeler gibi doların yükselmesi nedeniyle bu gelişmelerden payını almıştır. Türkiye'de 2018 yılında enflasyon oranının son yıllarda ulaştığı en yüksek seviyede olduğu, faiz oranlarının düşürme çabalarına karşın yükseldiği ve

işsizliğin hızla tırmandığı görülmüştür. İş dünyasında euro ve dolar artışının maliyetleri yükseltmesi, borçların ödenemez hale gelmesi şirketleri arka arkaya konkordato istemeye mecbur bırakmıştır. Bütün bu sonuçlardan yola çıkılarak Türkiye'nin büyüme oranlarının dalgalı bir seyir izlediği, ekonomik göstergelerin kötüleştiği görülmektedir (Acar, 2019: 15-17). Dolayısıyla 2023 için hedeflenen GSYH rakamlarının, kişi başına GSYH'nin ve büyüme oranlarının gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

5.2.4. Türkiye Ekonomisinin Dünya Sıralamasında İlk 10'a Girmesi

Türkiye'nin dünyanın on büyük ekonomisinden biri olma amacının gerçekliği, Türkiye GSYH'sinin büyüme hızına ve aynı zamanda, GSYH sıralamasında Türkiye'nin önündeki ve hemen ardındaki ülkelerin ne hızda büyüyeceğine bağlıdır (İnal, 2012: 70). Ülkelerin dünya sıralamaları GSYH, borçluluk, yatırımlar, dış ticaret gibi birçok gösterge açısından değerlendirilebilir. Tablo 5.4.'te GSYH büyüklükleri bakımından bir karşılaştırma yapılmıştır. 2000 yılında ilk beş ekonomi arasında Uzakdoğu'dan yalnız Japonya varken, 2018 yılında Çin, 2019 yılında ise Hindistan bu sıralamaya dahil olmuştur. Bu durum Avrupa ülkelerindeki ekonomik gerileme sürecini de ortaya koymaktadır. 20 büyük ekonomi arasında 2000 yılında 13. Sırada iken 2019 yılında 5. sıraya yükselerek en büyük çıkışı yapan ülke Hindistan olmuştur. Güney Kore ise 2000 yılında sahip olduğu 12. sırayı, 2000, 2017 ve 2018 yıllarında korumuş görünmektedir. IMF tahminlerine göre 2019 yılında bir sıra ilerleyerek 11. sıraya yükselmesi beklenmektedir. 2000 yılında dünyada 17. büyük ekonomi olan Türkiye, 2014 yılı sıralamasında 16. sırada yer bulmuştur. 2017 yılında 17.sıraya ve 2018 yılında 18. sıraya gerilemiştir. IMF'nin 2019 yılına dair tahminlerine göre 20. sıraya düşmesi beklenmektedir. 2023 hedefi olan Dünyada ilk 10 ekonomi arasına girme hedefi Türkiye'nin 2000 yılından beri sergilediği ekonomik performansa bakıldığında mümkün görünmemektedir. Türkiye'nin ekonomik performansının seyrini değiştirmek için yapılması gereken, ekonominin yükselişte iken başkalarının girişimlerinin sonucunda değil de yapılan hangi hatalar sonucunda gerilediğini araştırmak, ekonominin yükselişine katkı

sağlayan ekonomik, siyasal, sosyal gelişmelerin hangi durumlarda zarara uğradığını tespit ederek gerekli değişiklikleri yapmaktır (Eğilmez, 2019).

Tablo 5. 4. Ülkelerin GSYH Karşılaştırması

Sıra	Ülke	2000	Sıra	Ülke	2017	Sıra	Ülke	2018	Sıra	Ülke	2019
1	ABD	10.252	1	ABD	19.391	1	ABD	20.494	1	ABD	21.345
2	Japonya	4.888	2	Çin	12.238	2	Çin	13.407	2	Çin	14.217
3	Almanya	1.955	3	Japonya	4.872	3	Japonya	4.972	3	Japonya	5.176
4	İngiltere	1.651	4	Almanya	3.677	4	Almanya	4.000	4	Almanya	3.964
5	Fransa	1.366	5	İngiltere	2.622	5	İngiltere	2.829	5	Hindistan	2.972
6	Çin	1.215	6	Hindistan	2.601	6	Fransa	2.775	6	İngiltere	2.829
7	İtalya	1.145	7	Fransa	2.583	7	Hindistan	2.717	7	Fransa	2.762
8	Kanada	745	8	Brezilya	2.056	8	İtalya	2.072	8	İtalya	2.026
9	Meksika	708	9	İtalya	1.935	9	Brezilya	1.868	9	Brezilya	1.960
10	Brezilya	655	10	Kanada	1.653	10	Kanada	1.711	10	Kanada	1.739
11	İspanya	597	11	Rusya	1.578	11	Rusya	1.631	11	Güney Kore	1.657
12	Güney Kore	561	12	Güney Kore	1.531	12	Güney Kore	1.619	12	Rusya	1.610
13	Hindistan	477	13	Avustralya	1.323	13	İspanya	1.426	13	İspanya	1.429
14	Hollanda	418	14	İspanya	1.311	14	Avustralya	1.418	14	Avustralya	1.417
15	Avustralya	399	15	Meksika	1.150	15	Meksika	1.223	15	Meksika	1.241
16	Rusya	278	16	Endonezya	1.016	16	Endonezya	1.022	16	Endonezya	1.101
17	Türkiye	273	17	Türkiye	851	17	Hollanda	913	17	Hollanda	914
18	İsviçre	272	18	Hollanda	826	18	Türkiye	784	18	S. Arabistan	762
19	S. Arabistan	190	19	S. Arabistan	687	19	S. Arabistan	782	19	İsviçre	708
20	Endonezya	180	20	İsviçre	679	20	İsviçre	704	20	Türkiye	706

Kaynak: Eğilmez, 2019, <http://www.mahfiegilmez.com/2019/04/turkiye-dunyann-kacnc-buyuk-ekonomisi.html>, (Erişim Tarihi: 18.07.2019).

Ülkeler arasında daha adil karşılaştırmalar yapılabilmesi için nüfusu ülkemizden daha fazla olan ABD, Çin, Brezilya, Hindistan karşılaştırma dışında tutulmalıdır. Çünkü arzu edilen büyüme oranı nüfus artışı ile değil kişi başına hasılayı artırarak gerçekleşen büyüme oranıdır. Dünya ekonomisinde ilk 10'da yer bulan Almanya, İngiltere, Japonya, Fransa, İtalya, Kanada gibi nüfusu yakın ülkeler ilk 10'a girmek amaçlandığında yeri alınması gereken ülkelerdir. İlk 10 içinde yer

almayıp nüfusu Türkiye'ye yakın olan Polonya, Kore, Meksika, İspanya gibi ülkeler ise Türkiye'yi geçip ilk 10'a girebilme ihtimalleri bakımından karşılaştırma dâhilinde tutulmalıdır. Türkiye nüfusu ilk 10'a giren ülkelerin nüfuslarından çok daha gençtir. Bu nüfus avantajını doğru kullanmak Türkiye açısından son derece önemlidir. Ancak ülkelerin verimlilik düzeyinin aynası olan kişi başına verimlilik, üretim ilk 10'a girmiş ülkelerin verimlilik düzeylerinin üçte biri kadardır. Her halükarda Türkiye'nin 2023 hedefleri tutsun ya da tutmasın kişi başı verimlilik artırılmak mecburiyetindedir. Bunun en iyi yolu eğitim düzeyini ve kalitesini artırmaktan geçmektedir. Zenginleşmenin ve ilk 10'a girmenin bir yolu verimliliği arttırmak ise, diğer yolu da çalışanların sayısını arttırmaktan geçmektedir. Kadınların aktif çalışma hayatına katılması ve istihdamın artırılması şarttır. Üretimde kullanılan teknolojinin ve ürünlerin niteliği artırılmalıdır. Ar-Ge ve ileri teknoloji alanında çalışmalar yapılmalı ve desteklenmeli, hammadde ihracatından ziyade yüksek katma değer sağlayan mallar ihraç edilmelidir. Kısaca her alanda yapısal reformlar getirilmesi şarttır (Çağlar, 2011).

5.2.5. İhracatta 500 Milyar Dolar Hedefi

1980'lere kadar dünyadaki pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye'de de ithal ikameci sanayileşme stratejisi takip edilmiştir. Ancak 1970'lerin sonuna gelindiğinde ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda meydana gelen olumsuz gelişmeler ve bunların yol açtığı açmaz, Türkiye'yi yapısal bir dönüşümün gerçekleştirilmesi gerçeği ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu amaçla 24 Ocak 1980'de alınan bir dizi kararlar Türkiye ekonomisi dış dünya ile entegrasyonunu başlatmış ve ekonomi dışa açık hale getirilmiştir. Öncelikli hedefleri, enflasyonu önlemek, ihracat artışı yoluyla dış dengeyi gerçekleştirmek ve ekonomide serbest piyasa koşullarını sağlamak olan 24 Ocak kararları ülkenin mevcut sanayi sektörü üretim yapısının dış rekabete açılarak düzenlenmesi temeline dayanmıştır (Karaçor & Alptekin: 307-309).

1989 yılıyla birlikte uluslararası sermaye hareketleri serbest bırakılmış, kamu kesiminin yeniden yapılandırılması amacıyla özelleştirme girişimleri hız kazanmıştır. Ancak bu yapısal değişimlerin istikrarlı bir politik ortamla desteklenememesi çeşitli makroekonomik sorunlar ile yapısal sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunların

başlıcaları kronik yüksek enflasyon, kamu finansman dengesindeki bozulmanın mali piyasaları baskılaması, imalat sanayindeki yatırım eksikliği, rekabet ortamındaki gelişmenin yavaş ilerlemesi ve reel faizlerin yükselmesidir. Ayrıca, 1989 yılında yürürlüğe giren Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı kararla birlikte döviz rejimi büyük ölçüde serbestleşmiş bu sayede Türk parasının konvertibiliteye geçmesi için gerekli olan yasal temeller büyük ölçüde sağlanmıştır. 32 sayılı karar ile getirilen serbestiler; Türk parasının ithalinin tamamen serbest bırakılması, ihracının bakanlığın iznine bağlanması, Türkiye'de yerleşik kişilerin beraberinde döviz bulundurmaları, bankalar ve özel finans kurumlarından 3.000 dolara kadar döviz satın almaları, ihracat rejimi esaslarına uygun olarak altın ve menkul kıymet ihracının serbest bırakılması olarak özetlenebilir. 1990 yılında Körfez Krizinin çıkması ihracatı olumsuz yönde etkilemiş ve 1991 yılında erken genel seçimlerin yapılması, para politikalarının gevşemesine yol açmıştır (Hepaktan, 2008: 2-6).

Türkiye, 1993 yılı sonrasında artık gelenekselleşen kriz senaryoları ile tekrar karşı karşıya kalmıştır. Bu çerçevede, bütçe açıkları artmış, fiyatlar genel seviyesi yükselmiş, ithalat ve ihracat arasındaki denge ithalat lehine bozulmuş ve dış borçların servisi ekonomiyi çok ciddi bir biçimde altyapısı hazır olan kriz sürecinin içine atmıştır. Kriz sürecinin atlatılabilmesi için 5 Nisan 1994 tarihinde yeni bir istikrar programı açıklanmıştır. Bu programın öncelikli amacı, kısa vadede bozulan dış dengeyi ve döviz piyasalarını yeniden, istikrara kavuşturmadır. Yarı Ortodoks ve yarı Heterodoks nitelikteki 5 Nisan 1994 İstikrar Programlarının etkileri ilk aşamada olumlu izlenimler bırakmıştır. 24 Ocak Kararları ile başlayan liberalizasyon sürecini tamamlamaya çalışan Türkiye ekonomisi, 1990'lı yıllara girerken kısa vadeli yabancı sermaye akımların etkisinde kırılgan bir yapıya bürünerek pek çok krizin altyapısını hazırlamıştır (Karaçor & Alptekin: 310-312). 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği Anlaşması, Türkiye'nin dış ticaretinde dönüm noktalarından biri ve AB ile ortaklık ilişkilerinin ekonomik dayanağı olmuştur. AB'nin ortak ticaret politikaları üstlenilmiş bu kapsamda taraflar arası sanayi ürünleri ticaretinde gümrük vergileri miktar kotaları kaldırılmış, Türkiye üçüncü ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi uygulamaya başlamıştır (İhracat Stratejisi Ve Eylem Planı, 2012). Şubat 2001 krizinin ardından 14 Nisan 2001'de amaçlarından biri de dış ticaret açığını kapatmak

olan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, Kemal Derviş başkanlığında yeni bir ekonomi ekibi ile yürütülmüştür. Türkiye'nin Gümrük Birliği sonrasında İhracat+İthalat/GSYH olarak ifade edilen dışa açıklık oranı artış göstermiştir. 1980 yılında %10 oranından biraz daha yukarıda olan bu oran 1980-1995 yılları arası %11-25 arasındadır. 1996-2008 yılları arasında da %43 değerine ulaşmıştır (Buluş, 2015: 152-166).

Tablo 5. 5. 1980-2001 Dış Ticaret İstatistikleri

Yıllar	İhracat (Milyar USD)	Değ. (%)	İthalat (Milyar USD)	Değ. (%)	Dış Ticaret Dengesi (Milyar USD)	Dış Ticaret Hacmi (Milyar USD)	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı(%)
1980	2 910 122	28,7	7 909 364	56,0	-4 999 242	10 819 486	36,8
1981	4 702 934	61,6	8 933 374	12,9	-4 230 439	13 636 308	52,6
1982	5 745 973	22,2	8 842 665	-1,0	-3 096 692	14 588 639	65,0
1983	5 727 834	-0,3	9 235 002	4,4	-3 507 168	14 962 836	62,0
1984	7 133 604	24,5	10 757032	16,5	-3 623 429	17 890 636	66,3
1985	7 958 010	11,6	11 343376	5,5	-3 385 367	19 301 386	70,2
1986	7 456 726	-6,3	11 104771	-2,1	-3 648 046	18 561 497	67,1
1987	10 190 049	36,7	14 157807	27,5	-3 967 757	24 347 856	72,0
1988	11 662 024	14,4	14 335 398	1,3	-2 673 374	25 997 422	81,4
1989	11 624 692	-0,3	15 792 143	10,2	-4 167 451	27 416 835	73,6
1990	12 959 288	11,5	22 302 126	41,2	-9 342 838	35 261 413	58,1
1991	13 593 462	4,9	21 047 014	-5,6	-7 453 552	34 640 476	64,6
1992	14 714 629	8,2	22 871 055	8,7	-8 156 426	37 585 684	64,3
1993	15 345 067	4,3	29 428 370	28,7	-14 083303	44 773 436	52,1
1994	18 105 872	18,0	23 270 019	-20,9	-5 164 147	41 375 891	77,8
1995	21 637 041	19,5	35 709 011	53,5	-14 071 970	57 346 052	60,6
1996	23 224 465	7,3	43 626 642	22,2	-20 402 178	66 851 107	53,2
1997	26 261 072	13,1	48 558 721	11,3	-22 297 649	74 819 792	54,1
1998	26 973 952	2,7	45 921 392	-5,4	-18 947 440	72 895 344	58,7
1999	26 587 225	-1,4	40 671 272	-11,4	-14 084 047	67 258 497	65,4
2000	27 774 906	4,5	54 502 821	34,0	-26 727 914	82 277 727	51,0
2001	31 334 216	12,8	41 399 083	-24,0	-10 064 867	72 733 299	75,7

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

1980-2001 yılları arasında dış ticaret hacmi giderek genişlemiş, cari açık da artmaya başlamıştır. 1980 yılında 10,8 milyar dolar gerçekleşen dış ticaret hacmi 2001 yılına gelindiğinde 72,7 milyar dolara yükselmiştir. 1980’de 2,9 milyar dolar ihracat ve 7 milyar dolar olan ithalat giderek artan bir seyir izleyerek 2001 yılında sırasıyla 31,3 milyon dolar ve 41,4 milyar dolara ulaşmıştır. Bu yıllar arasında ihracatın ithalatı karşılama oranı en yüksek seviyesine % 81,4 oranıyla 1988’de ulaşmıştır. 1998 Krizinin etkileri 1999 yılında %1,4 ihracat azalışına %11,4 ithalat azalışına neden olmuştur. 2001 krizi ise 10 milyar dolar olan dış ticaret açığını 15 milyar dolara çıkarmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranı azalmıştır.

Türkiye’de 2002 sonrası dış ticarete önemli gelişmeler yaşanmıştır. Tablo 5.7’de 2002 ile 2011 yılları arasındaki dış ticaret rakamları verilmiştir. Dış ticaret hacminin artmasıyla beraber aynı zamanda cari açık da yükselmiştir. 2002 ile 2009 yılları arasında ihracat oranı devamlı artmış ve 2008 yılında ulaşılan ihracat rakamı 132 milyar dolar ile Cumhuriyet tarihinin o tarihe kadarki rekoru olmuştur. Öte yandan ithalat rakamları da düşük döviz kuru, değerli lira şartlarında ve büyüme ortamında artış göstermiştir. 2002 yılında 51,6 milyar dolar olan ithalat, 2008 yılına gelindiğinde 202 milyar dolar olmuştur. Krizin etkilerinin hissedildiği 2009 yılında ise 140,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılıyla beraber makro ihtiyâti önlemler ve yeni uygulanan para politikaları ile ithalatın artış hızı yavaşlatılmıştır. İhracat oranı da küresel krizin ardından gerileyerek 2009’da 102,1 milyar dolar ve 2010 yılında 113,9 2011 yılında 134,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (Buluş, 2015: 206-207).

Tablo 5. 6. 2002-2011 Dış Ticaret İstatistikleri

YIL	İhracat (Milyar USD)	Değ. (%)	İthalat (Milyar USD)	Değ. (%)	Dış Ticaret Dengesi (Milyar USD)	Dış Ticaret Hacmi (Milyar USD)	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı(%)
2002	36 059 089	15,1	51 553 797	24,5	-15 494 708	87 612 886	69,9
2003	47 252 836	31,0	69 339 692	34,5	-22 086 856	116 592 528	68,1
2004	63 167 153	33,7	97 539 766	40,7	-34 372 613	160 706 919	64,8
2005	73 476 408	16,3	116 774 151	19,7	-43 297 743	190 250 559	62,9
2006	85 534 676	16,4	139 576 174	19,5	-54 041 499	225 110 850	61,3

2007	107 271 750	25,4	170 062 715	21,8	-62 790 965	277 334 464	63,1
2008	132 027 196	23,1	201 963 574	18,8	-69 936 378	333 990 770	65,4
2009	102 142 613	-22,6	140 928 421	-30,2	-38 785 809	243 071 034	72,5
2010	113 883 219	11,5	185 544 332	31,7	- 71 661113	299 427 551	61,4
2011	134 906 869	18,5	240 841 676	29,8	-105 934 807	375 748 545	56,0

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

2011 seçimleri sonrasında “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı” Yüksek Planlama Kurulu (YPK) tarafından onaylanmış ve 13 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2023 Türkiye İhracat Stratejisi, Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) işbirliği içinde hazırlanmıştır. 2023 Türkiye İhracat Stratejisinin Vizyonu, "Cumhuriyetimizin 100. kuruluş yıldönümü olan 2023 yılında 500 milyar dolar ihracata ulaşarak, ülkemizin dünya ticaretinde lider ülkeler arasında yer almasının sağlanması" olarak belirlenmiştir. 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı ile 2023 yılında Türkiye'nin dünya ihracatından aldığı payın %1,5'e yükseltilmesi ve dünyanın ilk 10 ekonomisi arasında yer alması hedeflenmiştir (İhracat Stratejisi Ve Eylem Planı, 2012).

Tablo 5.7. Türkiye'nin 2011-2018 Dönemi Dış Ticaret İstatistikleri

YIL	İhracat (Milyar USD)	Değ. (%)	İthalat (Milyar USD)	Değ. (%)	Dış Ticaret Dengesi (Milyar USD)	Dış Ticaret Hacmi (Milyar USD)	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı(%)
2011	134 906 869	18,5	240 841 676	29,8	-105 934 807	375 748 545	56,0
2012	152 461 737	13,0	236 545 141	-1,8	- 84 083 404	389 006 877	64,5
2013	151 802 637	-0,4	251 661 250	6,4	- 99 858 613	403 463 887	60,3
2014	157 610 158	3,8	242 177 117	-3,8	- 84 566 959	399 787 275	65,1
2015	143 838 871	-8,7	207 234 359	-14,4	- 63 395 487	351 073 230	69,4
2016	142 529 584	-0,9	198 618 235	-4,2	- 56 088 651	341 147 819	71,8
2017	157 000 247	10,2	233 798 642	17,7	- 76 798 395	390 792 592	67,1
2018	167 920 613	7,0	223 047 094	-4,6	- 55 126 481	390 967 708	75,3

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

2012 yılında ihracat bir önceki yıla oranla %13 artarak 152,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında ise önceki yıla oranla %0,4 değer kaybederek 151,8 milyar dolar olarak gerçekleşen ihracat 2014 yılında 2013 rakamlarına kıyasla % 3,8 oranında iyileşip 157,6 milyar dolara yükselmiştir. Bu yıldan sonra ihracat büyük oranda düşüşe geçmiştir. 2014 ve 2015 yıllarında sırasıyla % 8,7 ve % 0,9 oranında azalmıştır. 2017 yılında ihracattaki büyüme oranı %10,2 olarak gerçekleşmiş ve 2014 ihracat rakamlarına tekrar ulaşmıştır. İthalat ise 2011, 2013 ve 2017 yılları hariç negatif değerler almıştır. 500 milyar dolarlık ihracat hedefinin açıklandığı 2011 yılında yılsonu ihracat rakamı 134.907 milyar dolarken, 2018 yılsonu itibariyle 167 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2011'de açıklanan 500 milyar dolarlık ihracat hedefinin gerçekleşmesi için, 12 yılın sonunda ihracat oranının yaklaşık %400 artması gerekirken, 6 yılın sonunda bu artış %10'un altında kalmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 2017). 2018 yılı itibariyle ihracatımızın 2023 yılında 500 milyar dolara yükselebilmesi için yıllık ortalama %24,5 hızıyla ihracatın büyümesi gerekmektedir. Bunun da pek mümkün olmadığı takdir edilecektir. 2001 yılında Türkiye'nin dünya ihracatından aldığı pay %0.50 iken 2018 yılının başı itibariyle %0.90'a çıkmıştır. 2023 yılında bu payın %1,5'e çıkarılabilmesi için dünya ihracatında Türkiye'nin payı yıllık ortalama %0.10 artırılmalıdır.

İhracat hedefine ulaşmak için dış ticaretteki bürokratik engeller kaldırılmalı, girdi fiyatları ve maliyetleri azaltılmalı, tasarruflar ve yatırımlar artırılmalı, enerjide dışa bağımlılık azaltılmalıdır. Dünya'da çok tanınan Bir Türk markasının olmayışı, patent ve tasarım eksikliği hususları Türkiye'nin ihracatının zayıf yanlarından. Yüksek katma değerli ürünlerin üretilmesi Ar-Ge ve yüksek teknolojiye daha fazla kaynak aktarılması, 2023 bilincinin dış ticaret yapan sektörlerle aşılması gerekmektedir. Ayrıca kredi derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'ye olumlu bakması ve kredi notunun yatırım yapılabilir ülke seviyesine yaklaşmış olması, yabancı sermayenin Türkiye'ye yaptığı yatırımın artması ile ihracatı artırmak mümkün olacaktır (Kurkut, 2012: 432-435).

SONUÇ

1960'lı yılların başında Türkiye ile benzer ekonomik yapılara sahip olan ve benzer politikalar uygulayan Güney Kore ile Türkiye arasındaki fark ilerleyen yıllarda Güney Kore lehine açılmıştır. Güney Kore'nin başarısının, Türkiye'nin geri kalmasının en önemli nedenlerinden biri, ülkelerin uyguladıkları bilim, teknoloji Ar-Ge politikalarının, ihracata dayalı sanayileşme politikaları ile uyum sağlamasıdır. Güney Kore, dışa açılma sürecini Türkiye'den ve diğer birçok koruma politikası izleyen ülkeden erken başlatmıştır. Beşeri sermayenin iyi eğitilmiş olması, nüfus, Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi, sermaye birikimi, küresel markalara sahip olma, siyasal istikrarın korunması, hukukun üstünlüğü, gibi konularda, Türkiye ile Güney Kore'nin izledikleri politikalar, büyüme yarışında konumlarının belirlenmesinde etkili olmuştur.

İki ülkeye nüfus açısından bakıldığında 2018 yılında Türkiye'nin nüfusu 82 milyon kişiyi aşarken, Kore'nin nüfusu 51,6 milyon düzeyinde kalmıştır. Kişi başına düşen gelirin Türkiye'de düşük olmasına etki eden birçok faktör olsa da, şüphesiz en önemlilerinden biri, nüfusun artış hızıdır. Öte yandan 1960 yılı sonrasında iki ülke arasında sağlık, eğitim ve kentleşme gibi bazı özelliklerin dikkate değer biçimde farklı olduğu görülmektedir. Özellikle eğitim konusunda Kore toplumu Türkiye'den daha gelişmiştir. Beşeri sermaye, stratejik bir önem taşıdığı günümüz koşullarında, fiziki sermaye ile bütünlük oluşturabilmesi için verimli ve etkin biçimde kullanılmalıdır. Eğitim kalitesinin Türkiye için düşük seviyede kalmasının en önemli sebeplerinden biri 2002 yılından günümüze dek gerekli altyapıların sağlanıp sağlanmadığına bakılmaksızın 16 kez değişen eğitim sistemidir. Her yıl dünya çapında 99 ülkede 20 bini aşkın üniversiteyi belli başlı kriterlere göre sıralayan uluslararası kuruluş Center for World University Rankings (CWUR)'a göre ilk 500 üniversite sıralamasında Türkiye'den hiçbir üniversite yer almamaktadır. İlk 50 sırada Kore'nin bir üniversitesinin bulunması ise eğitimde kalite farkını ortaya koymaktadır.

Türkiye ile Kore arasında sermaye birikimi ve küresel markalara sahip olma konusunda bugün Kore'yi dünya devi yapan ve Türkiye'nin ilerlemesi önünde büyük engel olan ciddi farklılıklar vardır. Hyundai ve Koç şirketlerinin 1960'lı yıllarda montajlama yoluyla otomobil üretim süreçleri karşılaştırmasında, Kore hükümeti firmaların montaj yapmasını yasaklayıp, ülkenin en büyük 4 firmasına %95 oranında yerli bir otomobil yapılması talimatını vermiştir. Türkiye'de ise Koç şirketi yüksek iç talep, yüksek kâr marjları nedeniyle yerli üretim alanına yönelmemiştir. Kore'nin üretimini gerçekleştirdiği Pony model otomobil petrol krizinin neden olduğu küçük araç ihtiyacını karşılamış ve 60.000'den fazla satılarak global bir marka olma yolunda ilk adımlarını atmıştır.

Güney Kore mühendislik alanında yürütülen yoğun çalışmalarla, yüksek Ar-Ge yatırımları ve özellikle eğitim sisteminin geliştirilmesiyle, teknolojinin yalnız kullanıcısı ya da taklitçisi olmamıştır. Üniversite ile sanayinin birbirine entegre edilmesiyle teknoloji meydana getiren bir ülke haline gelmiştir. Türkiye'de kamu sektörü tarafından yapılan Ar-Ge harcamaları daha yüksek iken, Güney Kore'de özel sektör Ar-Ge harcamaları daha yüksektir. Özel sektörün Ar-Ge harcamalarının düşük olması Türkiye'de uluslararası alanda niçin global markalara sahip olunmadığı hakkında ipuçları vermektedir. Devletin kamu hizmetlerinin yanında sosyal hizmetler de sunmakla yükümlü olduğu göz önünde bulundurulursa, özel sektör daimi kâr hedefi ile kaynakları daha etkin biçimde kullanacak ve önce ülke içinde daha sonra küresel pazarda rekabet edebilir hale gelecektir. Patent Başvuruları ve tescilli markalar karşılaştırılmasında ise Türkiye ile Güney Kore arasındaki fark Kore lehine oldukça büyüktür. Türkiye'de ise bu ilerlemenin yakalanamamasının temel nedeni Ar-Ge çalışmalarının girdi olabileceği bir Ar-Ge zincir yapısının mevcut olmayışdır.

Türkiye ile Kore'nin büyüme farklılıklarının anlaşılmasına katkı sağlamak üzere siyasi istikrar karşılaştırması yapıldığında bazı çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Türkiye 1923 yılında kurulan bir devlet olarak 2019 yılı itibariyle 96 yaşındadır. 96 yılda 67 hükümet işbaşına gelmiştir; buna göre her bir hükümetin ortalama ömrü bir buçuk yıldan daha kısa sürmüştür. Yalnızca bu rakam bile, Türkiye'de siyasi istikrarın olup olmadığı konusunda iyi bir fikir vermektedir. Türkiye'de istikrarı bozucu en

büyük etkenlerden bir de şüphesiz darbeler ve darbe girişimleridir. 27 Mayıs 1960 yılında yapılan ilk darbenin ardından neredeyse her 10 yılda bir darbe girişimlerinde bulunulmuştur. 1960 darbesini 1971 muhtırası izlemiş, ardından 12 Eylül 1980 darbesi meydana gelmiştir. 28 Şubat 1997’de Milli Güvenlik Kurulu tarafından bir postmodern darbe girişimi yapılmış, 27 Nisan 2007’de ise Genel Kurmay Başkanlığı e-muhtıra bildirisi yayınlamıştır. Son olarak 15 Temmuz 2016’da FETÖ tarafından bir darbe girişiminde bulunulmuştur. Darbelerin ekonomik, sosyal, siyasi olarak ülkemize verdiği zararların bilançosu çok ağırdır. 1960 yılından itibaren demokrasinin sık sık kesintiye uğraması ve yara alması, ülkemizde siyasi istikrarsızlık problemini kalıcı hale getirmiş, bu durum Türkiye'nin ilerlemesinin önünde ciddi bir engel olmuştur.

Dünya Adalet Projesinin (WJP) yayımladığı Hukukun Üstünlüğü Endeksi birçok faktör ile ülkelerin istikrar durumları hakkında sıralamalar yapmaktadır. 126 ülkenin yer aldığı sıralamada Türkiye, devlet yetkileri üzerindeki kısıtlamalar, yolsuzlukla mücadele, temel haklar, kamu düzeni ve güvenliği, sivil adalet, ceza adaleti gibi birçok alanda, hem orta-yüksek gelir grubunda ve hem de genel sıralamada son sıralarda yer almaktadır.

Türkiye'nin uzun vadeli büyüme hedeflerini gerçekleştirmek adına 2000 yılında Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023) Programı hazırlanmıştır. Sekizinci kalkınma planında yer alan ve IMF destekli istikrar programının uygulanması nedeniyle başarı sağlayamayan, Kasım 2000, Şubat 2001 Krizleriyle ve ardından gelen 2008 Küresel Krizi ile ötelenen Uzun Vadeli Gelişmenin Temel Amaçları ve Stratejisi (2001-2023) Programı 2011 yılında tekrar siyasi partilerin seçim manifestolarında yerini almıştır. Seçimi Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kazanmasıyla 2023 hedefleri artık hükümet hedefleri haline gelmiştir. GSYH'nın 2010 yılındaki 736 milyar dolardan 2023 yılında 2 trilyon dolara, kişi başı GSYH'nın 25.000 dolara, ihracatın 500 milyar dolara çıkarılması ve Türkiye'nin dünya ekonomisinde ilk 10 sırada yer alması hedef olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada 1980-2018 yılları arası Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla, kişi başı Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla büyüklükleri, büyüme oranı verileri, ihracat istatistikleri ile Türkiye'nin 2000

ile 2018 yıllarında dünya ekonomisindeki yeri incelenmiş, uzun vadeli büyüme oranı hesaplaması yardımıyla 2023 hedeflerine ulaşılmasının mümkün olup olmadığı araştırılmıştır.

GSYH'nin 1980 yılından beri olduğu gibi yaklaşık %5 büyüme hızıyla 2023 yılına dek büyüdüğünü varsayarsak ulaşılan GSYH 1.000 milyar dolar olacaktır. 2023 hedefini gerçekleştirebilmek için 2011 yılı itibariyle gerekli olan %7 büyüme hızıyla 2018'den 2023 yılına kadar büyüme gerçekleşirse GSYH 1.099 milyar dolara ulaşacaktır. 1980 yılından itibaren gerçekleşen en yüksek büyüme oranlarından biri olan 2011 yılının %11,1'lik büyüme oranıyla 1.327 milyar dolar GSYH'ya ulaşılacaktır. Çalışmamızın bulgularına göre 2023 yılında GSYH'nın 2 trilyon dolara ulaşabilmesi için yıllık büyüme oranının ortalama %20,6 olması gerekmektedir. 1980 yılından günümüze geçen sürede ortalama yıllık yaklaşık %5 arasında büyüyen ekonomimizin günümüzde %20,6 büyüme oranını yakalaması mümkün görünmemektedir. 2011 yılında gerçekleşen %11,1'lik büyüme oranı istikrarlı bir şekilde sürdürülebilseydi hedeflere ulaşmak mümkün olacaktı ancak bu büyüme oranı sürdürülememiştir. Bu veriler çerçevesinde 2023 hedeflerine mevcut büyüme oranları ile ulaşılamayacağı sonucuna varılmıştır.

Kişi başına GSYH büyüme oranının, GSYH büyüme oranından düşük olmasının nedeni, nüfus artış hızının pozitif olmasıdır. Nüfus artışı sıfır olarak kabul edildiğinde ya da önemsenmeyecek kadar küçük olduğu takdirde her iki büyüme oranı birbirine denk olacaktır. 2002-2011 yılları arasında kişi başı GSYH, krizin etkilerinin hissedildiği 2009 yılı hariç artan bir seyir izlemiş, neredeyse 3 katına çıkmıştır. Ancak 2012-2017 yılları arasında kişi başı GSYH azalan bir seyir izleyerek 2018 itibariyle 2010 yılının kişi başı GSYH'sının altına düşmüştür. Şüphesiz 2002-2011 yılları arasında TL'nin dolar karşısında değer kazanması ve 2012-2018 yılları arasında da Türk Lirasının dolar karşısında değer kaybetmesi ekonominin seyrinin değişmesinde önemli rol oynamıştır. Türkiye'yi 2023 hedeflerinden biri olan 25.000 dolar kişi başı GSYH hedefine ulaştıracak büyüme oranı %15,8 olarak hesaplanmıştır. Açıktır ki, bu rakama ulaşmak, kişi başı GSYH azalan bir eğilim izlerken mümkün görünmemektedir.

Türkiye ekonomisi 2001 krizi sonrası sergilediği olumlu performansını sürdürme mücadelesi verirken aynı zamanda iç ve dış siyaset açısından da çeşitli sorunlar meydana gelmiştir. 2002-2011 arasında meydana gelen GSYH ve kişi başı GSYH rakamlarına bakıldığında birkaç yıllık toparlanma sürecinin ardından özellikle 2013 yılı sonu itibariyle bu rakamların tekrar düşüşe geçtiği görülmektedir. 2008 Küresel Finans Krizi sonrası krizin ülkeyi etkilemeyeceği varsayılarak Türkiye'de ekonomi yönetimi tarafından tedbirler geç alınmıştır. Bu nedenle 2009 yılında ekonomi %4,7 küçülmüştür. Ayrıca Türkiye ekonomisini 2011'den bu yana çeşitli biçimlerde olumsuz etkileyen birçok olay yaşanmıştır. Bunların başında küresel ve bölgesel jeostratejik riskler, iç siyasi gerilimler, terör sorunu ve Suriye krizinin olumsuz etkileri gelmektedir. Nüfusları bugün itibariyle 3,5 milyonu aşan Suriyeli mültecilerin ekonomide oluşturduğu yük yıllardır sürmekte ve giderek artmaktadır. 7 Şubat 2012'de Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) krizi, 27 Mayıs 2013'te Gezi Parkı Olayları, 17-25 Aralık 2013 olayları, 19 Ocak 2014'te MİT Tırlarının aranması krizi, nihayet 15 Temmuz 2016'da devletin kritik kurumlarına sızmış olan FETÖ tarafından yapılan askeri darbe girişimi Türkiye ekonomisinin kaynaklarının yeni ve gerekli yatırımlara aktarılmasını engellemiştir (Acar, 2018; Çalapöver, 2017: 121). Ardından 2017 yılında yurttan ve dışarıda mücadele edilen PKK/PYD, FETÖ/PDY gibi terör unsurları Türkiye'nin mücadele etmek zorunda olduğu ve potansiyel gelişmesinin önünde engel teşkil eden olaylardır. 2018 yılında yaşanan erken seçimin yanı sıra, ABD ile Suriye ve FETÖ bağlantılı olarak yaşanan gerilimler döviz kurlarında ciddi bir dalgalanma yaratmış, bu da belirsizlik ve risk faktörünü artırarak ekonomiyi olumsuz etkilemiştir.

2023 hedefleri arasında dünyada ilk 10 ekonomi arasına girmek bulunan Türkiye'nin son 18 yıllık performansına bakıldığında, bu hedef ulaşılabilirliğini kaybetmiş görünmektedir. Bu hedef bağlamında da Türkiye'nin daha iyi bir sırada yer bulamamasının nedenlerinden birisi de kuşkusuz son yıllarda dolara karşı TL'nin çok hızlı bir değer kaybı yaşamış olmasıdır. Dünya ekonomisinde ilk 10'da yer bulan Almanya, İngiltere, Japonya, Fransa, İtalya, Kanada gibi nüfusu yakın ülkeler ilk 10'a girmek amaçlandığında yeri alınması gereken ülkelerdir. İlk 10 içinde yer

almayıp nüfusu Türkiye'ye yakın olan Polonya, Kore, Meksika, İspanya gibi ülkeler ise Türkiye'yi geçip ilk 10'a girebilme ihtimalleri bakımından karşılaştırma dâhilinde tutulmalıdır. Ülkelerin kaynakları etkin kullanma düzeyinin aynası olan üretimde kişi başına verimlilik Türkiye'de, dünyada ilk 10'a girmiş ülkelerin verimlilik düzeylerinin üçte biri kadardır. Her halükarda, Türkiye'nin 2023 hedefleri tutsun ya da tutmasın, kişi başı verimlilik artırılmak mecburiyetindedir. Bunun en iyi yolu eğitim düzeyini ve kalitesini artırmaktan geçmektedir. Zenginleşmenin ve ilk 10'a girmenin bir yolu verimliliği arttırmak ise, diğer yolu da çalışanların sayısını arttırmaktan geçmektedir. Kadınların aktif çalışma hayatına katılması ve istihdamın artırılması şarttır. Üretimde kullanılan teknolojinin ve ürünlerin niteliği artırılmalıdır. Ar-Ge, teknolojik yenilikler adına çalışmalar yapılmalı ve desteklenmelidir (Çağlar, 2011).

500 milyar dolarlık ihracat hedefinin açıklandığı 2011 yılında yılsonu ihracat rakamı 134.9 milyar dolarken, 2018 yılsonu itibariyle 167 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılı itibariyle ihracatımızın 2023 yılında 500 milyar dolara yükselebilmesi için yıllık ortalama %24,5 hızıyla ihracatın büyümesi gerekmektedir. Bu da mümkün görünmemektedir. İhracat hedefine 2023 yılında olmasa bile ilerleyen yıllarda ulaşmak için dış ticaretteki bürokratik engeller kaldırılmalı, girdi fiyatları ve maliyetleri azaltılmalı, tasarruflar ve yatırımlar artırılmalı, enerjide dışa bağımlılık azaltılmalı, inovasyon ve Ar-Ge yatırımlarına önem verilmelidir. Dünya'da çok tanınan bir Türk markasının olmayışı, patent ve tasarım eksikliği hususları Türkiye'nin ihracatının zayıf yanlarından. Yüksek katma değerli ürünlerin üretilmesi, Ar-Ge ve yüksek teknolojiye daha fazla kaynak aktarılması, 2023 vizyonu bilincinin dış ticaret yapan sektörlerle aşılması gerekmektedir. Ayrıca kredi derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'ye olumlu bakmasını sağlayacak istikrar, ekonomik, hukuki ve siyasi yapısal reformlar Türkiye'nin kredi notunun yükselmesinde olumlu rol oynayacaktır. Türkiye'nin "yatırım yapılabilir ülke" statüsüne kavuşması, yabancı sermaye yatırımlarını ve ihracatı olumlu etkileyecektir.

Sonuç olarak, son yıllardaki performansına bakıldığında, eldeki veriler çerçevesinde Türkiye'nin 2023 vizyonu hedeflerine ulaşması mümkün

görünmemektedir. Ancak ülkemiz, jeostratejik ve coğrafi konumu, genç nüfus, beşeri sermaye potansiyeli gözönüne alındığında, kısa vadede olmasa bile uzun vadede gerekli ekonomik, siyasi ve hukuki reformların yapılmasıyla planlanan hedeflere ulaşabilecektir. Türkiye'nin genç nüfus gibi avantajlı olduğu durumlar, iyi eğitilmiş ve kalifiye işgücü potansiyelini artırmak için kullanılmalı, teknoloji ve eğitim politikaları yeniden düzenlenerek üniversitelerle sanayi iş birlikleri kurulmalıdır. Bütün bunların yapılabilmesi için, Acar'ın (2019) da vurguladığı gibi, risk ve belirsizliklerin en aza indirilmesi, bunun için de temel hak ve özgürlüklerin garanti edildiği, ülkenin uluslararası ilişkilerinin normalleştirildiği ve öngörülebilirliğin artırıldığı bir siyasi istikrar ortamının sağlanması son derece hayati önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2018). Güncel İktisadi Tartışmalar, Konya: LiteraTürk Akademia Yayınları.
- Acar, M. (2019). Türkiye ve Dünya Ekonomisi 2018 Yılı Değerlendirmesi. İçinde: Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı (ss. 15-23). Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği.
- Ağır, H. (2010). Türkiye ve Güney Kore'de Bilim ve Teknoloji Politikalarının Karşılaştırılması. Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi, 5(2), 43-55.
- AKP 2011 Seçim Beyannamesi, (2011). AK PARTİ:
<http://m.akparti.org.tr/site/dosya/59647>, Erişim Tarihi: 8.05.2018.
- AKP 2023 Hedeflerine Ne Kadar Yaklaştı ? İşte Rakamlar. (Mayıs 10, 2018) Cumhuriyet Gazetesi:
http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekonomi/888470/AKP_2023_hedeflerine_ne_kadar_yaklasti_iste_rakamlar.html, Erişim Tarihi: 18.12.2017.
- Aksu, L. (2018). Türkiye'de Bilim Ve Teknoloji İle İktisadi Büyüme İlişkilerinin; Sosyal, Ekonomik Ve Stratejik Analizi. Social Sciences Studies Journal, 4(20), 2635-2670.
- Akyıldız , H., & Eroğlu , Ö. (2004). Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Uygulanan İktisat Politikaları. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 9(1), 43-62.
- Al, İ., & Belke , M. (2018). Politik İstikrarsızlık ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: MENA Ülkeleri İçin Panel Nedensellik Analizi. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi (Prof. Dr. Harun Terzi Özel Sayısı), 271-286.
- Amsden, A. H. (1989). Asia's New Giant- South Korea and Industrialization, New York: Oxford University Press,.
- Apaydın, F. (2013). Büyümenin Ekonomi Politikası: Türkiye Örneği, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .
- Atay, E. (2012, Nisan). Krizden İnovasyona: Güney Kore Örneği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(32), 239-254.
- Aytekin, G. K. (2015). Güney Kore'nin İhracata Dayalı Büyüme Modeli Kapsamında 2023 Türkiye İhracat Stratejisi. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(8), 63-86.
- Bağırtaş, M. (2018). Türkiye'de Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .

- Banbal, O. G. (2015). Japon İşgal Döneminde Kore Yarımadası ve Uzakdoğu'nun Siyasi Görünümü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015.
- Berkes, N. (1997). İki Yüz Yıldır Neden Bocalıyoruz?, İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık,
- Boratav, K. (2005). Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002, Ankara: İmge Kitabevi.
- Buluş, A. (2015). Türk İktisat Politikalarının Tarihi Temelleri, Konya: Çizgi Kitabevi
- CHP. (2011). CHP, <https://cdn.chp.org.tr/cms/0/Folder//52608.pdf>, Erişim Tarihi: 10.05.2018.
- Collins, S. M. (1990). Lessons From Korean Economic Growth. The American Economic Review, Vol: 80(2), 104-107.
- Çağlar, E. (2011, Kasım 14). Dünyanın ilk 10 ekonomisi arasına girmek, yoksa hayal mi?, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı: <http://www.tepav.org.tr/tr/kose-yazisi/s/2831>, Erişim Tarihi:10.05.2018.
- Çakmak, U. (2016). Güney Kore'nin Ekonomik Kalkınmasının Temel Dinamikleri(1960-1990). Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(1), 151-171.
- Çalapöver, A. U. (2017). Türkiye'de Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının 2001 Krizi Öncesi ve Sonrası Dönemlere İlişkin Uygulama Açısından Karşılaştırılması . Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .
- Çalışır, M., & Gülmez, A. (2010). Teknoloji Politikaları Çerçevesinde Ekonomik Gelişim: Türkiye Güney Kore Karşılaştırması. Akademik İncelemeler Dergisi, 5(1), 23-55.
- Çelik, N. (2009, Bahar). Gelişmekte Olan Ülkelerin Sanayileşme Süreçlerinde Teknolojik Öğrenme Deneyimleri: Güney Kore Örneği ve Çin'in "Yetişme" Çabaları. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8(28), 91-109.
- Çetin , R., & Karadaş , S. (2018). Han Nehri Mucizesi: Ekonomik Kalkınmada Güney Kore Örneği. İstanbul İktisat Dergisi, 93-112.
- DEİK . (2011). Kore Cumhuriyeti Ülke Bülteni .
- Demir, B. (2006). Güney Kore'nin Ekonomik ve Teknolojik Gelişim Süreci- Bölge Ülkeleri ve Türkiye İle Olan Stratejik Yaklaşımları, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Strateji Bilimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Denizli, A. (1994). Kore Harbinde Türk Tugaylar, Ankara: Genelkurmay Basımevi.

- Diamond, J. (2010). Tüfek Mikrop ve Çelik -İnsan Topluluklarının Yazgıları. (Ü. İnce, Çev.), Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları,.
- Dikkaya, M., Özyakışır , D., & Üzümcü , A. (2008). Türkiye'nin Ekonomi Politikği, Ankara: Orion Kitabevi,.
- DPT. (1962). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), Ankara: DPT Yayınları.
- DPT. (1967). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), Ankara: DPT Yayınları.
- DPT. (1972). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), Ankara: DPT Yayınları.
- DPT. (1977). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara: DPT Yayınları.
- DPT. (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara: DPT Yayınları.
- Dwight, H. P., Kim, K. S., & Cha, D.-S. (1997). The Korean Economy 1945 -1995 :Performance and Vision for the 21st Century. Korean Development Institute.
- Edirneligil, A. (2016). Müdahaleci Akımlar Bağlamında Atatürk Dönemi Sanayileşme Politikaları . Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .
- Eğilmez, M. (2018, Nisan 15). Türkiye Ekonomisinin Dünyadaki Yeri, Kendime Yazılar, <http://www.mahfiegilmez.com/2018/04/turkiye-ekonomisinin-dunyadaki-yeri.html>, Erişim Tarihi: Mayıs 2018.
- Eğilmez, M. (2017, Ağustos 3). Türkiye ve Güney Kore Ekonomilerinin Karşılaştırılması. Kendime Yazılar :<http://www.mahfiegilmez.com/2017/08/turkiye-ve-guney-kore-ekonomilerinin.html>, Erişim Tarihi: 01.09.2019.
- Eğilmez, M. (2019, Nisan 11). Türkiye Düyanın Kaçınıcı Büyük Ekonomisi? Kendime Yazılar: <http://www.mahfiegilmez.com/2019/04/turkiye-dunyann-kacinc-buyuk-ekonomisi.html>, Erişim Tarihi:18.07.2019.
- Eğilmez, M. (2019, Ağustos 5). Üniversitelerimizin Dünyadaki Yeri. Kendime Yazılar: <http://www.mahfiegilmez.com/2019/08/universitelerimizin-dunyadaki-yeri.html>, Erişim Tarihi:20.08.2019.
- Ertuna, Ö. (2007). Yeni Yüzyılın Eşiğindeki Türkiye Ekonomisi, İstanbul: İSMMO Yayınları.
- Frank, C. R., Kim, K. S., & Westphal, L. E. (1975). Economic Growth in South Korea since World War II. Foreign Trade Regimes and Economic Development: South Korea, Chapter Two, 6-24. National Bureau of Economic Research.

- Göçen, S. (2017). Türkiye'nin 1990-2015 Dönemindeki Ekonomik Performansı Üzerine Bir Değerlendirme. Marmara İktisat Dergisi, 1(1), 61-76.
- Gönel, F. D. (1997). Sanayileşmede Planlama'nın Rolü: Güney Kore-Türkiye Deneyimine Genel Bakış. İktisat, İşletme ve Finans Dergisi(135), 5-18.
- Grossman, G. M., & Helpman , E. (1997). Innovation and Growth in the Global Economy. The MIT Press, London.
- Günay, C. (2005). Türkiye ve Güney Kore'de Uzun Dönemli Büyüme Karşılaştırmalı Bir Analiz (1960-1980). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi.
- Güven, C. (2007). Sebep ve Sonuçlarıyla Kore Savaşı ve Türkiye. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Han, E., & Kaya , A. A. (2004). İktisadi Kalkınma ve Büyüme, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları,.
- Harvie, C., & Lee, H. H. (2003). Export Led Industrialisation and Growth – Korea's Economic Miracle 1962-89. University of Wollongong Economics Working Paper Series 03-01.
- Hepaktan, C. E. (2008, Şubat 20-22). Türkiye'nin Dönüşüm Sürecinde Dış Ticaret Politikaları. 2. Ulusal İktisat Kongresi, Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF, İzmir.
- Holcombe, C. (2016). Doğu Asya Tarihi Çin Japonya Kore Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar. (M. M. Özeren, Çev.), İstanbul: Dergah Yayınları
- Hong, Y. S. (2010). Private-Public Alliances for Export Development: The Korean Case. CEPAL, Serie Comercio Internacional, No:102: 1-97.
- Hyug-Baeg Im Chan Lee Bae-ho Hahn Woo-ik Yu Young Ick Lew, South Korea, <https://www.britannica.com/place/South-Korea>. Erişim Tarihi: 10.01.2019.
- Ilgaz, Y. (2018). Türkiye'deki İnovasyon Çalışmalarının Güney Kore ile Karşılaştırmalı Stratejik Analizi . Beykent Üniversitesi İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi . İstanbul.
- Innovation Policy Platform, <https://www.innovationpolicyplatform.org/www.innovationpolicyplatform.org/content/korea/index.html>, Erişim Tarihi: 20.08.2019.
- İhracat Stratejisi Ve Eylem Planı. (2012), T.C Ekonomi Bakanlığı, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/navigationrenderer.jspx?_afLoop=25583393394320126&_afWindowMode=0&_adf.ctrlstate=9il4bzj9k_148&parentPage=ihracat&#!%40%40%3F_afLoop%3D25583393394320126%26parentPage%3Dihracat%2, Erişim Tarihi:10.05.18.

- İnal, V. (2012, Ocak 13). Türkiye 2023 Yılında Dünyanın 10 Büyük Ekonomisinden Biri Olabilir Mi? Doğu Üniversitesi Dergisi, 69-87.
- İstikbal, D. (2018). Güney Kore'nin 1. ve 2. Ekonomik Kalkınma Planları ile Türkiye'nin 1 ve 2. Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planlarının Politik Ekonomi Açısından Karşılaştırılması. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .
- Jones, L. P., & Sakong, I. (1985). Government, Business and Entrepreneurship in Economic Development: The Korean Case(Second Printing). Harvard University.
- Kalaycı, R. (2010). Dünya Çatışmaları-Çatışma Bölgeleri ve Konuları (Cilt 2). (K. İnat, B. Duran, & M. Ataman), Ankara: Nobel Yayınları.
- Karabulut, Ö. C. (2013). Güney Kore Kalkınma Deneyimi: Sanayi ve Teknoloji Politikalarının Rolü ve Önemi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karaçor, Z., & Alptekin, V 1980 Sonrası İstikrar Politikaları Işığında Türkiye Ekonomisinin Trend Analizi Yardımıyla Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 307-342.
- Karpat, K. H. (2010). Türk Demokrasi Tarihi, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaynak, M. (2011). Büyüme Teorileri, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kepenek, Y., & Yentürk, N. (2001). Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitabevi, Ankara.
- Kim, K. S., & Kim, J.-K. (1997). Korean Economic Development: An Overview, In Dong-Se Cha, Kwang Suk Kim, & Dwight H. Perkins (Eds.), The Korean Economy 1945-1995: Performance and Vision for the 21st Century. Korea Development Institute.
- Kore Kültür ve Enformasyon Ajansı. (2011). Kore Gerçeği. (N. Lee, Çev.) Kore Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kore Kültür ve Enformasyon Ajansı. (2015). Kore Gerçeği: Kore'nin Dünü ve Bugünü. (N. Lee, Çev.) Kore Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kore Tarih Öğretmenleri Birliği . (2014). Uluslararası Okurlar İçin Kore Tarihi Koreliler Kendi Tarihleri ve Kültürleri Hakkında Ne Diyor? (Ç. Çıdamlı, Çev.) Ankara: Kore Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçiliği .
- Krueger, A. O. (1987). The Importance of Economic Policy in Development : Contrasts Between Korea and Turkey. NBER Working Paper, No:2195: 1-56.
- Krueger, A. O. (1974). The Political Economy of the Rent-Seeking Society. The American Economic Review, 64(3), 291-303.

- Kurkut, K. (2012). Türkiye'nin 2023 Vizyonu ve Dış Ticaret Hedefleri. İstanbul: Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Finans Anabilim Dalı Uluslararası İktisat Bilim Dalı ,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Külünk, İ. (2018). Doğu Asya Ülkelerinin Ekonomik Büyüme Dinamiklerinin Türkiye Ekonomisi ile Karşılaştırmalı Analizi . Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi .
- Lee, J. W. (2001). The Impact of the Korean War on the Korean Economy. International Journal of Korean Studies, 5(1), 97-118.
- Madison, A. (1995). Monitoring The World Economy,1880-1992:Casual Influences on Growth Performance Chapter2, http://www.ggdc.net/maddison/Monitoring_the_world/1995_Monitoring_the_World/Chapter2.pdf. Erişim Tarihi: 20.12.2018.
- Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Beyannamesi. (2011), https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/beyanname/mhp/mhp_beyannamesi.html. Erişim Tarihi: 08.05.2018.
- Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023. (2012) <http://www.tsv2023.org/index.php/amac.html>. Erişim Tarihi:20.04.2018.
- Okan, O. (1998). Güney Kore'nin Kalkınma Modeli ve Türkiye. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Owen, R., & Pamuk , Ş. (2002). 20. Yüzyılda Orta Doğu Ekonomileri Tarihi. (A. Edirne, Çev.) Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Öz, S. (2008, Kasım). Küresel Rekabette Son Aşamaya Ulaşmak : Güney Kore Örneği. TUSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu .
- Özsağır, A. (2008). Dünden Bugüne Büyümenin Dinamiği. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi(14).
- Öztuna, Y. (2005). Devletler ve Hanedanlar: İlk Çağ ve Asya-Afrika. Cilt 3. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Romer, P. M. (1994). The Origins of Endogenous Growth. Journal of Economic Perspectives, 8(1), 3-222.
- Sarıay, M. A. (2006). Güney Kore Kalkınma Modeli, Güney Kore Devletinin Kalkınmadaki Rolü ve Örnek Bir Ülke Olarak Türkiye'ye Uygulanabilirliği. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sinan, B., & Eser , R. (2018). Seçilmiş Asya Ülkelerinde Hanehalkı Tasarrufları ve Finansal Gelişme. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 16(2), 286-316.

- Sipahi, S. (2007). Kore Savaşı ve Türk Kamuoyu. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Skousen, M. (2003). İktisadi Düşünce Tarihi, Çev. M. Acar, E. Erdem, M. Toprak, 2. Baskı, Ankara: Adres Yayınları.
- Snowdon, B., & Howard, R. V. (2005). Modern Macroeconomics: Its Origins, Development and Current State. Edward Elgar Publishing.
- Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. The Quarterly Journal of Economics, 70(1), 65-94.
- Soylu, A. (2011). "AB 2020" VE "VİZYON 2023" Stratejilerinde İnovasyon Hedeflerinin Karşılaştırılması. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (14).
- Sönmez, A. (2003). Doğu Asya "Mucizesi" ve Bunalımı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları .
- Şahbaz, A., & Bilgin , C. (2009). Türkiye’de Büyüme ve İhracat Arasındaki Nedensellik İlişkileri. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 177-198.
- Şahbaz, A., Koç, A., & Ata, A. Y. (2013). Yolsuzluk ve Kamu Borcu İlişkisi: AB Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir İnceleme. Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi(26), 206-220.
- Şahin, H. (2017, Mayıs 1). İnovasyon Ekonomisinde Kore Başarısı ve Türkiye İçin Çıkarımlar, Açık Veri ve Veri Gazeteciliği Türkiye: <http://www.verigazeteciligi.com/inovasyon-ekonomisinde-kore-basarisi-ve-turkiye-icin-cikarimlar/>, Erişim Tarihi: 20.08.2019.
- Şanlısoy, S., & Çetin , M. (2017). Türkiye Ekonomisinde Politik İstikrarsızlık-Makro Ekonomik Performans İlişkisi. Dokuz Eylül Üniverstesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 32(2), 207-237.
- Şanlısoy, S., & Kök , R. (2010). Politik İstikrarsızlık Ekonomik Büyüme İlişkisi: Kuznets Eğrisi Yaklaşımı. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 47(541), 9-22.
- Şimşit, M. (2019). Orta Gelir Tuzağı: Türkiye ile Güney Kore Karşılaştırması. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi.
- Taban, S. (2011, Mart). Küresel Finans Krizi Öncesi Ve Sonrası Dönemde Türkiye'de Ekonomik Büyümenin Dinamikleri Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı (37).
- Taban, S. (2016). İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller. Ekin Yayınevi.

- Topsoy, A. (2015). Ekonomik Güç Dış Politika İlişkisi :Güney Kore Örneği . Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Turan, Ş. (1995). Türk Devrim Tarihi -Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938). Bilgi Yayınevi .
- TÜBİTAK. (2004). Vizyon 2023 Teknoloji Öngörü Projesi Sonuç Raporu Türkiye Sentezi. Ankara: TÜBİTAK.
- TÜİK. (2014). İstatistik Göstergeler 1923-2013. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası
- Türkcan, E., & Pak, N. K. (2001). Türkiye-Güney Kore Kalkınma ve Teknoloji Politikaları. Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi, 1-7.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. Güney Kore'nin Ekonomisi, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/guney-kore-ekonomisi.tr.mfa>, Erişim Tarihi:21.05.2019.
- Uğur, M. (2005). Güney Kore: Tarih ve Sistem, Foreign Policy, <http://www.foreignpolicy.org.tr/arkaplan/ocak05/tr/aykon3.htm>, Erişim Tarihi: 27.08.2019.
- UNDP.Human Developments Report,<http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/KOR>, Erişim Tarihi:29.08.2019.
- Ünsal, E. (2011). Makro İktisat. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Uçarol, R. (2006). Siyasi Tarih (1789-2001). İstanbul: Der Yayınları .
- Woo, J. (1991). Race to the Swift - State and Finance in Korean Industrialization. Columbia University Press.
- Yağcı, S. (2016). İktisadi Büyüme Teorileri: 1980 Sonrası Türkiye’de Makroekonomik Değişkenlerin İktisadi Büyümeye Etkisi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi . İstanbul.
- Yalçınkaya, Ö., & Kaya, V. (2017). Politik İstikrarın/İstikrarsızlığın Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Dünyanın En Büyük 20 Ekonomisi Üzerinde Bir Uygulama (1996-2015). Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 13(2), 277-298.
- Yavuz, S. (2018). Uluslararası Ticaret Açısından Türkiye Güney Kore Karşılaştırmasında İnovasyon Etkisi . Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi . İstanbul.
- Yeni Kültür Ansiklopedisi. (2004). 6.Cilt, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Yenal, O. (2010). Cumhuriyet'in İktisat Tarihi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Yeni Kültür Ansiklopedisi. (2004). 6. Morpa Kültür Yayınları.

Yıllara Göre Dış Ticaret, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, Erişim Tarihi: 10.05.2018.

Zürcher, E. J. (2000). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. (Y. S. Gönen, Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

2023 Türkiye İhracat Stratejisi, T.C Ekonomi Bakanlığı: 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı ile İlgili 6/6/2012 Tarihli ve 2012/8 Sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı, Erişim Tarihi: 05.12.2018.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ayşe Büşra Çay

Doğum Tarihi / Yer : 1991 / Konya

Medeni Hali : Bekâr

Telefon : 0 (554) 247 88 88

Adres : Fatih Mahallesi Hisartaş Sokak Yavaş Apartmanı 11/2 Selçuklu/KONYA

E-mail : aysebusracay@gmail.com

Eğitim

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
LİSE	MF	Selçuklu Atatürk Lisesi	2005
LİSANS	İKTİSAT	Gazi Üniversitesi	2010
YÜKSEK LİSANS	İKTİSAT	Necmettin Erbakan Üniversitesi	2016

Yüksek Lisans Tez Başlığı ve Tez Danışmanı:

2023 Vizyonu Çerçevesinde Türkiye'nin Uzun Dönemli Büyüme Hedefleri: Türkiye ile Güney Kore Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

Danışman: Prof. Dr. Mustafa ACAR (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)